

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĢEOGRĀFIJAS NODAĻA

Matrikulas numurs
1t10038

Laura Trasūne

**DABAS AIZSARDZĪBAS UN TERITORIJAS ATTĪSTĪBAS
PLĀNOŠANAS SASAISTES IESPĒJAS**

Maģistra darbs

Zinātniskais vadītājs

Dr.ģeogr., prof.
Oļģerts Nikodemus

Ar savu parakstu apliecinu, ka esmu šī
darba autore

.....

Rīga, 2015

ANOTĀCIJA

Ir neskaidra dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plānošanas sadarbība plānošanas procesā un dokumentu izstrādes gaitā. Nesaskaņota plānošana var radīt pārpratumus plānu īstenošanas un teritorijas attīstīšanas laikā. Plānotāju vidū izskan aktuāls jautājums, kā nodrošināt vienotu pieeju dabas aizsardzības prasību iekļaušanai teritorijas attīstības plānošanas dokumentos.

Darba mērķis ir noskaidrot saikni starp dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plānošanu Latvijā un izstrādāt priekšlikumus sasaistīta plānošanas procesa nodrošināšanai. Maģistra darbā ir apskatīti četri modeļi plānošanas procesa pilnveidošanai, lai uzlabotu plānu kvalitāti un īstenošanas mehānismu. Pētījuma rezultāti tiek balstīti uz anketēšanas rezultātiem, intervijām ar ekspertiem, teritorijas attīstības plānošanas dokumentu un dabas aizsardzības plānu izvērtēšanu un īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsekošanu dabā.

Atslēgvārdi: dabas aizsardzība, apsaimniekošana, teritorijas attīstības plānošana, dokumenti, integrācija.

ABSTRACT

The cooperation efficiency between nature protection and spatial planning is unclear in the process of planning and developing documents. Uncoordinated planning can lead to confusion during implementation of the plans and developing the area. Still an actual issue is how to apply a common approach to integrate nature protection requirements into spatial development documents.

The aim of the study is to clarify the relationship between nature protection and spatial planning in Latvia, and to develop proposals for interconnected planning process. Master`s thesis studies four cases of the planning process improvement to improve quality and implementation of the plans. The study results are based on the survey results, interviews with experts, the evaluation of spatial planning documents and nature protection plans, as well as survey of the field.

Keywords: nature protection, nature management, spatial planning, documents, integration.

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	2
ABSTRACT	3
Satura rādītājs.....	4
Apzīmējumu un saīsinājumu saraksts	6
Ievads	7
1. DARBA TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS	10
1.1. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Latvijā.....	10
1.2. Dabas aizsardzības plānu izstrādāšanas procesa tiesiskais regulējums Latvijā.....	12
1.3. Teritorijas attīstības plānošana Latvijā	15
1.4. Vietējā līmeņa teritorijas attīstības plānošana.....	17
1.5. Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēma	20
1.6. Citu valstu plānošanas pieredze	21
1.6.1. Somija.....	21
1.6.2. Norvēģija.....	22
1.6.3. Skotija.....	23
2. MATERIĀLI UN METODES	27
2.1. Pētāmo teritoriju izvēle un to raksturojums	27
2.2. Pētījumā izmantotie materiāli	31
2.3. Izmantotās metodes.....	32
2.3.1. Anketēšana	32
2.3.2. Intervēšana	33
2.3.3. Dokumentu izvērtēšana	33
3. REZULTĀTI UN DISKUSIJA	35
3.1. Pētāmās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas.....	35

3.2. Dabas aizsardzības plānu un teritorijas attīstības plānošanas dokumentu sasaiste pētāmajās teritorijās.....	35
3.3. Funkcionālo zonu un teritorijas plānotās (atļautās) izmantošanas atbilstība..	38
3.4. Dabas aizsardzības plānos paredzēto apsaimniekošanas pasākumu / rīcību izpilde dabā.....	42
3.5. Dabas aizsardzības ekspertu, plānotāju un pašvaldību darbinieku viedokļi ...	48
4. Diskusija.....	68
SECINĀJUMI.....	75
PRIEKŠLIKUMI	77
LITERATŪRAS SARAKSTS.....	79
PIELIKUMI	85

APZĪMĒJUMU UN SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

DAP – dabas aizsardzības plāns

DL – dabas liegums

DP – dabas parks

ES – Eiropas Savienība

HES – hidroelektrostacija

IAIN – individuālie apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumi

ĪADT – īpaši aizsargājama dabas teritorija

LP – lokālplānojums

LVM – AS „Latvijas valsts meži”

MK – Ministru kabinets

n/a normatīvie akti

Natura 2000 – Eiropas nozīmes aizsargājama dabas teritorija

SIVN – stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

TAP – teritorijas attīstības plānošana

TAPIS – teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēma

TIAN – teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi

TP – teritorijas plānojums

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

IEVADS

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju plānošana izstrādājot dabas aizsardzības plānu palīdz saskaņot dabas aizsardzības, dabas resursu izmantošanas, teritorijas attīstības u.c. intereses, saglabājot un neapdraudot teritorijas dabas vērtības (Dabas aizsardzības..., 2014; Borgström et al., 2013). Daudzām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (turpmāk – ĪADT) šobrīd nav izstrādāti dabas aizsardzības plāni (turpmāk – DAP), jo plānu izstrādes process ir ļoti lēns. Plānu izstrādā ilgtermiņam (parasti 7-15 gadiem), taču dabā situācija var mainīties ātrāk, turpretim dabas aizsardzības plāna aktualizācija ir gandrīz tik pat sarežģīta un laikietilpīga, kā pati plāna izstrādes procedūra.

Starptautiskā vidē – Norvēģijā (Overvåg, Arnesen, 2014), Somijā (Vainio, Paloniemi, 2013), Nīderlandē (Arnold van der Valk, 2002; Buijs et al., 2014) īpaši aizsargājamo dabas teritoriju plānošanai ir dažādas pieejas un atšķirīga pieredze. Zinātniskās izstrādes Latvijā galvenokārt ir saistītas ar ainavu plānošanu (Lakovskis, 2013; Veidemane, 2013). Latvijā pašlaik tiek meklēti risinājumi aizsargājamo dabas teritoriju plānošanas procesa optimizācijai, vienlaikus nodrošinot dabas vērtību saglabāšanu. Pašlaik viens no aktuāliem jautājumiem ir atrast vienotu pieeju, kā nodrošināt dabas aizsardzības prasību iekļaušanu teritorijas attīstības plānošanas dokumentos. Dažādās pašvaldībās ir atšķirīga pieredze teritorijas plānošanas jomā un iniciatīva ietvert ĪADT jautājumus teritorijas attīstības plānošanas dokumentos.

Sabiedrībā un iestāžu starpā notiek diskusija par dabas aizsardzības plānu integrēšanas nepieciešamību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos (turpmāk – TAP). Minētais jautājums atspoguļojas arī Dabas aizsardzības pārvaldes pasūtītajā projektā „Vadlīnijas dabas aizsardzības plāna integrēšanai teritorijas plānojumā” (SIA „Metrum”, 2014). Uzņēmums SIA „Grupa93” 2014.gadā strādāja pie Norvēģu finanšu instrumenta atbalstīta projekta „Konceptijas un metodikas izstrāde ĪADT dabas aizsardzības plānu prasību integrēšanai vietējo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos”, projekta rezultātā tika paredzēts vienkāršot administratīvo slogu vietējā līmeņa teritorijas plānošanas jomā un sasaistīt dabas aizsardzības plāna un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu atbilstību ar teritorijas plānojumu. Iegūtie projektu neviennozīmīgi vērtētie rezultāti parāda nepieciešamību pēc pētījuma veikšanas šajā jomā.

Maģistra darba mērķis ir noskaidrot saikni starp dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plānošanu Latvijā un citviet Eiropā, un izstrādāt priekšlikumus savstarpēji sasaistīta dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plānošanas procesa nodrošināšanai Latvijā.

Darba galvenie uzdevumi:

1. Balstoties uz informāciju par dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plānošanas procesu Latvijā un citās valstīs – meklēt labāko risinājumu dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plānošanas procesa pilnveidošanai Latvijā;
2. Izvērtēt ĪADT skarto pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos plānoto zemes izmantošanu un rīcību sasaisti ar dabas aizsardzības plāniem;
3. Pārbaudīt ĪADT dabas aizsardzības plānos paredzēto rīcību realizāciju dabā, kas dotu iespēju novērtēt plānu praktisko izmantošanu;
4. Noskaidrot dažādu sabiedrības interešu grupu viedokļus par DAP integrēšanas iespējām TAP dokumentos;
5. Izstrādāt ieteikumus dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plānošanas procesu pilnveidošanai.

Maģistra darba pētījums tika uzsākts 2014.gadā un tas ietver septiņas Zemgales plānošanas reģionā esošas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas – 3 dabas parkus (turpmāk – DP) („Bauska”, „Daugavas ieleja”, „Tērvete”) un 4 dabas liegumus (turpmāk – DL) („Aizkraukles purvs un meži”, „Lielupes palienes pļavas”, „Paņemūnes meži”, „Zebrus un Svētes ezers”). Teritorijas tika dabā apsektas izlases veidā (DP „Daugavas ieleja”, DP „Bauska”, DP „Tērvete”, DL „Lielupes palienes pļavas”, DL „Paņemūnes meži” un DL „Zebrus un Svētes ezers”). Attiecīgi tika skatīti desmit pašvaldību (Aizkraukles, Bauskas, Dobeles, Jaunjelgavas, Jelgavas, Ozolnieku, Rundāles, Skrīveru un Tērvetes novadu un Jelgavas pilsētas), kuru teritorijās atrodas šīs īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, plānošanas dokumenti. Pētījuma rezultāti balstīti arī uz anketēšanas un autores veikto interviju rezultātiem.

Darba autore ir veikusi dabas aizsardzības plānu izvērtēšanu un teritoriju apsekošanu dabā 2015.gada aprīlī un maijā, teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izvērtēšanu un analizējusi to sasaisti ar dabas aizsardzības plāniem. Autore ir veikusi ekspertu intervēšanu un piedalījies pašvaldības pārstāvju un dabas aizsardzības plānu izstrādātāju anketēšanā.

Kopš 2014.gada septembra autore līdzdarbojas Zviedrijas lauksaimniecības zinātņu universitātes projektā „Zaļās infrastruktūras plānošana Baltijas jūras reģionā”, šā gada 29.aprīlī prezentējot maģistra darba pirmos rezultātus projekta partnervalstīm. 2014.gadā no jūlija līdz oktobrim prakses „Telpiskās attīstības plānošana” laikā uzņēmumā SIA „Grupa93” autore ir līdzdarbojusies projektā „Konceptijas un metodikas izstrāde ĪADT dabas aizsardzības plānu prasību integrēšanai vietējo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos”. Autore ir piedalījies 18.09.2014. seminārā „Dabas aizsardzības plāns –

attīstības plānošanai” un 29.04.2014. konferencē Aizkrauklē „Dabas aizsardzības plāna un teritorijas plānojuma integrētas izstrādes ieguvumi un riski”.

Maģistra darba teorētiskajā pamatojumā apkopota informācija par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām Latvijā, to izveidošanu un aizsardzības kategorijām, par dabas aizsardzības plāna izstrādes procesu un ĪADT tiesisko regulējumu, skatīta teritorijas attīstības plānošanas sistēma Latvijā, normatīvais regulējums, kā arī ieskats ārvalstu pieredzē šajās nozarēs. Darba 2.nodaļā ir aprakstīti darbā izmantotie materiāli un metodes. Maģistra darba 3.nodaļa ir veltīta pētījuma rezultātu apkopošanai, aprakstīšanai un diskusijai, uz kuras pamata ir izstrādāti priekšlikumi plānošanas procesu pilnveidošanai.

Darbs sastāv no ievada, 4 nodaļām, ieteikumiem, secinājumiem un 5 pielikumiem. Darbā ietverti 41 attēls un viena tabula.

1. DARBA TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS

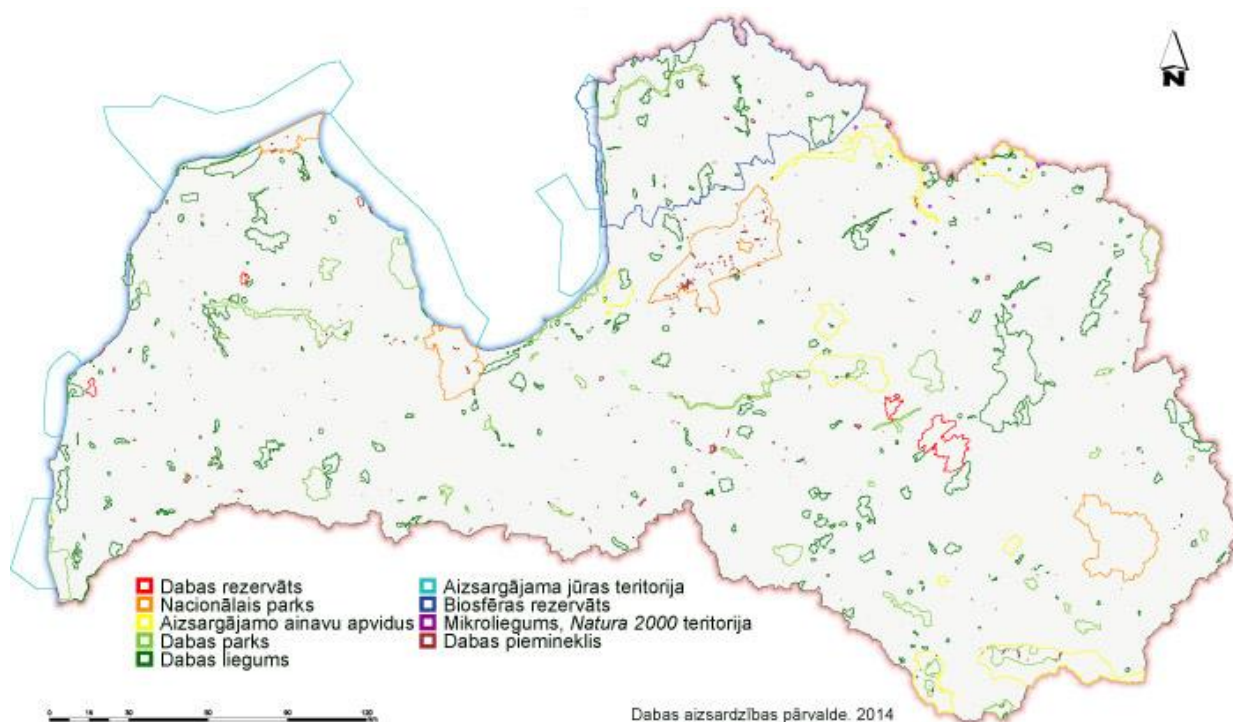
1.1. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Latvijā

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju Latvijā izveidošanu, aizsardzību un apsaimniekošanu regulē likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (1993.) un tam pakārtotie Ministru kabineta 2010.gada 16.marta noteikumi Nr.264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”. No likuma izriet definīcija par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām Latvijā, kas ir ģeogrāfiski noteiktas platības, kas atrodas īpašā valsts aizsardzībā saskaņā ar kompetentu valsts varas un pārvaldes institūciju lēmumu un tiek izveidotas, aizsargātas un apsaimniekotas, lai aizsargātu un saglabātu dabas daudzveidību - retas un tipiskas dabas ekosistēmas, aizsargājamo sugu dzīves vidi, savdabīgas, skaistas un Latvijai raksturīgas ainavas, ģeoloģiskos un ģeomorfoloģiskos veidojumus, dendroloģiskos stādījumus un dižkokus, lai veiktu zinātniskos pētījumus un nodrošinātu vides pārraudzību, kā arī saglabātu sabiedrības atpūtai, izglītošanai un audzināšanai nozīmīgas teritorijas (Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, 1993).

Kopā Latvijā ir 683 īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (Dabas aizsardzības, 2014), kuru izveidošana apstiprināta ar likumu vai MK noteikumiem. Latvijā ĪADT tiek iedalītas astoņās kategorijās, kuru būtiskākās atšķirības ir īpaši aizsargājamās teritorijas izveidošanas mērķi, teritoriju platības un dažādās aizsardzības pakāpes, kurām noteiktas atbilstošas atļautās un aizliegtās darbības. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju kategorijas, atbilstoši likumam „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (1993.), teritoriju skaits un atrašanās vieta Latvijas teritorijā (1.1.attēls) ir:

- nacionālie parki (4);
- biosfēras rezervāts (1);
- dabas parki (42);
- aizsargājamo ainavu apvidi (9);
- dabas liegumi (261);
- dabas rezervāti (4);
- aizsargājamās jūras teritorijas (7);
- dabas pieminekļi (355);
- Latvijā ir arī mikroliegumi, kas šajā likumā nav iekļauti kā atsevišķas ĪADT kategorijas.

Mikroliegumi ir platības ziņā mazākas teritorijas par ĪADT, ko izveido īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, ja to nenodrošina funkcionālais zonējums vai ārpus ĪADT, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamās sugas vai biotopa aizsardzību. Mikroliegumā tiek regulētas darbības, kas apdraud aizsargājamās sugas vai biotopa pastāvēšanu. Mikroliegumu izveidošanas, apsaimniekošanas un aizsardzības kārtību regulē Ministru kabineta (turpmāk – MK) noteikumi Nr.940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu” (2012) (Dabas aizsardzības..., 2014).

1.1.attēls. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Latvijā (Dabas aizsardzības pārvalde, 2014)

Natura 2000 ir aizsargājamo teritoriju tīkls Eiropas Savienībā (turpmāk – ES), kas ietver teritorijas ar retu un apdraudētu augu un dzīvnieku sugu un biotopu aizsardzību no ES direktīvām (Putnu direktīvas un Biotopu direktīvas). Kopš 2004.gada arī Latvija ir iekļāvusi daļu no īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un mikroliegumiem *Natura 2000* tīklā – 333 teritorijas, kas platības ziņā ir aptuveni 12% no Latvijas sauszemes teritorijas (Dabas aizsardzības..., 2014; European Commission, 2014).

1.2. Dabas aizsardzības plānu izstrādāšanas procesa tiesiskais regulējums Latvijā

Lai saskaņotas dabas aizsardzības intereses un dabas resursu izmantošanu, kā arī plānotu teritorijas ilgtspējīgu attīstību, tajā pašā laikā nodrošinot dabas vērtību saglabāšanu un konkrēto aizsardzības mērķu nodrošināšanu, aizsargājamai teritorijai izstrādā **dabas aizsardzības plānu**. Dabas aizsardzības plāns ir zinātniska rakstura dokuments, kas satur informāciju par dabas vērtībām konkrētā aizsargājamā dabas teritorijā un nepieciešamajiem pasākumiem to aizsardzībai un apsaimniekošanai. Plāna izstrādes procesā tiek veikta bioloģiskā un sociāli – ekonomiskā izpēte, uz kā pamata izstrādā dabas aizsardzības plānu, kurā tiek kartogrāfiski attēlots arī priekšlikums funkcionālajām zonām (Dabas aizsardzības..., 2014).

Plānu var izstrādāt fiziska vai juridiska persona, plāns tiek izstrādāts noteiktam laika periodam, to apstiprina Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk – VARAM) ministrs. Dabas aizsardzības plānā tiek noteiktas prasības dabas aizsardzībai un atrunātas pieļaujamās saimnieciskās darbības, atbilstoši funkcionālajam zonējumam. Dabas aizsardzības plāns ir saistošs plānotājiem, visos plānošanas līmeņos izstrādātajiem plānošanas dokumentiem un teritorijas apsaimniekotājiem (Dabas aizsardzības..., 2014).

Dabas aizsardzības plāna satura un izstrādes kārtība tiek noteikta MK noteikumos Nr.686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” (2007). Pēc nepieciešamības aizsargājamai dabas teritorijai tiek **izstrādāti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi** (turpmāk – IAIN), ko apstiprina ar Ministru kabineta noteikumiem. Uz pārējām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kurām nav izstrādāti IAIN, attiecas Ministru kabineta 2010.gada 16.marta noteikumi Nr.264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, ar kuriem tiek regulēta ĪADT aizsardzība un izmantošana (Noteikumi par īpaši ..., 2007; Īpaši aizsargājamo ..., 2010).

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas var iedalīt **funkcionālajās zonās**, nosakot atšķirīgus teritorijas izmantošanas un aizsardzības noteikumus dažādām zonām. Atbilstoši likumam „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (1993) īpaši aizsargājamās dabas teritorijās var izdalīt šādas funkcionālās zonas: stingrā režīma, regulējamā režīma, dabas lieguma, dabas parka, ainavu aizsardzības un neitrālo zonu. Nacionālajos parkos var izveidot arī kultūrvēsturisko zonu. Aizsargājamās teritorijās var tikt noteikti sezonas liegumi (Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, 1993).

Funkcionālās zonas tiek noteiktas, ievērojot īpaši aizsargājamo sugu un biotopu labvēlīga statusa nodrošināšanas vajadzības, kā arī līdzšinējo saimniecisko darbību un tās ietekmi. Turklāt ar likumu ir noteikts, ka ĪADT robežas un to funkcionālo zonu robežas ir jāattēlo vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā (Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, 1993).

Dabas aizsardzības plāna **izstrādes kārtība** ir stingri regulēta ar normatīvajiem aktiem, kas nosaka, ka dabas aizsardzības plāna izstrādi var pasūtīt un finansēt fiziska vai juridiska persona, vai valsts no valsts budžetā šim mērķim paredzētajiem līdzekļiem. Plānu izstrādā termiņam (no 5 – 15) gadiem, taču pēc termiņa beigām, ja nav īstenotas plānā paredzētās rīcības, plāna termiņu gada laikā var pagarināt vēl par ne vairāk kā pieciem gadiem. Plāna grozīšanas un atjaunošanas kārtība MK noteikumos Nr.686 tiek noteikta tāda pati, kā jauna plāna izstrāde. Plāna izstrādāšanas process shematiski ir attēlots 1.2.attēlā (Noteikumi par īpaši ..., 2007).

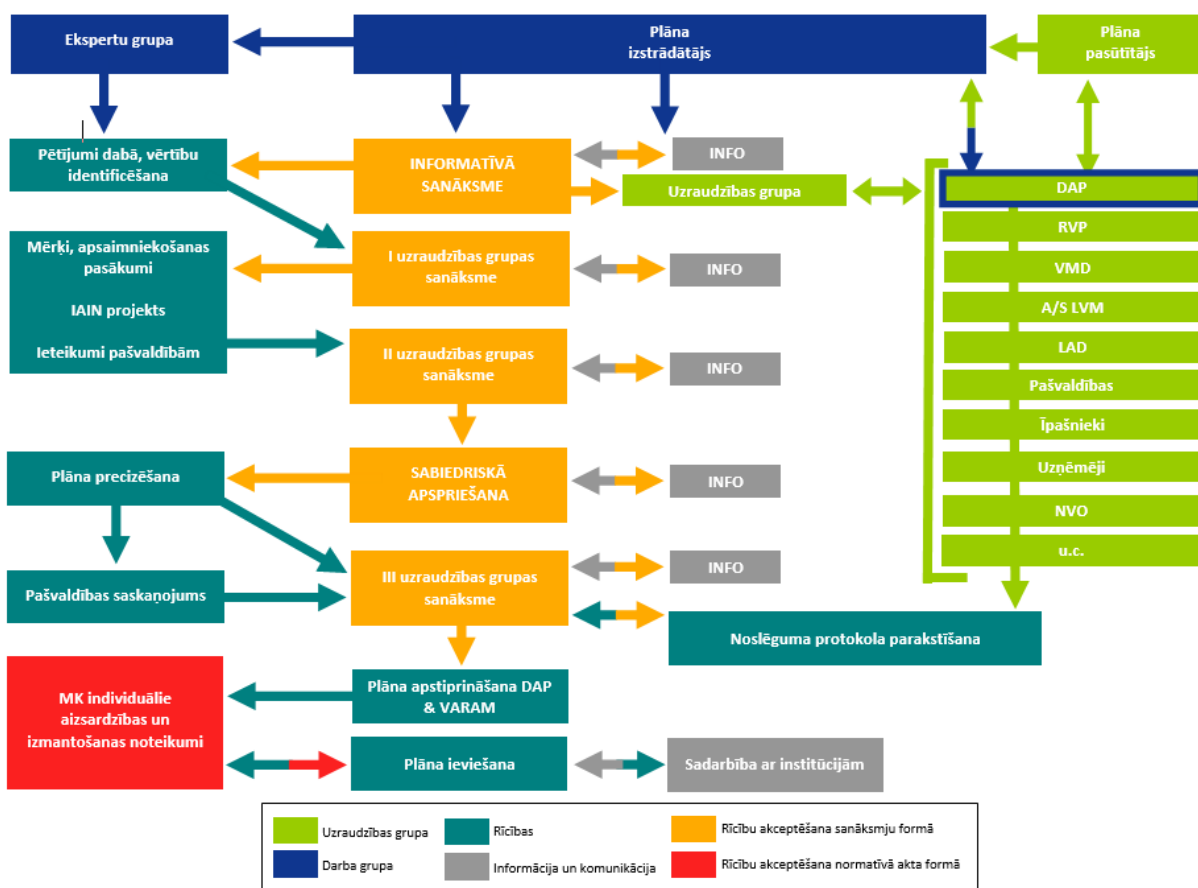
Uzsākot DAP izstrādāšanu, plāna izstrādātājam ir jāpublicē attiecīgās pašvaldības vietējā laikrakstā un laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” paziņojums par viņa organizētu **informatīvo sanākumi** vismaz 2 nedēļas pirms tās norises, kā arī jāizliek paziņojums pašvaldības administrācijas ēkā. Uz sanākumi ieradušās personas tiek informētas par ĪADT un tajā sastopamajām dabas vērtībām, par plāna izstrādes uzsākšanu, paredzētajām darbībām plānošanas procesā – plānotajiem pētījumiem u.c. Sanāksmē tiek jautāti un piefiksēti dalībnieku viedokļi un ieteikumi (Noteikumi par īpaši ..., 2007).

Dabas aizsardzības plānu pamatā izstrādā **darba grupa**, kas sastāv no plāna izstrādātāja, Dabas aizsardzības pārvaldes pārstāvjiem un ekspertu grupas (speciālisti un sertificēti eksperti, kas veic sugu un to dzīvotņu izpēti, esošās situācijas analīzi un nosaka aizsardzības un teritorijas apsaimniekošanas pasākumus) (SIA „Grupa93”, 2014).

Dabas aizsardzības pārvalde vai pašvaldība (ja ĪADT ir izveidojusi pašvaldība pēc savas iniciatīvas) mēneša laikā pēc sanāksmes organizē **plāna izstrādes uzraudzības grupu**, kas seko līdz dabas aizsardzības plāna izstrādes atbilstībai dabas aizsardzības interesēm un normatīvajam regulējumam. Uzraudzības grupā tiek iekļauti pārstāvji no Dabas aizsardzības pārvaldes vai ĪADT administrācijas, attiecīgās pašvaldības, Valsts vides dienesta reģionālās vides pārvaldes, Valsts meža dienesta (ja ĪADT iekļauj meža zemi), AS „Latvijas valsts meži” (turpmāk – LVM) (ja ĪADT ietver LVM pārvaldībā esošu teritoriju), Lauku atbalsta dienesta attiecīgās reģionālās lauksaimniecības pārvaldes (ja ĪADT atrodas lauksaimniecības teritorijas) un valsts aģentūras "Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra". MK noteikumu Nr.686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” (2007) 19.punktā ir paredzēta iespēja uzraudzības grupā attiecīgajā situācijā iekļaut arī citu iestāžu, organizāciju vai zemju īpašnieku pārstāvjus. Uzraudzības

grupai tiek organizētas vismaz trīs sanāksmes, kurās tiek izskatīti priekšlikumi par plānotajiem apsaimniekošanas pasākumiem, paredzētajām dabas resursu izmantošanas iespējām, atļautajām un aizliegtajām darbībām, to veidiem, kā arī tiek pieņemti lēmumi. Uzraudzības grupas funkcijās ietilpst arī pienākums pieņemt lēmumu par IAIN projekta izstrādes nepieciešamību un IAIN saturu, kā arī nepieciešamības gadījumā ierosināt pārstrādāt vai papildināt plāna projektu (Noteikumi par īpaši ..., 2007).

Mēneša laikā pēc uzraudzības grupas sanāksmes, kurā tiek nolemts, ka plāna projekts ir gatavs sabiedriskajai apspriešanai, ir jāorganizē **sabiedriskā apspriešana**, par kuru paziņo ne vēlāk, kā divas nedēļas pirms sanāksmes sākuma, publicējot informāciju tādā pašā veidā, kā iepriekš organizētajai informatīvajai sanāksmei. Nozīmīgi ir tas, ka sanāksmē drīkst piedalīties un izteikt priekšlikumus jebkura persona. Pēc sabiedriskās apspriešanas plāna

1.2.attēls. DAP izstrādes procesa modeļa funkcionālā struktūra (SIA „Grupa93”, 2014)

izstrādātājam 20 dienu laikā ir jā sagatavo pārskats, iekļaujot informāciju par sapulcē fiksētajiem, taču vērā neņemtajiem priekšlikumiem un jāveic precizējumi dabas aizsardzības plānā, ja tas nepieciešams, pēc tam iesniedzot to vietējā pašvaldībā atzinuma saņemšanai (Noteikumi par īpaši ..., 2007).

Pēdējo uzraudzības grupas sanāksmi izstrādātājs organizē, papildus uz to uzaicinot pašvaldības vadītāju un VARAM pārstāvjus, ja viņi nav iekļauti uzraudzības grupā. Šajā sanāksmē tiek informēts par sabiedriskās apspriešanas rezultātiem – saņemtajiem un iekļautajiem priekšlikumiem, kā arī par pašvaldības sniegto atzinumu. Pēdējā sanāksmē parakstīta noslēguma protokolu, kurā izstrādātājs apliecina, ka plāns atbilst MK noteikumiem Nr.686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” (2007). Ja pašvaldības atzinumā tiek izteikti būtiski iebildumi, plāna izstrādātājs mēneša laikā pēc uzraudzības grupas pēdējās sanāksmes organizē paplašinātu sanāksmi, kurā pieaicina pašvaldības vadītāju, VARAM u.c. pārstāvjus un, izvērtējot iebildumus, vienojas par plāna galīgo redakciju. Pašvaldībai jāiesniedz DAP jaunākā versija Dabas aizsardzības pārvaldē, pēc tam arī VARAM ministram apstiprināšanai. Mēneša laikā pēc DAP apstiprināšanas, Dabas aizsardzības pārvalde ievieto plāna elektronisko versiju savā mājas lapā.

„**Ozols**” ir dabas datu pārvaldības sistēma, kas darbojas kā elektronisks pakalpojums – interaktīva ģeogrāfiskās informācijas sistēma. Šajā sistēmā tiek glabāta informācija par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, sugām un biotopiem, mikroliegumiem, kā arī apsaimniekošanas pasākumiem, tūrisma infrastruktūru un saimnieciskās darbības ierobežojumiem. Dati tiek attēloti kartogrāfiski, ir iespēja pieslēgt un atslēgt sev interesējošus informācijas līmeņus un atlasīt ierakstus pēc dažādiem parametriem. Šī sistēma paredzēta gan nozares ekspertiem, gan zemju īpašniekiem un ieinteresētajām personām, lai iegūtu informāciju un uzzinātu par īpaši aizsargājamām dabas vērtībām konkrētās lokācijas vietās (Dabas aizsardzības..., 2014).

1.3. Teritorijas attīstības plānošana Latvijā

Šobrīd teritorijas attīstības plānošanas nozari Latvijā regulē vairāki normatīvie akti. Nozīmīgākie no tiem ir „Attīstības plānošanas sistēmas likums” (2008.) un „Teritorijas attīstības plānošanas likums” (2011.). Nosakot attīstības plānošanas sistēmu, tiek izšķirti plānošanas līmeņi, kas iedalās pēc teritorijas (nacionāls, reģionāls, vietējs) un pēc plānošanas termiņa (ilgtermiņa, vidēja termiņa, īstermiņa) (Attīstības plānošanas ..., 2008; Teritorijas attīstības ..., 2011).

Šajā darba apakšnodaļā ir sīkāk apskatīti teritorijas attīstības plānošanu regulējošie normatīvie akti – skatītas uz īpaši aizsargājamo dabas teritoriju attiecināmās prasības

iekļaušanai teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, vērtēta saikne ar dabas aizsardzības plāniem un individuālajiem aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumiem.

Teritorijas attīstības plānošanu regulējošie normatīvie akti:

- **Attīstības plānošanas sistēmas likums (2008)** – likuma mērķis ir definēt attīstības plānošanas sistēmu, lai veicinātu ilgtspējīgu un stabilu attīstību valstī un uzlabotu iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Likumā ir definēta attīstības plānošanas dokumentu hierarhija (politikas plānošanas, investīciju un teritorijas plānošanas dokumentu veidi un to izstrādes kārtība, dokumentu nozīme un termiņi), kā arī minēti attīstības plānošanas pamatprincipi, kas jāievēro plānojot teritorijas attīstību. Atsevišķos pamatprincipos ir iekļauti dabas vides saglabāšanas jautājumi, taču konkrēta informācija par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām likumā nav minēta (Attīstības plānošanas ..., 2008; Pudzis u.c., 2014).
- **Teritorijas attīstības plānošanas likums (2011)** – tā mērķis ir plānot teritorijas attīstību tā, lai paaugstinātu dzīves vides kvalitāti, ilgtspējīgi, efektīvi un racionāli izmantotu teritoriju un citus resursus, kā arī līdzsvaroti attīstītu ekonomiku. No šī likuma galvenie izrietošie elementi ir sabiedrības iesaiste plānošanas procesā, dažāda līmeņa organizāciju kompetence un plānošanas dokumentu veidu sadalījumi pa plānošanas līmeņiem. Likumā ir minēti teritorijas attīstības plānošanas principi, no kuriem uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām varētu attiecināt vairākus no tiem (ilgtspējības princips, integrētas pieejas princips, daudzveidības princips), taču konkrētas informācijas par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, to plānu vai noteikumu iekļaušanu teritorijas attīstības plānošanas dokumentos nav ietvertas (Pudzis u.c., 2014; Teritorijas attīstības ..., 2011).
- **Ministru kabineta 2014.gada 14.oktobra noteikumi Nr.628 „Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem”** – noteikumos ir definēta pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādes kārtība un saturs, noteiktas prasības dokumentu izstrādei, plānošanas dokumentu izstrādātājiem un noteikta kārtība, kādā organizēta publiskā apspriešana dokumentu izstrādes procesā. Attiecībā uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām šajos noteikumos ir minēti gadījumi, kad teritorijas plānošanas dokumenti ir jāsaskaņo ar Dabas aizsardzības pārvaldi (63.punkts - *Ja teritorijas plānojuma ietvaros tiek grozītas ciemu robežas vai noteiktas jaunu ciemu robežas, vai sagatavoti priekšlikumi novadu pilsētu robežu maiņai*

īpaši aizsargājamā dabas teritorijā un Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjoslā, pašvaldība teritorijas plānojuma redakcijas izstrādes procesā tās saskaņo ar Dabas aizsardzības pārvaldi), noteikumos ir paredzēta iespēja teritorijas plānojuma grafiskajā daļā noteikt teritorijas ar īpašiem noteikumiem (punkts 31.1.2.), taču konkrētākas informācijas nav (Noteikumi par pašvaldību ..., 2014).

- **Ministru kabineta 2013.gada 30.aprīļa noteikumi Nr.240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”** – šajos noteikumos tiek definētas vispārīgās prasības vietējā līmeņa teritorijas attīstības plānošanai, kā arī teritorijas izmantošanai un apbūvei. Noteikumos tiek noteikti funkcionālo zonu veidi un apzīmējumi, kurus nepieciešams lietot, izstrādājot teritorijas plānojumus, lokālplānojumus vai detālplānojumus. Uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām atkarībā no aizsardzības kategorijas un atļautajām apsaimniekošanas darbībām var attiecināt šādas funkcionālās zonas – dabas un apstādījumu teritorija (DA), mežu teritorija (M), ūdeņu teritorija (Ū), lauksaimniecības teritorija (L) Šo pašu noteikumu 1.pielikuma II. daļā ir paraugs teritoriju ar īpašiem noteikumiem attēlošanai teritorijas plānojumos, lokālplānojumos un detālplānojumos (Vispārīgie teritorijas ..., 2013).

1.4. Vietējā līmeņa teritorijas attīstības plānošana

Vietējā līmeņa teritorijas attīstības plānošanas dokumenti ir izstrādāti pašvaldības administratīvajai teritorijai, to dokumentu veidi uzskaitīti hierarhiskā secībā:

- ✓ ilgtspējīgas attīstības stratēģija;
- ✓ attīstības programma;
- ✓ teritorijas plānojums (turpmāk – TP);
- ✓ lokālplānojums (turpmāk – LP);
- ✓ detālplānojums;
- ✓ tematiskais plānojums (Teritorijas attīstības ..., 2011).

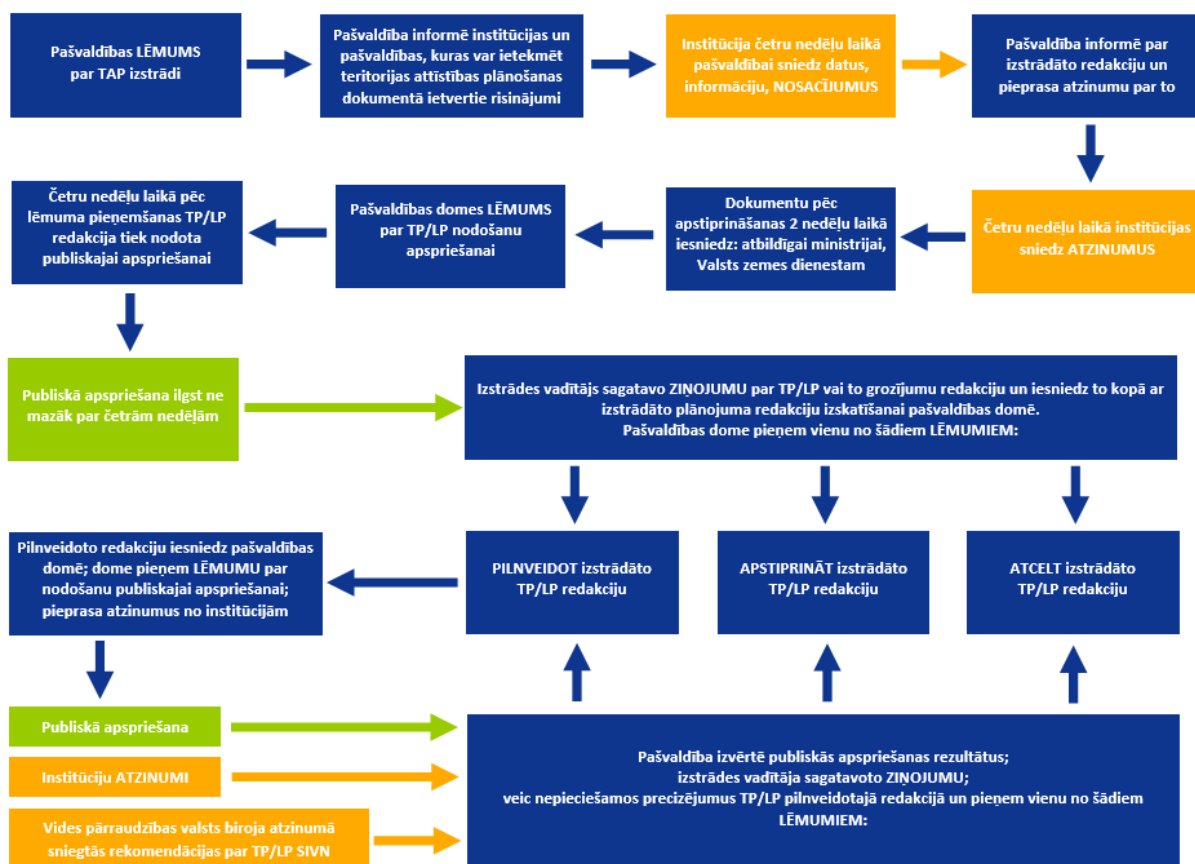
Šo dokumentu saturu un izstrādes procesa kārtību, kā arī sabiedrības līdzdalības procesa nodrošināšanu nosaka 2014.gada MK noteikumi Nr.628 „Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem”.

Teritorijas plānojums ir viens no būtiskākajiem teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem zemju īpašniekiem, jo šajā dokumentā tiek noteikts teritorijas funkcionālais

zonējums, publiskā infrastruktūra, reglamentēti teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi (turpmāk – TIAN), kā arī citi teritorijas izmantošanas nosacījumi un aprobežojumi (Teritorijas attīstības ..., 2011).

Teritorijas plānojums sastāv no 3 daļām – paskaidrojuma raksta, grafiskās daļas un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem. Teritorijas plānojumu un lokālplānojumu paredzēts izstrādāt pēc vienas kārtības, tāpēc abu teritorijas attīstības dokumentu izstrādes process ir shematiski attēlots 1.3.attēlā.

Teritorijas plānojuma izstrādi uzsāk ar pašvaldības lēmuma par TP izstrādi un darba uzdevuma apstiprināšanu. Darba uzdevumā iekļauj informāciju par darba izstrādes pamatojumu, veicamajiem uzdevumiem, nosacījumus kartogrāfiskā materiāla izstrādei, kā arī nosaka institūcijas, no kurām nepieciešams saņemt nosacījumus un datus TP izstrādei (Teritorijas attīstības ..., 2011).

1.3.attēls. TP un LP izstrādes procesa modeļa funkcionālā struktūra (SIA „Grupa93”, 2014)

Pašvaldības dome apstiprina TP izstrādes vadītāju un nosaka viņa pienākumus. Četru nedēļu laikā pēc TP ietvertu risinājumu ietekmēto institūciju un pašvaldību informēšanas, tās izsniedz nosacījumus un pieprasīto informāciju (Teritorijas attīstības ..., 2011).

TP izstrādes vadītājs sagatavo ziņojumu par TP izstrādes redakciju un iesniedz to kopā ar pašu redakciju izskatīšanai pašvaldības domē, kur dome pieņem lēmumu par redakcijas nodošanu publiskajai apspriešanai un institūciju atzinumu saņemšanai. Četru nedēļu laikā institūcijas sniedz atzinumus un tiek organizēta redakcijas publiskā apspriešana. Pēc publiskās apspriešanas tās rezultāti tiek apkopoti, ja nepieciešams, tiek veikti precizējumi teritorijas plānojuma redakcijā. Izstrādātājs sagatavo ziņojumu, kurā ietverts pārskats par institūciju atzinumiem un publiskajā apspriešanā saņemtajiem priekšlikumiem vai iebildumiem, atzinumā norāda vērā ņemtus priekšlikumus un pamato priekšlikumu noraidīšanu (Teritorijas attīstības ..., 2011).

TP redakciju kopā ar vides pārskatu (ja ir veikts stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums), institūciju atzinumiem un izstrādātāja ziņojumu par vērā ņemtajiem un noraidītajiem priekšlikumiem izstrādes vadītājs iesniedz izskatīšanai pašvaldības domes sēdē. Pašvaldības dome pieņem lēmumu:

- apstiprināt izstrādāto TP redakciju;
- pilnveidot TP redakciju atbilstoši institūciju atzinumiem un publiskās apspriešanas rezultātiem;
- noraidīt izstrādāto TP redakciju un izstrādāt to no jauna atbilstoši jaunam darba uzdevumam (Teritorijas attīstības ..., 2011).

TP redakcijas pilnveidošanas gadījumā notiek atkārtota publiskā apspriešana, kas ilgst ne mazāk kā 3 nedēļas un tiek pieprasīti atkārtoti institūciju atzinumi par pilnveidoto TP redakciju. Pēc atkārtotās publiskās apspriešanas izstrādātājs sagatavo ziņojumu par apspriešanas rezultātiem, vērā ņemtajiem un neņemtajiem priekšlikumiem un institūciju atzinumiem un iesniedz atkārtoti pašvaldības domes sēdē. Nākamais iespējamais scenārijs, ko izlemj domes sēdē:

- apstiprināt TP galīgo redakciju un iepazīstināt ar to sabiedrību;
- atkārtoti pilnveidot TP redakciju atbilstoši institūciju atzinumiem un publiskās apspriešanas rezultātiem, veikt jaunu publisko apspriešanu un saņemt institūciju atzinumus;
- atcelt lēmumu par izstrādātās redakcijas apstiprināšanu un izstrādāt to no jauna, atbilstoši jaunam darba uzdevumam (Teritorijas attīstības ..., 2011).

Pašvaldība papildus teritorijas plānojumam var izstrādāt **tematiskos plānojumus**, lai risinātu vai detalizēti plānotu atsevišķas nozares (piem. infrastruktūru), tematiskā plānojuma izstrādes kārtība ir noteikta noteikumos, taču tā nav reglamentēta detalizēti, jo tematiskie plānojumi var būt ļoti dažādi, atkarībā no tā izstrādes mērķa un risināmā jautājuma. Tematisko plānojumu apstiprina ar pašvaldības lēmumu, taču tas nav administratīvais akts (SIA „Grupa93”, 2014).

1.5. Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēma

Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēma (turpmāk – TAPIS) ir strukturēts informācijas tehnoloģiju un datubāzu kopums, kuru lietojot tiek nodrošināta teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādei un īstenošanai nepieciešamās informācijas radīšana, apkopošana, uzkrāšana, apstrādāšana, izmantošana un iznīcināšana (Teritorijas attīstības ..., 2011).

Šīs informācijas sistēmas mērķis ir nodrošināt visu līmeņu TAP dokumentu un ar tiem saistītās informācijas uzkrāšanu, apstrādi un publisku piekļuvi. TAPIS paredz piekļuvi arī citu valsts informācijas sistēmu datiem, kas nepieciešami, lai izstrādātu jaunus TAP dokumentus un to paredzēts integrēt arī ar dabas datu pārvaldības sistēmu „Ozols”. Sistēmā būs pieejami visu pašvaldību spēkā esošie teritorijas plānojumi un citu līmeņu teritorijas attīstības plānošanas dokumenti (detālpilānojumi, zemes ierīcības projekti u.c. veida ģeotelpiskā informācija). Piekļuve informācijai ir paredzēta bezmaksas, izņemot datus, kuru pieejamību ierobežo normatīvie akti. TAPIS darbības uzsākšana ir paredzēta 2015.gada maijā, sistēmas uzturētājs un datu operators ir Valsts aģentūra „Valsts reģionālās attīstības aģentūra” (SIA „Grupa93”, 2014; Teritorijas attīstības ..., 2011).

TAPIS ir labs instruments aktuālās informācijas pārvaldīšanai, ņemot vērā, ka sistēma ir „atvērta” un koriģējama, kā arī sistēmā paredzētie ievietojamie TAP dokumenti (piemēram, teritorijas plānojuma grafiskā daļa) visās pašvaldībās tiek izstrādāti pēc viena standarta. Šajā sistēmā gan pašvaldību darbiniekiem, plānotājiem, gan sabiedrībai būs ērtāk pārskatīt informāciju par nekustamo īpašumu, izvairoties no aktualitāti zaudējušas informācijas apskatīšanas. TAPIS izstrādē tiek plānota arī iespēja sasaistīt TAP dokumentus ar dabas datu informāciju, piemēram, attēlojot ĪADT funkcionālās zonas un pievienojot informāciju par aizliegumiem” (SIA „Grupa93”, 2014).

1.6. Citu valstu plānošanas pieredze

1.6.1. Somija

Somijas teritorijas plānošanas sistēmas sastāvā ir nacionālās teritorijas izmantošanas vadlīnijas, teritorijas plānojumi (reģionālie plānojumi, vietējie ģenerālpplāni un vietējie detālpplānojumi), reģionālās shēmas un programmas, reģionālās un pašvaldību stratēģijas, pašvaldības zemes politikas un būvniecības noteikumi. Teritorijas izmantošana tiek regulēta caur teritorijas plānojumiem dažādos administratīvos līmeņos – reģionālajā un pašvaldību līmenī. Reģionālā un pašvaldību teritoriju plānošana ir hierarhiski pakārtota nacionālajām teritorijas izmantošanas vadlīnijām, kas ir balstītas uz normatīvo regulējumu (Ministry of the Environment, 2013).

Reģionāla līmeņa un pašvaldību teritorijas plānojumu izstrādes prasības ir definētas Teritorijas izmantošanas un būvniecības aktā (Land Use and Building Act), plānojums tiek attēlots grafiskā veidā, uz kartes norādot informāciju par zemes izmantošanu visā reģionā, pašvaldībā vai tās daļā. Reģiona teritorijas plānojumā tiek izklāstīti principi zemes izmantošanai, kā arī norādītas attīstāmās teritorijas. Reģionālos plānus paraksta reģiona padome, bet apstiprina Vides ministrija. Pašvaldību teritorijas plānojumus izstrādā un apstiprina pati pašvaldība, taču gadījumos, ja vairākas pašvaldības izstrādā vienotu teritorijas plānojumu, tad to apstiprina pašvaldību kopīga iestāde un Vides ministrija (Ministry of the Environment, 2013).

Vides ministrija ir atbildīga izstrādāt „stūres” jeb „virzīšanas” instrumentus zemes izmantošanai un ieviest attiecīgas tiesību normas. „Virzīšana” nodrošina zemes izmantošanas un plānošanas izvirzīto mērķu izpildi un sasniedz normatīvo aktu prasības. Ekonomikas attīstības, transporta un vides centri virza un veic monitoringu teritorijas izmantošanas plānošanai, nodrošinot konsultācijas teritorijas izmantošanas plānošanas jautājumos (Ministry of the Environment, 2013; The Natural Resources Institute Finland. 2012).

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Somijā tiek izveidotas uz likuma, statūtu vai Somijas vides administrācijas lēmuma pamata. ĪADT var atrasties gan uz valstij piederošām, gan privātīpašniekiem piederošām zemēm, taču lielākā daļa Somijas ĪADT atrodas uz valstij piederošām zemēm. Visas valstij piederošās ĪADT pārvalda valsts mežu apsaimniekotāji - *Metsähallitus* (Mežu un parku pakalpojumi) Dabas mantojuma dienests (*Metsähallitus*, 2015).

Somijas valstij pieder aptuveni 26% no visiem mežiem Somijā, pārējie pieder privātiem meža nozares uzņēmumiem vai privātpersonām. Aptuveni 45% no valsts mežiem ir īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kuras apsaimnieko *Metsähallitus*. Lielākā daļa dabas vērtību

Somijas mežos tiek saglabātas, izolējot mežus ar aizsardzības statusu no komerciālas darbības. Daudzviet bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un dabas vērtību aizsardzība notiek brīvprātīgi, ievērojot striktākas meža apsaimniekošanas prasības, nekā noteikts Meža likumā. Uz brīvprātīgas saglabāšanas metodi balstās arī METSO Meža bioloģiskās daudzveidības programma (Finnish Forest Association, 2014; Metsähallitus, 2015).

Metsähallitus ir izstrādāti principi ĪADT apsaimniekošanai Somijā. Pirmie principi tika izstrādāti un grāmatas veidā publicēti 1992.gada oktobrī. Vēlāk, līdz ar pievienošanos ES, mainījās arī prasības ĪADT uzturēšanai un radās nepieciešamība pārskatīt apsaimniekošanas principus. Apsaimniekošanas principi, kas izstrādāti rokasgrāmatas veidā, lai sasniegtu aizsardzības kategorijas mērķi, ir vairāk balstīti uz praktiskām rīcībām dabā, nevis normatīvo regulējumu. Apsaimniekošanas principu aprakstā ir iekļauti arī būvniecības regulējums, teritoriju pārraudzības un monitoringa veikšana, publicitāte, kas saistīta ar sabiedrības izglītošanu. Katrai ĪADT Somijā *Metsähallitus* izstrādā apsaimniekošanas plānu, kuru apstiprina Vides ministrija. Taču arī ĪADT plāni ir sadalīti pa līmeņiem un tiek izstrādāti augstāka līmeņa ģenerālplāni, kuros definē stratēģiskus principus ĪADT tīklu apsaimniekošanai. *Metsähallitus* arī pārrauga paredzēto pasākumu īstenošanu un atbild par monitoringa veikšanu, kvalitātes nodrošināšanu aizsargājamās teritorijās (*Metsähallitus*, 2000).

1.6.2. Norvēģija

Noteicošais normatīvais akts, kas regulē teritorijas plānošanu Norvēģijā, ir Plānošanas un būvniecības akts (2008) (*The Planning and Building Act, 2008*). Šajā aktā tiek noteikta skaidra hierarhija lēmumu pieņemšanas līmeņiem, tajā pašā laikā tiek veicināta mijiedarbība starp dažādiem plānošanas līmeņiem (*Mulighetenes Oppland, 2014*).

Plānošanas sistēmas hierarhiski visaugstāk stāvošais plānošanas dokuments ir Nacionālās cerības attiecībā uz reģionālo un pašvaldību plānošanu (*Nacional expectations regarding regional and municipal planning*), dokuments tiek pieņemts jauns katru ceturto gadu. Šim dokumentam pakārtoti tiek izstrādātas reģionu un pašvaldību plānošanas stratēģijas un uz tā pamata tiek balstīts viss plānošanas reģionos un pašvaldībās notiekošais. Reģionālā līmenī tiek izstrādāta reģiona plānošanas stratēģija un reģiona plāns, kā arī tiek veidota starppašvaldību sadarbība. Pašvaldību līmenī tiek izstrādāta pašvaldības plānošanas stratēģija, pašvaldības ģenerālplāns un tematiskie plāni, kādai teritorijas daļai izstrādājami ir detālplānojumi un lokālplānojumi (*Mulighetenes Oppland, 2014*).

Par ĪADT plānošanu Norvēģijā atbildīgā institūcija ir Norvēģu vides aģentūra. Gandrīz katram nacionālajam parkam ir konsultatīvā padome, kurā ir pārstāvji no reģioniem, pašvaldībām un ieinteresēto pušu organizācijām. Norvēģi izstrādā dabas aizsardzības un apsaimniekošanas plānus lielām aizsargājamām teritorijām, kurām ir vairāki lietotāji un ir nepieciešamas dažādas darbības. Dabas aizsardzības plānu apstiprina Norvēģu vides aģentūra (Mulighetenes Oppland, 2014).

Būtiskākā tiesību norma, kas regulē vides un dabas aizsardzību Norvēģijā, ir Dabas daudzveidības akts (2009) (Nature Diversity Act, 2009), kas regulē dabas vides ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, piedāvā jaunus instrumentus dabas aizsardzībai ĪADT un tās piegulošajās teritorijās. Uz 2009. gadu 17,7 % no Norvēģijas sauszemes teritorijas ir aizsargājama. Norvēģijā ĪADT kategorijas ir līdzīgas, kā Latvijā – nacionālie parki, aizsargājami ainavu apvidi, dabas rezervāti un dabas pieminekļi, aizsargājami biotopi, aizsargājamās jūras teritorijas (Framstad, 2014; Mulighetenes Oppland, 2014).

Norvēģijā ĪADT integrācija TAP dokumentos ir risināta caur ĪADT teritoriju attīstošu teritoriju plānojumu grafiskajās daļās kā „zonas, kam nepieciešama īpaša uzmanība”. Savukārt noteikumos ir dota atsauce uz aktuālo ĪADT dabas aizsardzības plānu un aizsargājamās dabas teritorijas individuālajiem noteikumiem. Līdzīgi kā Latvijā, arī Norvēģijā ir problēmas ar dabas aizsardzības plānu „novecošanu” un to aktualizāciju, kā arī trūkst normatīvā regulējuma, kas nodrošinātu regulāru dabas aizsardzības plānu pārskatīšanu. Taču šī, iespējams, ir problēma un izaicinājums daudzās valstīs, ņemot vērā faktu, ka daba, cilvēku aktivitātes un zināšanas nepārtraukti mainās (Overvåg, Arnesen, 2014).

Norvēģi K.Overvags un T.Arnesens (Overvåg, Arnesen, 2014) pašreizējo plānošanas sistēmu vērtē kā diezgan tradicionālu, norādot, ka ĪADT un to piegulošās teritorijas tiek skatītas atsevišķi nevis kompleksi, katras kategorijas teritorijai ir savs normatīvais regulējums un tās pārvalda atšķirīgas institūcijas. Viņuprāt, lielāka integrācija būtu panākama dažādos veidos – ar likumdošanas vai politiskās / pārvaldības sistēmas palīdzību (Overvåg, Arnesen, 2014).

1.6.3. Skotija

Kopīgais Skotijas redzējums par ilgtspējīgu zemes un resursu izmantošanu tiek aprakstīts Zemes izmantošanas stratēģijā (*Land Use Strategy*). Skotijas Zemes izmantošanas stratēģijas izstrādes nepieciešamība bija noteikta Skotijas Klimata pārmaiņu aktā (2009). Pirmo stratēģiju izveidoja 2011.gadā, taču ik pēc 5 gadiem tā tiek pārskatīta un publicēta no

jauna. Lai kopīgi sasniegtu ilgtspējīgu zemes izmantošanu laikā, kad aug pieprasījums zemes izmantošanai un tās produktivitātei, ir nepieciešams veidot ciešāku sadarbību starp iedzīvotājiem un organizācijām. Stratēģijā ir uzstādīta vīzija, mērķi un principi, koncentrējoties uz integrētu zemes izmantošanu. Svarīgi diskutējami jautājumi, pārskatot esošo stratēģiju, ir par šīs stratēģijas panākumiem, barjerām vai iespējām to īstenot, par iesaistītajām pusēm un atbildīgajiem, par katras iesaistītās personas lomu (The Scottish Government, 2014).

Plānošanas sistēma Skotijā tiek veidota caur trim posmiem:

- **Attīstības plāni** – ilgtermiņa dokumenti, kuros tiek norādīts, kā teritoriju vajadzētu izmainīt un kādai tai vajadzētu izskatīties nākotnē. Attīstības plānos tiek definēts, kādai attīstībai būtu jānotiek konkrētās teritorijās, kā arī noteiktas teritorijas, kurām nav nepieciešama attīstība vai tā būtu nevēlama. Šajos attīstības dokumentos tiek atzīmētas labākās vietas jauniem mājokļiem un uzņēmējdarbības videi, kā arī atzīmētas aizsargājamas teritorijas, kuras nozīmīgas cilvēkiem vai dabas daudzveidībai.

Pie attīstības plāniem tiek izstrādāti arī stratēģiskie politikas dokumenti, uz kā pamata tiek pieņemti plānošanas lēmumi. Politikas dokumentos tiek uzstādīti pieejamie attīstības virzieni. Atbildes par plānošanas un būvniecības ierosinājumiem tiek sniegtas, balstoties uz šiem attīstības plāniem.

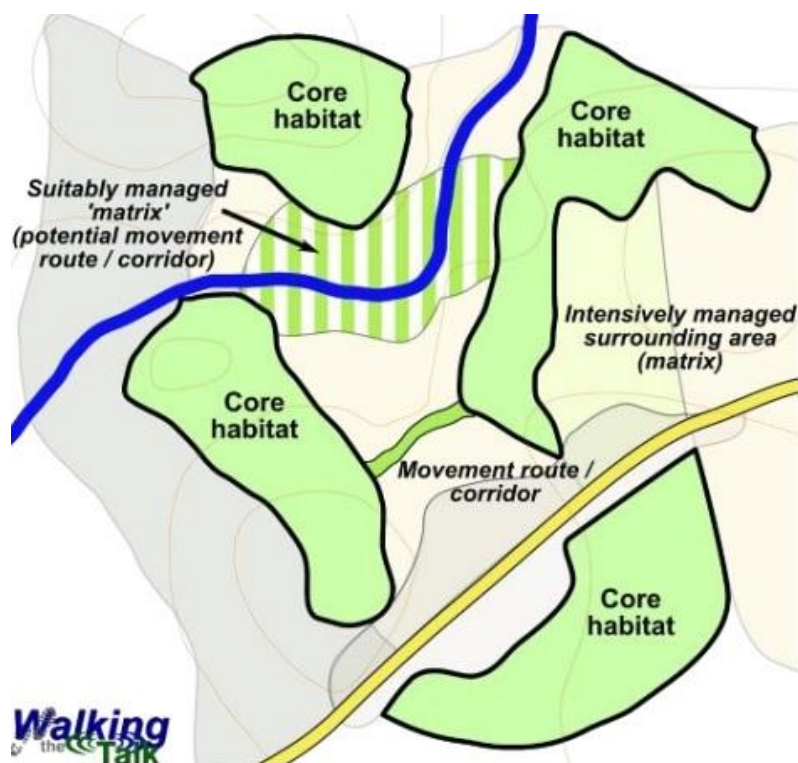
Attīstības plāns plānošanas sistēmā var sastāvēt no trim daļām – vietējā attīstības plāna (katrai pašvaldībai savs, kurā noteiktas jaunas attīstības vietas un virzieni, ietverta politika, uz kā balstās lēmumu pieņemšana), stratēģiskā attīstības plāna (nepieciešams 4 lielāko pilsētu reģioniem – tiek risināti reģiona mēroga jautājumi par attīstību, mājokļiem, transportu, komunikācijām utt.), papildus vadlīnijām – kā daļa no attīstības plāna, kas sniedz detalizētāku informāciju par plānošanas politiku vai priekšlikumiem, kas ir iekļauti attīstības plānā vai ģenerālplānā (The Scottish Government, 2015).

- **Attīstības vadība** – plānošanas lēmumu pieņemšanas process, kurā tiek lemts par atļauju un būvatļauju piešķiršanu vai atteikšanu, atbildot uz plānošanas priekšlikumiem (The Scottish Government, 2015).
- **Realizēšana** – jeb kontrole – process, kas nodrošina korektu attīstību atbilstoši plāniem, atbilstoši rīkojoties, ja notiek neatļautas būvniecības vai cita veida attīstības darbības, kā rezultātā netiek ievēroti noteikumi. Šo kontroli veic plānošanas iestāde, kura ir pilnvarota pārtraukt nelikumīgu būvniecību vai

teritorijas attīstību, un pat likt nojaukt nelikumīgas būves (The Scottish Government, 2015).

Skotijā ir plašs aizsargājamo dabas teritoriju tīkls ar dažādām aizsardzības kategorijām. Lai ērti pārskatītu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklu, ir izveidota interaktīva karte, kurā ir atzīmēs aizsargājamās dabas teritorijas un iekļauta informācija par tām. Šajā sistēmā tiek glabāti apsaimniekošanas dokumenti, projektu materiāli un noderīgu mājaslapu adreses (Scottish Natural Heritage, 2014).

Dabas aizsardzības jautājumu lemšanā Skotijā liela loma ir nevalstiskai organizācijai Skotu dabas mantojums (Scottish Natural Heritage), kura ir dibināta 1992.gadā un sniedz ieteikumus Skotijas valdībai par dabas un ainavu aspektiem lēmumu pieņemšanā. Šī organizācija iesaistās ar padomu došanu dažāda līmeņa teritorijas plānošanā, kā arī veic ietekmes uz vidi un stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējumus. Organizācija aktīvi strādā, lai palīdzētu Skotijas valdībai un plānotājiem plānot un īstenot ilgtspējīgu ekonomisko attīstību, lielā mērā balstoties uz dabas un vides vērtībām, to iekļaušanu attīstības plānos. Tiek mainīta pieeja plānošanas procesam, uzlabota savdabība un tiek strādāts pie dabas aizsardzības jautājumu iekļaušanas attīstības plānos. Organizācija nodrošina publisku pieeju kartogrāfiskajiem un atribūdatiem par dabas vērtībām un aizsargājamām teritorijām (Scottish Natural Heritage, 2014).

1.4.attēls. Cetrālās Skotijas zaļie tīkli (Scottish Natural Heritage, 2013)

Kā viens no dabas aizsardzības jautājumu piemēriem ir zaļo tīklu iekļaušana vietējos un stratēģiskos attīstības plānos, kas ir dabas teritoriju savienošana vienā tīklā – gan pilsētu un ciemu teritorijās, gan ārpus tām. Zaļie tīkli ietver gan īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, gan zaļās zonas bez īpašām aizsardzības pazīmēm, ar mērķi nodrošināt bioloģiskās daudzveidības, vides kvalitātes saglabāšanu un patīkamas, kā arī veselīgas dzīvesvides nodrošināšanu cilvēkiem (Scottish Natural Heritage ..., 2012).

Līdzīgi kā zaļajiem tīkliem, arī sugu tīkliem ir izstrādāti principi, kā iekļaut sugu tīklu dažādu līmeņu attīstības plānošanas procesos. Lai koncentrētos uz bioloģisko daudzveidību, tiek attīstīts integrēts dzīvotņu tīkls, kas ir cieši saistīts ar zaļo tīklu (1.4.attēls) un kurā uzmanība tiek koncentrēta uz vairāk, kā vienas sugas dzīvotni. Par šo tēmu ir veikts lauka pētījums, kurā arī skarts jautājums, kā preventīvi izvairīties no fragmentētas sugu izplatības vai kādas dzīvotnes izolēšanu. Esošie sugu tīkli tiek atzīmēti kartogrāfiskā veidā, izmantojot ģeogrāfiskās informācijas sistēmas (GIS), kur pēc tam ir iespējams identificēt tīklu pārrāvumus jeb vietas, kur nepieciešama kāda rīcība labvēlīgas sugas dzīvotnes izveidošanai, un tiek meklētas iespējas ieviest plānošanas procesā (Scottish Natural Heritage ..., 2013; Scottish Natural Heritage, 2013).

2. MATERIĀLI UN METODEDES

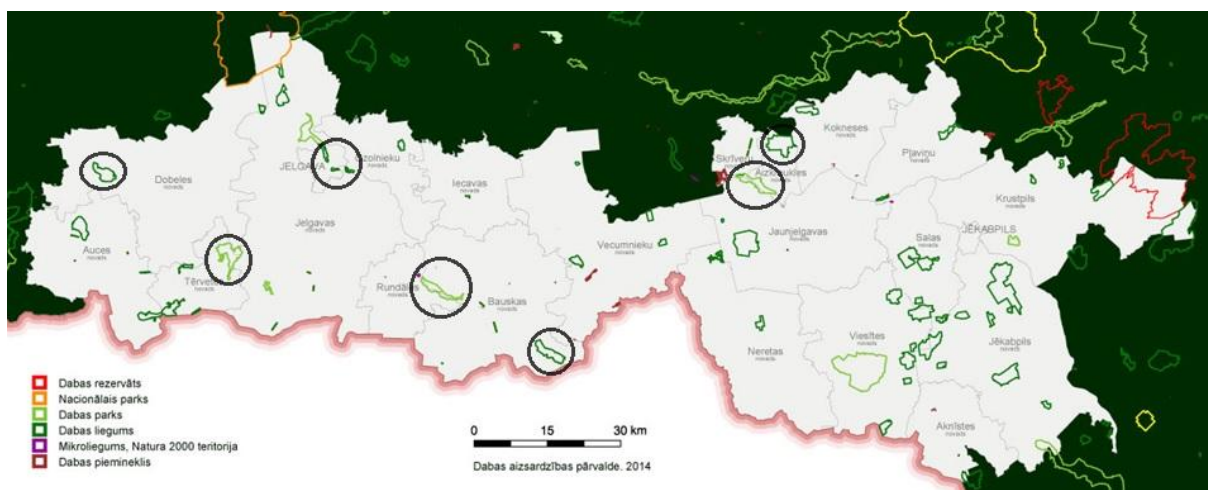
2.1. Pētāmo teritoriju izvēle un to raksturojums

Maģistra darba ietvaros tika pētītas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Zemgales plānošanas reģionā (2.1.attēls). Tika izvēlētas pēc iespējas dažādākas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kā kritēriji tika izvēlēti – aizsardzības kategorija, funkcionālais zonējums un dabas aizsardzības plāna izstrādātājs.

2.1.attēls. **Plānošanas reģioni** (Vides aizsardzības ..., 2015)

Kopā tika izvēlētas 7 ĪADT (2.2.attēls), visas pētāmās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas ir iekļautas *Natura 2000* tīklā, – 3 dabas parki (DP) („Bauska”, „Daugavas ieleja”, „Tērvete”) un 4 dabas liegumi (DL) („Aizkraukles purvs un meži”, „Lielupes palienes pļavas”, „Paņemūnes meži”, „Zebrus un Svētes ezers”). Pēc Latvijas administratīvā iedalījuma pētāmās ĪADT atrodas 9 dažādos Latvijas novados un 1 republikas pilsētā, maģistra darba ietvaros tiks veikta šo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentu analīze un izvērtējums, lai noskaidrotu, esošo situāciju dabas aizsardzības plānu integrēšanā teritorijas attīstības plānošanas dokumentos.

2.2.attēls. Pētāmās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Zemgales plānošanas reģionā (izstrādājusi autore, izmantojot (Dabas aizsardzības ..., 2014))

Dabas parks „Bauska” ir dibināts 2004.gadā, pēc Latvijas administratīvā iedalījuma tas atrodas Bauskas un Rundāles novados, parka platība ir 892,9 ha. Dabas parks ir izveidots, lai apvienotu kopīgā aizsargājamā teritorijā atsevišķus vērtīgus dabas pieminekļus (2.3.attēls), saglabātu neskartu Mūsas, Mēmeles un Lielupes upes posmu. Dabas parks

2.3.attēls. Bauskas dolomītu atsegumi (K.Stroda fotogrāfija, 2015)

„Bauska” ir Latvijā nozīmīgākā vieta kaļķiežu atsegumu saglabāšanā, taču dabas parka teritorijā atrodas arī Latvijā īpaši aizsargājami biotopi un nozīmīga upes nēģu un vimbu nārsta vieta. Dabas parkam „Bauska” ir izstrādāts dabas aizsardzības plāns laika periodam no 2007.gada līdz 2019.gadam un 2008.gadā ir apstiprināti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (Bāra, Baltijas Vides forums, 2007; Dabas parka „Bauska” ..., 2008).

Dabas parka „Daugavas ieleja” (2.4.attēls) dibināšanas gads ir 1987. Dabas parka platība ir 1091 ha un tas atrodas Aizkraukles, Skrīveru un Jaunjelgavas novados. ĪADT dibināšanas mērķis ir aizsargāt Daugavas senlejas raksturīgāko posmu, kas saglabājies nepārveidots pat pēc Pļaviņu HES uzbūvēšanas. Teritorijas nogāzes klāj vērtīgi platlapju nogāžu un gravu meži, citviet sastopamas sausas pļavas kaļķainās augsnēs un mēreni mitras pļavas, kurās mīt retas un aizsargājamas augu sugas (piem., lielziedu uzpirkstīte *Digitalis*

grandiflora un krustlapu drudzene *Gentiana cruciata*). No ģeomorfoloģiskiem veidojumiem ir atrodami dolomītu atsegumi. Parka teritorijā atrodas reti sīkspārņiem (ziemeļu sīkspārņim *Eptesicus nilssonii* un natūza sīkspārņim *Pipistrellus nathusii*) nozīmīga barošanās vieta. Dabas parkam 2004.gadā tika izstrādāts dabas aizsardzības plāns (laika periodam no 2005.-2015.g.), taču šobrīd tam ir izstrādās jaunais DAP laika periodam no 2015.-2025.gadam, taču to vēl nav apstiprinājusi VARAM, līdz ar to pētījumā tika izmantots DP „Daugavas ieleja”

2.4.attēls. Dabas parka „Daugavas ielejas” informācijas stends (L.Trasūnes fotogrāfija, 2015)

pēdējais ministrijas apstiprinātais DAP, kas ir izstrādāts laika periodam no 2005.-2015.gadam. Dabas parka teritorijai nav apstiprināti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, taču dabas aizsardzības plānā ir izstrādāts priekšlikums funkcionālajam zonējumam (Fatare u.c., 2004).

2.5.attēls. Dabas parks „Tērvete” (L.Trasūnes fotogrāfija, 2015)

Dabas parks „Tērvete” (2.5.attēls) ir lielākais dabas parks no pētījumā iekļautajiem, tā platība ir 1386 ha, dibināšanas gads – 1957. Dabas parks atrodas Tērvetes un Jelgavas novados, tajā atrodas Tērvetes upes senleja, kas klāta ar Latvijā reti sastopamu priežu meža tipu – dižsilu. Parka teritorijā iekļautas gan dabas, gan kultūrvēsturiskas vērtības. No bioloģiskām vērtībām

ĪADT sastopamas vairākas retu un aizsargājamu sugu atradnes un konstatēta liela biotopu daudzveidīga. Par kultūrvēsturiskām vērtībām teritorijā liecina vairāki pilskalni. Dabas parks ir populārs tūrisma un apskates objekts gan ģimenēm ar bērniem, gan pieaugušajiem, gan skolēnu grupām. Dabas parkam ir izstrādāts dabas aizsardzības plāns laika posmam no 2009.-2018.gadam, kā arī teritorijai ir apstiprināti IAIN (28.08.2012.) un funkcionālais zonējums, kas nosaka dabas parka teritorijā 3 dažādas zonas – dabas lieguma zonu, dabas parka zonu un neitrālo zonu. Dabas parka teritorijā notiek aktīva infrastruktūras attīstība – tiek

veidotas pastaigu un izziņas takas, rūķu pilsētiņa un atpūtas vietas, kā arī nesen uzbūvēts skatu tornis (Dabas parka „Tērvete” ..., 2012; Straupe, LLU Meža fakultāte, 2008).

Dabas liegums „Aizkraukles purvs un meži” ir dibināts 1999.gadā, ĪADT platība ir 1532 ha. Dabas liegums atrodas Aizkraukles novada teritorijā. Dabas liegums sastāv no augstā purva ar pārejas un zemā purva elementiem. Purvā ir salas ar dažādiem meža tipiemi – gāršu, vēri, dumbrāju –, lielākajā no salām aug veca liepu gārša mistrojuma ar ošiem. Piegulošiem mežiem raksturīga liela meža augšanas apstākļu tipu un purvu daudzveidība, kur piemērotas ligzdošanas vietas atrod vairāki retu sugu putni, atrodamas arī retu augu un bezmugurkaulnieku dzīvotnes. Dabas liegumam ir izstrādāts dabas aizsardzības plāns laika periodam no 2011.-2021.gadam, kurā ir izstrādāts priekšlikumu projekts individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem, bet IAIN nav apstiprināti ar Ministru kabineta noteikumiem (Baroniņa, Latvijas Dabas fonds, 2011).

Dabas liegums „Lielupes palienes pļavas” pēc platības ir mazākais no pētījumā iekļautajām ĪADT – tā platība ir 352 ha. Dabas liegums ir dibināts 1999.gadā un tas atrodas Jelgavas pilsētas, Jelgavas un Ozolnieku novadu teritorijās. ĪADT izveidošanas mērķis ir dabisko pļavu Lielupes krastos (2.6.attēls) saglabāšana. Dabas lieguma

2.6.attēls. Savvaļas zirgi dabas liegumā „Lielupes palienes pļavas” (L.Trasūnes fotogrāfija, 2015)

teritorijā ir konstatēti ES Biotopu direktīvas biotopi, nozīmīgas putnu ligzdošanas vietas un atpūtas vietas migrējošiem putniem. Dabas liegumam ir izstrādāts dabas aizsardzības plāns laika periodam no 2007.-2017.gadam, ir apstiprināti IAIN (13.05.2008.) un noteiktas funkcionālās zonas – dabas lieguma zona, neitrālā zona, kā arī tiek noteikts sezonas liegums dabas lieguma zonā (Dabas lieguma „Lielupes ...”, 2008; Rove, Latvijas Dabas fonds, 2006).

Dabas liegums „Paņemūnes meži” (2.7.attēls) ir dibināts 2004.gadā, tā platība ir 799 ha. Dabas liegums atrodas Bauskas novadā, tā ir nozīmīga putnu ligzdošanas vieta, konstatētas 7 putnu sugas no ES Putnu direktīvas (melns stārķis, baltmugurdzenis, vidējais dzenis, mazais ērglis u.c.) un vairāki ES nozīmes (no ES Biotopu direktīvas 1.pielikuma) biotopi – melnalkšņu staignāji, jaukti platlapju meži, ozolu meži un citi vērtīgi biotopi. Dabas liegumam ir izstrādāts un apstiprināts dabas aizsardzības plāns (2006.-2020.g.), kurā ir

2.7.attēls. **Dabas liegums**

„Paņemūnes meži”

(L.Trasūnes fotogrāfija,
2015)

lieguma zona, regulējošā režīma zona, neitrālā zona (Dabas lieguma „Zebrus ...”, 2006; Škute, Limnoloģijas institūts, 2003).

izstrādāts IAIN priekšlikums un ieteikumi teritorijas funkcionālajām zonām, taču individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi nav apstiprināti ar Ministra kabineta noteikumiem (Straupe, LLU Meža fakultāte, 2005).

Dabas liegums „Zebrus un Svētes ezers” ir dibināts 1957.gadā un atrodas Dobeles novadā, dabas lieguma platība ir 906 ha. ĪADT izveidošanas mērķis ir aizsargāt Zebrus (2.8.attēls) un Svētes ezerus ar apkārtējo ainavu. Lielu daļu ĪADT aizņem eitrofi ezeri, purvaini meži, atrodami arī minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi. Dabas lieguma ezeri ir piemērota vieta retām un aizsargājamām sīkspārņu sugām un putniem. Dabas liegumam ir izstrādāts dabas aizsardzības plāns laika posmam no 2004.-2014.gadam. Dabas liegumam ir apstiprināti IAIN un noteiktas funkcionālās zonas – dabas

2.8.attēls. **Zebrus ezers** (L.Trasūnes fotogrāfija, 2015)

2.2. Pētījumā izmantotie materiāli

Maģistra darbā tika izmantoti septiņu pētāmo ĪADT dabas aizsardzības plāni, individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (ja tādi konkrētai teritorijai ir izstrādāti un apstiprināti ar MK noteikumiem) un deviņu Latvijas novadu (Aizkraukles, Bauskas, Dobeles, Jaunjelgavas, Jelgavas, Ozolnieku, Rundāles, Skrīveru un Tērvetes novadu), un

vienas republikas pilsētas (Jelgavas) pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumenti – teritorijas plānojumi un attīstības programmas.

Pētījumā tika izmantotas autores telpiskās attīstības plānošanas prakses ietvaros uzņēmumā SIA „Grupa93” projekta „Konceptijas un metodikas izstrāde ĪADT dabas aizsardzības plānu prasību integrēšanai vietējo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos” ietvaros veiktajā anketēšanā izstrādātās anketas un iegūtās atbildes.

Pētījuma ietvaros autore veica ekspertu intervijas, kuru kopsavilkums ir izmantots darba rezultātu analīzē.

2.3. Izmantotās metodes

2.3.1. Anketēšana

Darba pētījuma daļas izstrādē ir izmantota kvantitatīvā socioloģiskā metode **anketēšana**, kas veikta 2014.gada augustā prakses „Telpiskās attīstības plānošana” laikā uzņēmumā SIA „Grupa93” projekta „Konceptijas un metodikas izstrāde ĪADT dabas aizsardzības plānu prasību integrēšanai vietējo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos” ietvaros. Aptaujas anketas izstrādātas un anketēšana veikta projekta darba grupā ar autores līdzdalību. Darbā iekļauto aptaujas anketu atbilžu analīzi un kopsavilkumu ir veikusi darba autore.

Respondenti tika izvēlēti, ņemot vērā projektā „Konceptijas un metodikas izstrāde ĪADT dabas aizsardzības plānu prasību integrēšanai vietējo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos” ietvertās etalonteritorijas – attiecīgās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un pašvaldības –, kuru administratīvajās robežās atrodas konkrētās ĪADT. Dabas aizsardzības plānu izstrādātāju respondentu saraksts tika papildināts ar citu ĪADT dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem, jo daļa no pētāmo ĪADT dabas aizsardzības plānu izstrādes vadītājiem vairs nenodarbojas ar plānu izstrādi, kā arī izvērtējamo dabas aizsardzības plānu vadītāji vairākām ĪADT ir vieni un tie paši.

Anketēšana notika elektroniski nosūtot divu veidu aptaujas anketas – pielāgotu katrai mērķgrupai – 28 dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem un 29 pašvaldībām. Anketās iekļautie jautājumi tika izstrādāti tā, lai noskaidrotu respondentu viedokļus par plāna ieviešanas un izstrādes procesu, par sadarbību starp plāna izstrādātājiem un pašvaldības pārstāvjiem, novērotajām problēmām un iespējamiem ieteikumiem visa procesa uzlabošanai. Abām respondentu grupām tika izveidota anketa ar identiskiem jautājumiem, taču jautājumu

forma un uzrunas veids abu grupu anketās ir atšķirīgi, lai tā atbilstu respondenta lomai dabas aizsardzības plāna izstrādē vai ieviešanā.

No 28 dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem izsūtītajām aptaujas anketām tika saņemtas aizpildītas 12 anketas, no 29 pašvaldībām izsūtītajām aptaujas anketām – 18 pašvaldību pārstāvju aizpildītas anketas, kopā – 30 aizpildītas aptaujas anketas. Datu apstrādei izmantota *MS Office Excel 2007* datorprogramma.

2.3.2. Intervēšana

Lai noskaidrotu ekspertu viedokļus par dabas aizsardzības plānu integrēšanas iespējām teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, tika veiktas daļēji strukturētas intervijas, intervēti dažādu iestāžu pārstāvji, kuri savā profesionālajā darbībā ir saistīti ar dabas aizsardzību vai teritorijas attīstības plānošanu.

Intervijām tika izvēlēti trīs eksperti – Kristīne Vilciņa (Dabas aizsardzības pārvaldes projekta „Integrētie plānojumi” Dabas aizsardzības plānošanas un uzraudzības eksperte), Maija Pintele (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Telpiskās plānošanas politikas nodaļas vecākā eksperte) un Ilze Circene (SIA „METRUM” Plānošanas projektu vadītāja, Latvijas Teritoriālpilānotāju asociācijas valdes locekle).

Intervijas notika klātienē 2015. gada 12. un 19. maijā, katra intervija ilga aptuveni stundu. Intervijas tika ierakstītas ar diktofonu un pēc tam pārrakstītas datorrakstā. Interviju laikā tika veiktas arī piezīmes, atzīmējot būtiskākās atbildes un faktus.

Daļēji strukturētā intervija tika izvēlēta, jo pamata jautājumi, kas uzdodami intervējamajiem, ir vienādi, taču jautājumi par projektu, kuros intervējamie ir iesaistīti, aktualitātēm un norisi, ir atšķirīgi. Lielu daļu pētījumam nozīmīgās informācijas, kas neizskan kā tieša atbilde uz jautājumu, var uzzināt brīvas sarunas veidā.

2.3.3. Dokumentu izvērtēšana

Maģistra darba pētījums lielā mērā balstās uz dokumentu izvērtēšanu. Maģistra darbā analizēti pētījumā ietverti ĪADT dabas aizsardzības plāni un teritorijas attīstības plānošanas dokumenti.

Sākumā tika izvērtēti pētāmo ĪADT dabas aizsardzības plāni un skatīts, vai šīm teritorijām ir apstiprināti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Dabas aizsardzības plānu analīzē tika izrakstīti ĪADT paredzētie apsaimniekošanas pasākumi/rīcības,

kuru īstenošanas stadiju var pārbaudīt dabā (apsaimniekošanas, teritorijas uzturēšanas un infrastruktūras izbūves pasākumi). Pārbaudāmo pasākumu izrakstīšanai ir subjektīvs raksturs. Pēc tam tika veikti apsekojumi dabā (2015.gada aprīlī un maijā), kuru laikā apsekotas 6 ĪADT (DP „Bauska”, DP „Daugavas ieleja”, DP „Tērvete”, DL „Lielupes palienes pļavas”, DL „Paņemūnes meži” un DL „Zebrus un Svētes ezers”. Mērķis bija iegūt informāciju, kā tiek izpildīti, dabas aizsardzības plānā paredzētie (dabā pārbaudāmie), apsaimniekošanas pasākumi/rīcības. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsekošana tika veikta ar kājām un velosipēda palīdzību, jo ietvertās aizsargājamās dabas teritorijas ir diezgan plašas, kā arī tajās ir noteikti ierobežojumi, pārvietojoties ar mehānizētiem transportlīdzekļiem. Katras teritorijas apsekojuma laikā tika veiktas fotofiksācijas, iegūtie fotoattēli skaidri norāda uz pasākumu izpildes stadiju.

Lai noskaidrotu esošo situāciju dabas aizsardzības plānu integrēšanā teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, maģistra darba ietvaros ir veikta pašvaldību teritoriju, kurās atrodas pētījumā ietvertās ĪADT, attīstības plānošanas dokumentu izpēte. Teritorijas attīstības plānošanas dokumentu analīzē tika skatīti pašvaldības (novada vai republikas pilsētas) teritorijas plānojuma paskaidrojuma raksts, grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, kā arī attīstības programma. Visos iepriekš minētajos TAP dokumentos tika skatīts, kāda informācija no konkrētās ĪADT dabas aizsardzības plāna ir iekļauta (vai ir atzīmēta ĪADT robeža un funkcionālās zonas, minēti ierobežojumi un plānotie pasākumi) par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un pārnesta uz teritorijas plānojumu (paskaidrojuma rakstu, teritorijas uzmantošanas, apbūves noteikumiem un grafisko daļu) un attīstības programmu.

3. REZULTĀTI UN DISKUSIJA

3.1. Pētāmās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Visas 7 pētāmās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (1.pielikums) ir iekļautas *Natura 2000* tīklā. Tām ir izstrādāti dabas aizsardzības plāni. Visām ĪADT, izņemot dabas liegumu „Zebrus un Svētes ezers”, dabas aizsardzības plāni pēc to darbības laika vēl ir aktuāli. No 7 īpaši aizsargājamām dabas teritorijām tikai četrām teritorijām ir apstiprināti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi un noteiktas funkcionālās zonas (DP „Bauska”, DP „Tērvete”, DL „Lielupes palienes pļavas” un DL „Zebrus un Svētes ezers”). Pārējām ir tikai izstrādāts funkcionālā zonējuma priekšlikums, kas iekļauts dabas aizsardzības plānā.

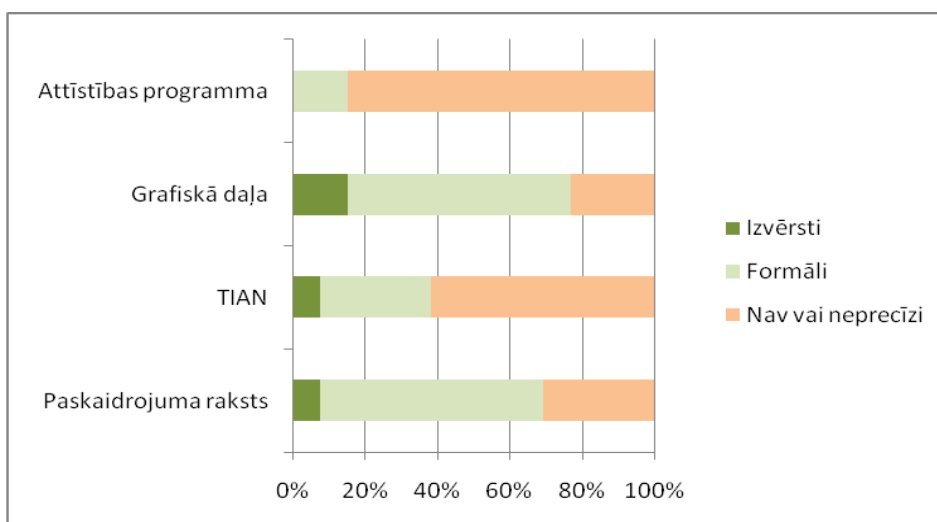
3.2. Dabas aizsardzības plānu un teritorijas attīstības plānošanas dokumentu sasaiste pētāmajās teritorijās

Šajā apakšnodaļā tiek aprakstīti rezultāti, kas iegūti, analizējot pētījumā iekļauto ĪADT dabas aizsardzības plānu un teritorijas attīstības plānošanas dokumentus. Izvērtējuma analīzē nozīmīga ir dokumentu izstrādes kārtība. Lielākajā daļā gadījumu vispirms ticis izstrādāts dabas aizsardzības plāns un tikai pēc tam izstrādāts teritorijas plānojums un attīstības programma, taču divās situācijās dabas aizsardzības plāns ir izstrādāts pēc teritorijas plānojuma apstiprināšanas (t.i. DP „Tērvete” un Tērvetes novada TP, DL „Lielupes palienes pļavas” un Ozolnieku pagasta TP). Lai noskaidrotu, cik lielā mērā teritorijas attīstības plānošanas dokumentos ir iekļautas DAP izvirzītās prasības un pasākumi, kas attiecas uz ĪADT, tika izvirzīti kvalitatīvi kritēriji, līdz ar to šai pētījuma daļai ir subjektīvs raksturs.

Kvalitātes izvērtējumam tika izvirzīti trīs vērtējumi: izvērsti, formāli, nav vai neprecīzi. Ar vidējo rādītāju „formāli” tika apzīmēti gadījumi, kad TAP dokumentā ir īss, formāls apraksts par ĪADT, kas bieži aprobežojas tikai ar ĪADT nosaukuma, aizsardzības kategorijas iekļaušanu un atsauci uz dabas aizsardzības plānu un IAIN, ja tie ir izstrādāti un apstiprināti. Ar augstāko kvalitātes novērtējumu „izvērsti” tika vērtēti gadījumi, kad TAP dokumentos tika iekļauts plašāks apraksts par attiecīgo ĪADT un kad, vērtējot dokumentu, bija skaidri redzams, ka plānotājs ir iepazinies ar dabas aizsardzības plānu un izmanto tajā iekļauto informāciju teritorijas attīstības plānošanas dokumentos.

Ar zemāko vērtējumu „nav vai neprecīzi” tika apzīmēta situācija, ja teritorijas attīstības plānošanas dokumentos nebija atrodamā nekāda informācija par konkrēto pašvaldībā esošo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, tai izstrādāto dabas aizsardzības plānu un IAIN, vai arī norādīta kļūdaina informācija par ĪADT. Piemēram, ja teritorijas plānojuma TIAN ir norādīta nekonkrēta informācija (tikai atsauce uz MK vai citiem normatīviem aktiem), tas tika novērtēts ar zemāko vērtējumu, lai arī tas nav nepareizi, bet pēc autores domām teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem tas ir nepietiekami, īpaši, ja ir aizsargājama dabas teritorijai ir izstrādāti un ar pašvaldības saskaņojumu apstiprināts gan dabas aizsardzības plāns, gan IAIN.

Izvērtējuma apkopojums ir attēlots 3.1.attēlā – Kvalitātes izvērtējums DAP plānoto pasākumu iekļaušanai TAP dokumentos. Tabula pilnā apjomā ir pievienota 2.pielikumā.

3.1.attēls. Kvalitātes izvērtējums DAP plānoto pasākumu iekļaušanai TAP dokumentos (izstrādājusi autore)

Kā redzams grafikā (3.1.attēls), ar visaugstāko novērtējumu „izvērsti” pēc kvalitātes izvērtējuma kritērijiem lielākoties ir novērtēta teritorijas plānojuma grafiskā daļa. Jāņem vērā, ka šis rādītājs nav viennozīmīgs, jo grafiskajā daļā iekļautā informācija no dabas aizsardzības plāna (ĪADT robežas, nosaukums, funkcionālās zonas) 62% gadījumos vērtēta kā „formāli” iekļauta, 23% gadījumos vērtēts, ka informācija no DAP „nav vai neprecīzi” iekļauta un tikai 15% gadījumu secināts, ka iekļautā informācija no dabas aizsardzības plāna ir izvērstā. Kā piemērs, izvērstai informācijas iekļaušanai TP grafiskajā daļā bez ierastajām ĪADT robežām un nosaukuma, ir iezīmēts arī neapstiprināts, taču priekšlikuma veidā dabas aizsardzības plānā izstrādāts, teritorijas funkcionālais zonējums (piemēram, Bauskas novada TP grafiskajā daļā atzīmētas DL „Paņemūnes meži” ieteiktās funkcionālās zonas).

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos pozitīvo gadījumu, kad informācija no DAP iekļauta TIAN izvērstā veidā, ir mazāk – tikai 8%. Lielākajā daļā jeb 62% gadījumu konstatēts, ka informācija par ĪADT nav iekļauta vai tā ir neprecīza, taču 31% gadījumu vērtēts, ka informācija ir iekļauta formālā apmērā.

Teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstos bija grūtāk izvērtēt, vai informācija ir iekļauta formāli vai izvērsti. Procentuāli lielākajā daļā jeb 62% gadījumu no teritorijas plānojumu izvērtēšanas konstatēts, ka iekļautā informācija par ĪADT ir formālā apjomā, 31% gadījumu tā ir vērtēta kā neprecīza vai iztrūkstoša, bet 8% gadījumu novērtēta ar augstāko kritēriju – izvērsta informācija par ĪADT.

Šajā dokumentu vērtēšanā konstatēts, ka sliktāka situācija ir ar informācijas iekļaušanu no dabas aizsardzības plāna attīstības programmā – 85% gadījumu vispār nav iekļauta informācija, kas saistīta ar dabas aizsardzības plānā paredzētajiem pasākumiem, bet 15% gadījumu tā ir iekļauta formāli, kas nozīmē, ka ir iekļauti daži atsevišķi pasākumi no dabas aizsardzības plāna.

Kopumā iekļautā informācija no dabas aizsardzības plāniem TAP dokumentos ir nepietiekama vai neprecīza (izņemot TP grafiskās daļas). Paskaidrojuma rakstos lielākoties tā ir iekļauta formālā apjomā, kas arī būtu pietiekami ņemot vērā paskaidrojuma raksta mērķi un funkciju. Situācija vērtējama kā kritiska teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos, kuros liek atsauces uz normatīvajiem aktiem, kas regulē ĪADT izmantošanu, taču neiekļauj šīs normas pašvaldības saistošajos noteikumos. Tādējādi tiek apgrūtināta situācija zemju īpašniekiem, kuri nevar atrast visus ierobežojumus, kas attiecas uz viņu zemes īpašumu, vienuviet. Neapmierinošs vērtējums ir par informāciju, kas iekļauta attīstības programmās. Var secināt, ka pašvaldība, plānojot teritorijas attīstību, bieži vien neņem vērā dabas aizsardzības plānos iestrādāto nodaļu „Pasākumu apraksts”, kurā paredz pasākumus teritorijas uzturēšanai un apsaimniekošanai atbilstoši aizsardzības mērķim.

Tikai divos gadījumos dabas aizsardzības plāns ir izstrādāts pēc teritorijas plānojuma apstiprināšanas (t.i. DP „Tērvete” un Tērvetes novada TP, DL „Lielupes palienes pļavas” un Ozolnieku pagasta TP), turklāt Tērvetes novada teritorijas plānojumam ir apstiprināti grozījumi tai pašā gadā, kad izstrādāts DAP, līdz ar to ir grūti vērtēt un attiecināt šos gadījumus uz vispārējo situāciju valstī – vai izstrādājot DAP, ir ņemtas vērā pašvaldības attīstības intereses. Taču skatoties uz konkrētajiem gadījumiem, DP „Tērvete” dabas aizsardzības plānā īsti netiek iekļauta informācija par kādām pašvaldības interesēm, plānotām aktivitātēm vai infrastruktūras izveidi. Turklāt sadaļā „Nepieciešamie grozījumi teritorijas plānojumos” ir minēts, ka TAP dokumentos, kuri ietver DP „Tērvete”, ir jānorāda atsauce uz dabas aizsardzības plānu, taču nav minēts, ka šajos dokumentos būtu jāiekļauj kādas

konkrētas prasības. Otrs gadījums skar DL „Lielupes palienes pļavas”. Lai gan jaunais Jelgavas pilsētas teritorijas plānojums ticis izstrādāts pēc DAP izstrādes, arī iepriekšējā TP jau bijis atzīmēts plānotais apvedceļa tilts pāri Lielupes upei, kurš šķērsotu dabas lieguma teritoriju. Dabas aizsardzības plānā ir norādīts, ka šī projekta īstenošanas rezultātā ir iespējama negatīva ietekme uz lieguma tālāko attīstību un apsaimniekošanu, turklāt, lai šo ieceri īstenotu, ir jāveic ietekmes uz vidi novērtējums, kas ietver arī ietekmes uz *Natura 2000* teritorijas novērtējumu. Skatoties, kas DAP ir ņemts vērā par Ozolnieku novada teritoriju un tajā plānotajām aktivitātēm, var secināt, ka ir minēts, kādā zonā atzīmēta dabas lieguma zona teritorijas plānojumā, taču par konkrētām pašvaldības iecerēm netiek informēts.

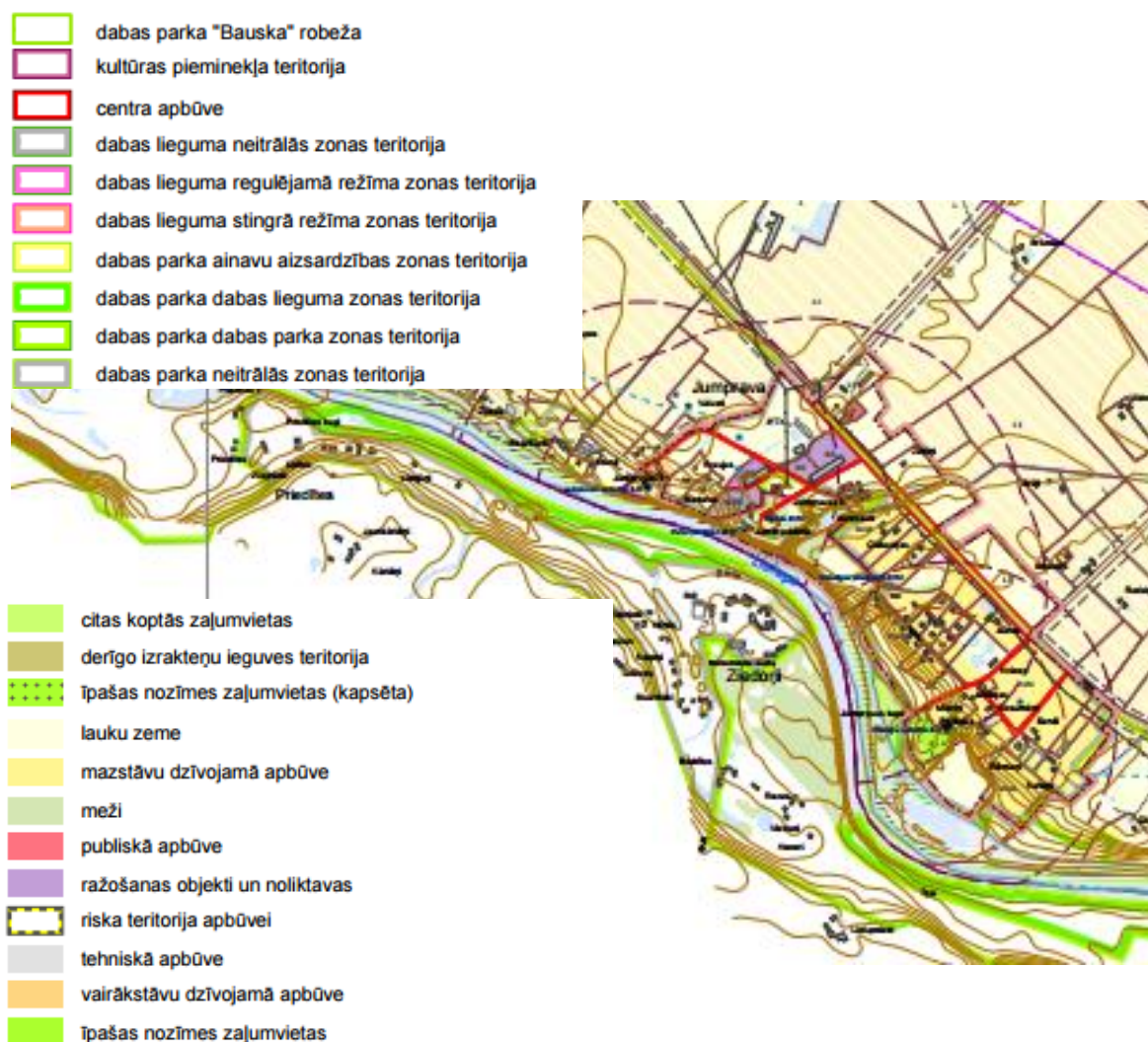
3.3. Funkcionālo zonu un teritorijas plānotās (atļautās) izmantošanas atbilstība

Lai izvērtētu ĪADT skarto pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos plānoto zemes izmantošanu sasaisti ar dabas aizsardzības plāniem, tika skatīta pētījumā iekļauto 4 ĪADT, kurām IAIN un funkcionālais zonējums ir apstiprināti ar MK noteikumiem (DP „Bauska”, DP „Tērvete”, DL „Lielupes palienes pļavas” un DL „Zebrus un Svētes ezers”), IAIN noteiktās funkcionālās zonas un zonējumam atbilstošās TP noteiktās funkcionālās zonas jeb teritorijas plānotās (atļautās) izmantošanas veidi. Informācija par IAIN noteiktajām funkcionālajām zonām un tām atbilstošo teritorijas plānoto (atļauto) izmantošanu ir apkopota 3.2.tabulā.

Kopā pētāmajās ĪADT, kurām ir apstiprināti IAIN ar MK noteikumiem, tiek pārstāvētas šādas pēc normatīvā regulējuma pieļaujamās funkcionālās zonas: regulējamā režīma, dabas lieguma, dabas parka, ainavu aizsardzības un neitrālā zona, kā arī dabas liegumos „Lielupes palienes pļavas” un „Zebrus un Svētes ezers” tiek noteikti sezonas liegumi. Šajās ĪADT nav noteikta stingra režīma zona un kultūrvēsturiskā zona, kuru var noteikt tikai nacionālajos parkos.

Funkcionālo zonu un teritorijas plānotās (atļautās) izmantošanas atbilstība (izstrādājusi autore)

ĪADT	Pašvaldība, kuras teritorijā atrodas ĪADT	IAIN noteiktais ĪADT funkcionālais zonējums	TP atbilstošā teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana
DP „Bauska”	Rundāles nov.	Dabas lieguma zona	Īpašas nozīmes zaļumvietas (ZĪ), lauku zeme (L)
		Dabas parka zona	Īpašas nozīmes zaļumvietas (ZĪ, ZĪ1, lauku zeme (L), mazstāvu dzīvojamā apbūve (DzM4)
		Ainavu aizsardzības zona	Mazstāvu dzīvojamā apbūve (DzM), citas koptās zaļumvietas (ZC1)
		Neitrālā zona	Mazstāvu dzīvojamā apbūve (DzM), lauku zeme (L), citas koptās zaļumvietas (ZC1)
	Bauskas nov.	Dabas lieguma zona	Lauku zemes (L)
		Dabas parka zona	Lauku zemes (L, L3), īpašas nozīmes zaļumvietas (ZĪ), citas koptās zaļumvietas (ZC), publiskā apbūve (P, P1)
		Ainavu aizsardzības zona	Lauku zemes (L,L1)
		Neitrālā zona	Lauku zemes (L1, L3), īpašas nozīmes zaļumvietas (ZĪ), citas koptās zaļumvietas (ZC), mazstāvu dzīvojamā apbūve (DzM), ražošanas objekti un noliktavas (RR)
DP „Tērvete”	Tērvetes nov.	Dabas lieguma zona	Mežu teritorijas (M)
		Dabas parka zona	Mežu teritorijas (M), Ūdeņu teritorijas (Ū), lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas (L), tūrisma un rekreācijas teritorija (A), sabiedriskas nozīmes apbūves teritorijas (S)
		Neitrālā zona	Mežu teritorijas (M), Ūdeņu teritorijas (Ū), lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas (L),
	Jelgavas nov.	Dabas lieguma zona	Meži (M)
		Dabas parka zona	Meži (M), Lauksaimniecības zemes (L1)
	DL „Lielupes palienes pļavas”	Jelgava	Dabas lieguma zona
Neitrālā zona			Dabas pamatnes teritorija
Jelgavas nov.		Dabas lieguma zona	Dabas teritorija (ZD)
Ozolnieku nov.		Dabas lieguma zona	Parku un Mežaparku teritorija
DL „Zebrus un Svētes ezers”	Dobeles nov.	Dabas lieguma zona	Mežu teritorija (M), Ūdeņu teritorija (Ū), Lauku zemes (L)
		Regulējamā režīma zona	Mežu teritorija (M)
		Neitrālā zona	Mežu teritorija (M), Lauku zemes (L)

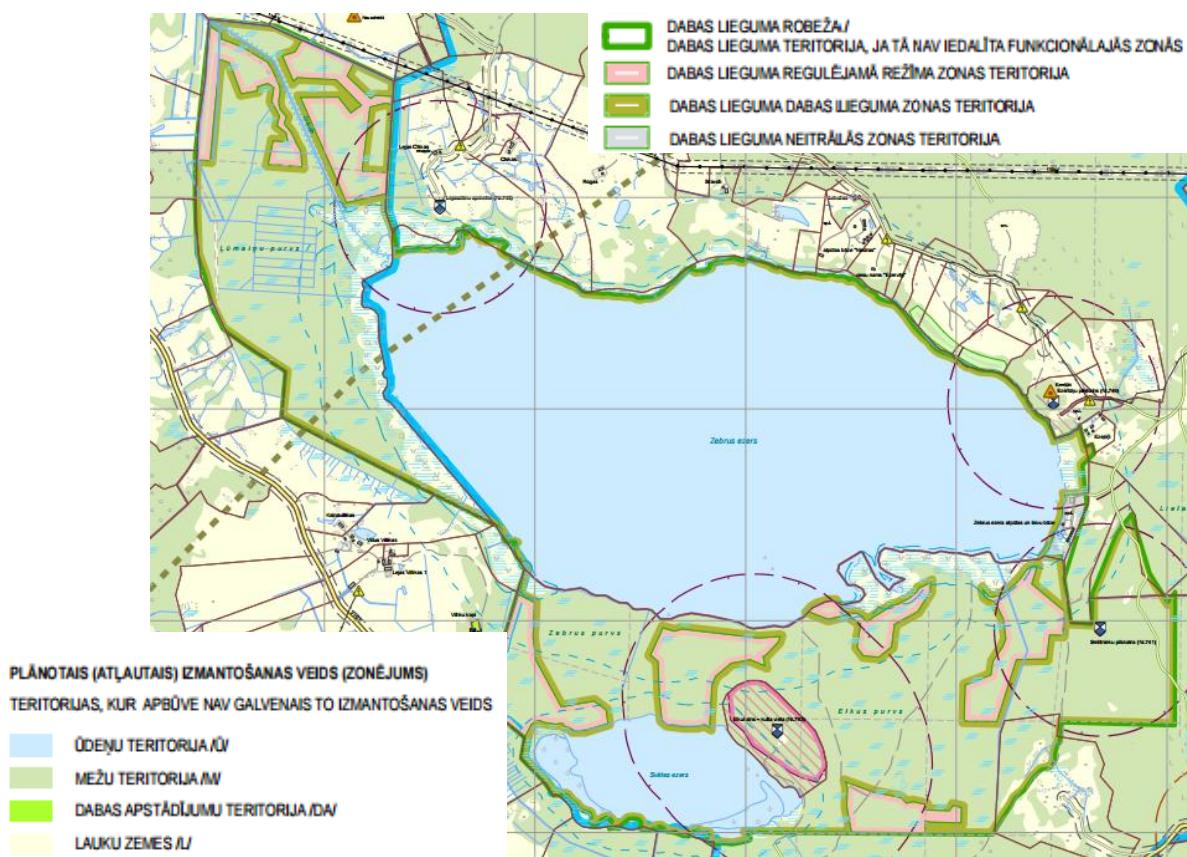

3.3.attēls. Izkopējums no Bauskas novada teritorijas plānojuma 2012.-2023.g. grafiskās daļas (Bauskas novada teritorijas plānojums, 2012)

Katrā no šīm 4 pētāmajām ĪADT ir izdalīta neitrālā zona, kura tipiski tiek noteikta vietās, kur nav sastopamas retas aizsargājamas sugas vai biotopi un ir paredzēta vai jau sākotnēji ir bijusi kāda cilvēku aktivitāte. Šādām neitrālajām zonām teritoriju plānojumos bieži vien plānotā (atļautā) izmantošana tiek noteikta mazstāvu dzīvojamā apbūve, ja teritorijā tiek plānota mežsaimnieciskā vai lauksaimnieciskā darbība, tad attiecīgi plānoto izmantošanu norāda kā lauksaimniecības vai mežu teritorijas. Retākos gadījumos, piemēram, dabas parka „Bauskas” teritorijā gan Rundāles novada teritorijas plānojumā, gan Bauskas novada TP dabas parka neitrālā zona ir atzīmēta kā „citas koptās zaļumvietas” (3.3.attēls), šāda funkcionālā zona pēc jaunajiem MK noteikumiem Nr.240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi” (2013.) nav paredzēta, tā vietā varētu atzīmēt dabas un apstādījumu teritoriju. Netipisks risinājums konstatēts Bauskas novada TP, kur dabas parka

neitrālajā zonā plānotā (atļautā) izmantošana noteikta ražošanas objektu un noliktavu teritorija, šis fakts būtu skaidrojams ar vēsturiskas ražotnes vai drīzāk noliktavu pastāvēšanu pirms dabas parka dibināšanas.

Tikai vienā no četrām ĪADT (dabas parkā „Bauska”) ir izdalīta ainavu aizsardzības zona, kura noteikta gan Rundāles novada, gan Bauskas novada teritorijā. Bauskas novada TP ainavu aizsardzības zonas vietā plānotā izmantošana ir lauku zemes ar indeksiem L un L1, taču Rundāles novada TP noteiktie plānotās izmantošanas veidi ainavas aizsardzības zonā ir mazstāvu dzīvojamā apbūve un citas koptās zaļumvietas.

3.4.attēls. Izkopējums no Dobeles novada teritorijas plānojuma 2013.-2025.g. grafiskās daļas (Dobeles novada teritorijas plānojums, 2013)

Dabas parka zonai teritorijas plānojumos atbilst gan mežu, gan lauksaimniecības un lauku zemes, gan ūdeņu teritorijas, kā arī nedaudz specifiskāki izmantošanas veidi – tūrisma un rekreācijas teritorija, kā arī sabiedriskas nozīmes apbūves teritorija (Tērvetes novada TP dabas parka „Tērvete” dabas parka zonai). Publiskā apbūve dabas parka zonā ir plānota arī Bauskas novada teritorijas plānojumā, bet mazstāvu dzīvojamā apbūve Rundāles novada TP.

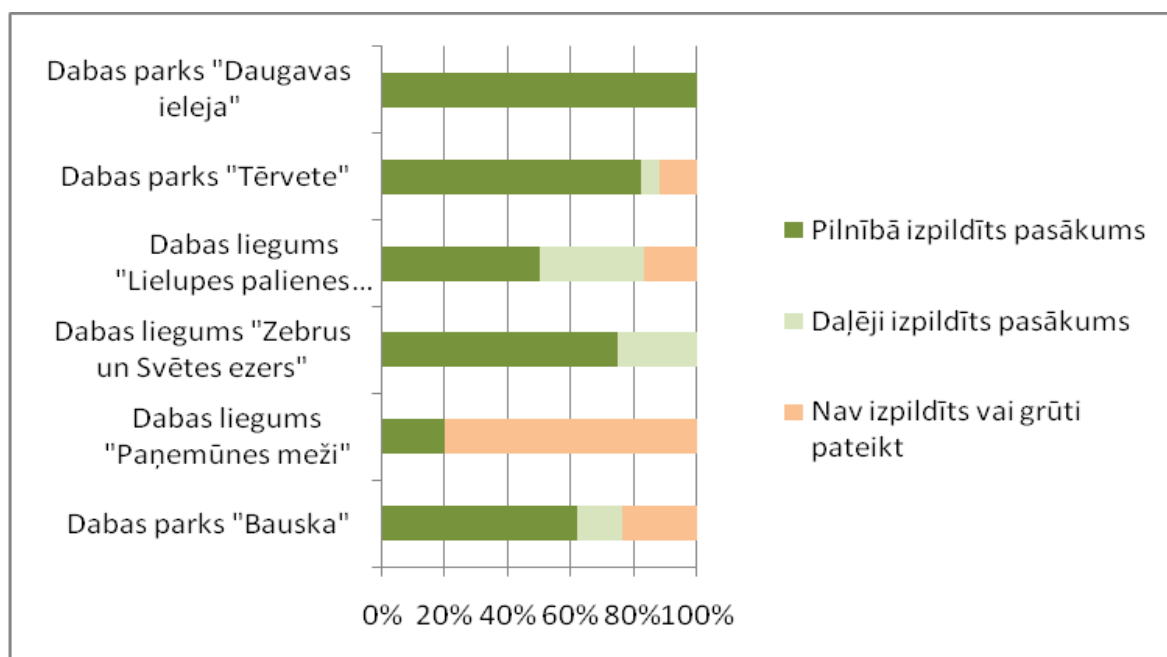
Dabas lieguma zonām ir raksturīgi stingrāki ierobežojumi saimnieciskai darbībai, nekā citās zonās. Dabas lieguma zonas ir izdalītas visās 4 ĪADT, pārsvarā tām atbilstošie atļautie

teritorijas izmantošanas veidi ir mežu teritorijas un lauksaimniecības zemes, ĪADT, kurās atrodas ūdensobjekti – arī ūdeņu teritorijas, DL „Lielupes palienes pļavas” Jelgavas teritorijā plānotā izmantošana dabas lieguma zonai ir dabas pamatnes teritorija un virszemes ūdensobjektu teritorija, taču Jelgavas novada teritorijā – dabas teritorija, bet Ozolniekunovada teritorijā – parku un Mežaparku teritorija.

Regulējamā režīma zona ir izdalīta tikai dabas liegumā „Zebrus un Svētes ezers”, kuram atbilstošais plānotais (atļautais) izmantošanas veids ir mežu teritorija (3.4.attēls).

3.4. Dabas aizsardzības plānos paredzēto apsaimniekošanas pasākumu / rīcību izpilde dabā

Lai novērtētu, kādā izpildes stadijā ir septiņu ĪADT dabas aizsardzības plānos paredzētie apsaimniekošanas pasākumi, šī gada aprīlī un maijā tika veikta ĪADT apsekošana dabā. Apsekojot ĪADT, tika skatīts, kas no dabas aizsardzības plānā paredzētajām rīcībām (kuras dabā var konstatēt, t.i. „cietās” aktivitātes – apsaimniekošanas pasākumi, teritorijas un infrastruktūras attīstības pasākumi) –, ir izpildītas. Iegūtie dati tika apkopoti un grafika veidā pievienoti 3.5.attēlā. Šāda teritoriju apsekošana un pasākumu izpildes novērtēšana ļauj novērtēt dabas aizsardzības plāna kā dokumenta praktisku izmantošanu.

3.5.attēls. Dabā pārbaudāmo pasākumu izpildes stadija (situācija konstatēta 2015.gada aprīlī un maijā) (izstrādājusi autore)

Pirmais apsekotais **dabas liegums** bija „**Paņemūnes meži**”, kas atrodas Bauskas novada teritorijā, un liela daļa dabas lieguma teritorijas ir LVM pārvaldībā. Piebraucot pie dabas lieguma no Grenctāles puses (braucot gar Mežgaļu skolu), ceļa zīme – „iebraukt aizliegts” un ceļš, kuram abās ceļa pusēs novietotas zāģbaļķu krautuves un sakrautas koka ceļa paletes (3.6.attēls), pievērša uzmanību. Turpinot ceļu ar velosipēdiem, vienīgā liecība par dabas liegumu bija informatīvā zīme aizsargājamo teritoriju apzīmēšanai ar stilizētu ozollapas piktogrammu ceļa malā (kas veido 20 % no DAP paredzētajiem, dabā pārbaudāmajiem pasākumiem). Taču meklējot pārējo dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu izpildi dabā, netika atrastas ne slēdzamas barjeras, ne informācijas stendi, ne citi plānā paredzētie īstenojamie pasākumi.

3.6.attēls. **Paņemūnes meži** (L.Trasūnes fotogrāfijas, 2015)

Dabas aizsardzības plānā, atbilstoši lielākās teritorijas daļas pārvaldītājam un plāna izstrādātājam, paredzētie pasākumi regulē atļauto mežsaimniecisko darbību. Lai gan dabas aizsardzības plāns izstrādāts laika periodam no 2006. līdz 2020.gadam, plānā paredzētos apsaimniekošanas pasākumus, kas tika vērtēti dabā, bija paredzēts izpildīt līdz 2008.gadam. Līdz ar to 80 %, kas ir lielākā daļa no izrakstītajiem DAP paredzētajiem apsaimniekošanas un teritorijas uzturēšanas pasākumiem, uzskatāms, ka nav realizēti (3.5.attēls). Mežā satiktā sēņotāja, kas dabas liegumā salasījusi groziņu ar murķeļiem, atbildēja, ka apkārtnē neesot pamanījusi nevienu informācijas stendu vai zīmi par dabas lieguma teritoriju. Interesanti, ka sieviete domāja, ka ar zīmi, kurā attēlota ozollapas piktogramma, apzīmē LVM valdījumā esošo mežu teritorijas.

3.7.attēls. Dabas parkā „Bauska” (L.Trasūnes fotogrāfijas, 2015)

Labāka situācija tika konstatēta **dabas parkā „Bauska”**, kur no izrakstītajiem DAP (izstrādāts laika periodam no 2007.-2019.g.) apsaimniekošanas pasākumiem 62 % tika vērtēti kā izpildīti (pārsvarā saistīti ar tūrisma infrastruktūras izveidi – atpūtas vietu labiekārtošana, taku, veloceliņu un skatu vietu izveide, tilta uz pontoniem uzstādīšana utt., 3.7.attēls). Turklāt liela daļa izpildīto pasākumu, kā liecina informatīvās zīmes pie objektiem, ir izpildīti par projektu ietvaros apgūtajiem finanšu līdzekļiem. 24 % no pasākumiem tiek vērtēti kā neizpildīti vai pasākumu izpilde ir grūti konstatējama, piemēram, saprast, vai ir notikusi pāreja no gaisa elektrolīnijām uz pazemes kabeļiem, vai šīs ir tās līnijas, kuras paredzēts likvidēt (3.8.attēls). Jāņem vērā, ka daļai no pasākumiem, kuri tika vērtēti kā neizpildīti vai grūti konstatējami, paredzētais izpildes termiņš ir līdz 2019.gadam. Tāpēc, iespējams, tie vēl tiks īstenoti.. Atlikušie 14 % no pasākumiem tiek vērtēti kā daļēji izpildīti, – piemēram, ir izpildīti tikai dažās no paredzētajām vietām (putnu būru izvietošana, informācijas stendu uzstādīšana) vai nav izpildīti pilnā apjomā (izziņas taka ir kā parasta taka bez informatīviem materiāliem).

3.8.attēls. Elektrotīkli pāri Lielupei, Bauskā (L.Trasūnes fotogrāfija, 2015)

Dabas lieguma „Lielupes palienes pļavas” dabas aizsardzības plānā (izstrādāts laika posmam no 2007.-2017.g.) bija izrakstāmi krietni mazāk dabā pārbaudāmi pasākumi nekā iepriekšējās teritorijās. Tipiski apsaimniekošanas pasākumi Lielupes palienes pļavu dabas aizsardzības plānā saistīti ar pļavu uzturēšanu (pļaušanu un noganīšanu), lai nepieļautu to aizaugšanu ar krūmiem, esošo krūmu aizvākšanu un tūrisma infrastruktūru. 50 % no plāna izrakstītajiem apsaimniekošanas pasākumiem tika vērtēti kā pilnībā izpildīti (uzturētas dabas lieguma robežas zīmes, uzstādi informācijas stendi u.c. (3.9.attēls)), to izpildes termiņš bija minēts 2007.gads. 33 % no pasākumiem tika vērtēti kā daļēji izpildīti, lai gan izpildes termiņi šiem pasākumiem bija 2007.un 2011.g., 1 pasākums, kas procentuāli atbilst 17 %, bija grūti novērtējams (aizaugušo pļavu atjaunošana), taču ņemot vērā tā izpildes termiņu (2007.-2008.g.), iespējams, ka pasākums tika īstenots, tikai vairs nekas neliecina, ka esošo pļavu vietā bijuši krūmi.

3.9.attēls. **Lielupes palienes pļavas** (L.Trasūnes fotogrāfijas, 2015)

Dabas lieguma „Zebrus un Svētes ezers”, kas atrodas Dobeles novadā, lielākā daļa teritorijas (97 %) (Škute, Limnoloģijas institūts, 2003) atrodas valsts īpašumā un tiesiskais valdītājs ir LVM. Teritorijā ir veikta nozīmīga infrastruktūras attīstība gan LVM izveidotajā laivu un atpūtas bāzē pie Zebrus ezera (3.10.attēls), gan citviet dabas lieguma teritorijā (izveidota laivu bāze un dabas takas, uzstādīti informācijas stendi, izbūvēts skatu tornis u.c.). 75 % no plānā paredzētajiem (dabā pārbaudāmajiem) pasākumiem tiek vērtēti kā pilnībā izpildīti, atlikušie 25 % – daļēji izpildīti, piemēram, izziņas taka nav izveidota plānā paredzētajā vietā. Ja ņem vērā, ka plāna darbības termiņš jau ir beidzies (plāns tika izstrādāts laika periodam no 2004.-2014.gadam), tad var secināt, ka praktiski visi plānā paredzētie pasākumi ir īstenoti, taču daži no tiem nav īstenoti atbilstoši plānā paredzētajām prasībām.

3.10.attēls. Laivu un atpūtas bāze pie Zebrus ezera (L.Trasūnes fotogrāfijas, 2015)

Situācija ir līdzīga arī **dabas parkā „Tērvete”**, par kura attīstību un uzturēšanu atbild LVM. Dabas aizsardzības plānā paredzētās rīcības plānots īstenot 10 gadu laikā kopš plāna apstiprināšanas (no 2009.gada), un to ieviešanu koordinē LVM. Lai gan plānā paredzētie pasākumi ir adresēti lielākoties LVM, daļa no tiem ir arī pašvaldību un privāto zemju īpašnieku atbildībā. No izrakstītajiem (dabā pārbaudāmajiem) apsaimniekošanas pasākumiem kā pilnībā izpildīti tiek vērtēti 82%. Liela daļa no pasākumiem ir saistīti ar tūrisma infrastruktūras izveidi un uzturēšanu (3.11.attēls), kā arī sociālo funkciju nodrošināšana (dabas izziņas takas par mežā sastopamiem dzīvniekiem, par meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu u.c. (3.12.attēls)).

3.11.attēls. Tūrisma infrastruktūras attīstība dabas parkā „Tērvete” (L.Trasūnes fotogrāfijas, 2015)

3.12.attēls. Izglītojoši objekti dabas parkā „Tērvete” (K.Stroda fotogrāfijas, 2015)

12 % no DAP izrakstītajiem teritorijas uzturēšanas un apsaimniekošanas pasākumiem tika vērtēti kā neizpildīti (piemēram, notekūdeņu attīrīšanas iekārtu izbūve Tērvetes sanatorijas ciematam – pašvaldība informēja, ka projekta ietvaros šis pasākums nav ekonomiski pamatojams, tāpēc pašvaldība plāno to veikt pāris gadu laikā sava budžeta ietvaros) vai grūti konstatējama izpilde (bebru aizsprostu likvidēšana un izvākšana no upes). Atlikušie 6 % no apsaimniekošanas pasākumiem tiek vērtēti kā daļēji izpildīti – šajā gadījumā var redzēt, ka pasākums tiek īstenots, bet vēl nav pabeigts (Rūķu pilsētas izveidošana (3.11.attēls)), taču arī plāna darbības laiks vēl ir spēkā līdz 2018.gadam.

Vislabākā situācija ir **dabas parkā „Daugavas ieleja”**. Izrakstot pasākumus no dabas aizsardzības plāna, kas izstrādāts laika periodam no 2005.-2015.gadam un pārbaudot pasākumu izpildi dabā, konstatēts, ka no DAP izrakstītie apsaimniekošanas pasākumi ir izpildīti 100 % apjomā (iekārtotas takas dabā, skatu laukumi, informācijas plāksnes par dabas parku un konkrētiem objektiem parka teritorijā, ierīkotas autostāvvietas un tūrisma un atpūtas vietas (3.13.attēls)). Var secināt, ka dabas parka „Daugavas ieleja” dabas aizsardzības plānā paredzētajām rīcībām ir sekots līdzī un organizēta to izpildīšana.

Kopumā vērtējot dabas aizsardzības plānu praktisko pielietojumu ĪADT attīstībā, var secināt, ka dabas aizsardzības plānos paredzētie apsaimniekošanas pasākumi, kuru izpilde, pēc autores domām ir dabā pārbaudāma, vairākumā gadījumu tiek pildīti (3.5.attēls). Ja apskata ĪADT, kurām dabas aizsardzības plāna darbības laiks ir tuvu termiņa beigām vai jau beidzies, redzams, ka pilnībā izpildīto pasākumu daudzums ir procentuāli lielāks nekā pārējām. Tomēr arī šīm teritorijām ir palikuši pasākumi, kuri ir izpildīti tikai daļēji vai nav izpildīti.

3.13.attēls. Īstenotie pasākumi dabas parkā „Daugavas ieleja” (L.Trasūnes fotogrāfijas, 2015)

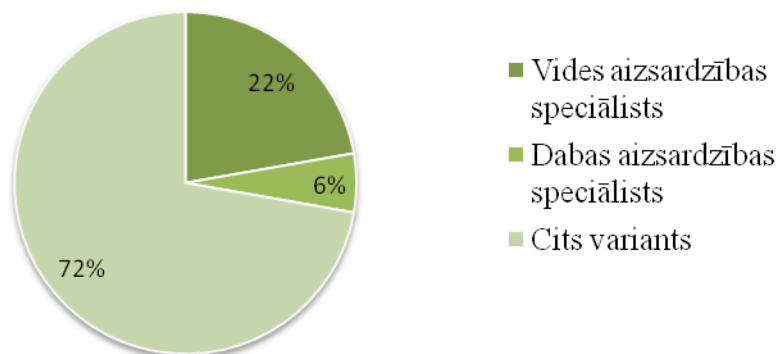
ĪADT, kurām līdz dabas aizsardzības plāna termiņa beigām vēl ir laiks (visvēlākais DAP beigu termiņš no pētījumā ietvertajām teritorijām ir dabas liegumam „Paņemūnes meži”), ir attiecīgi mazāk pilnībā izpildīti pasākumi. Dabas liegumam „Paņemūnes meži” ir vairāk bioloģiskas un ekoloģiskas vērtības nekā kultūrvēsturiskas un ainaviskas. Tāpēc ir mazāka tūristu aktivitāte šajā ĪADT, kas arī mazina nepieciešamību pēc tūrisma infrastruktūras u.c. dabā pārbaudāmu aktivitāšu izveidošanu. Dabas liegumam „Paņemūnes meži” dabas aizsardzības plānā ir vairāk regulēti atļautās mežsaimnieciskās darbības veidi un piemērotākie laiki, kā arī noteikti stingrāki ierobežojumi katrai zonai, lai rastu kompromisu starp dabas aizsardzību un mežsaimnieciskām aktivitātēm. Līdz ar to šis nav tas gadījums, kad ir nepieciešama dažāda infrastruktūras izveide, lai lieki nepiesaistītu cilvēku apmeklējumus.

3.5. Dabas aizsardzības ekspertu, plānotāju un pašvaldību darbinieku viedokļi

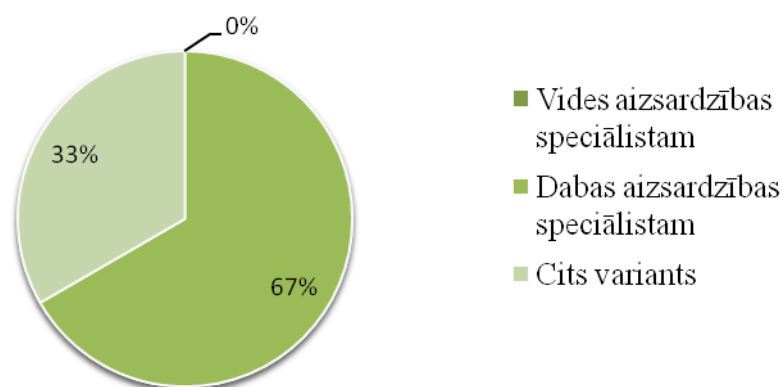
Anketēšanas rezultāti. Lai noskaidrotu ieinteresēto pušu viedokļus par konstatētajām problēmām, kas radušās dabas aizsardzības plānu izstrādes un ieviešanas gaitā, uzzinātu pašvaldības darbinieku pieredzi un izmantotās iespējas pie esošā normatīvā regulējuma iestrādāt dabas un ainavas aizsardzības prasības teritorijas attīstības plānošanas dokumentos,

2014.gada augustā tika veikta dabas aizsardzības plānu izstrādātāju un pašvaldības pārstāvju anketēšana.

A) Kurš speciālists pašvaldībā ir atbildīgs par dabas aizsardzības jautājumiem?

B) Kuram speciālistam, Jūsaprāt, pašvaldībā būtu jāatbild par dabas aizsardzības jautājumiem?

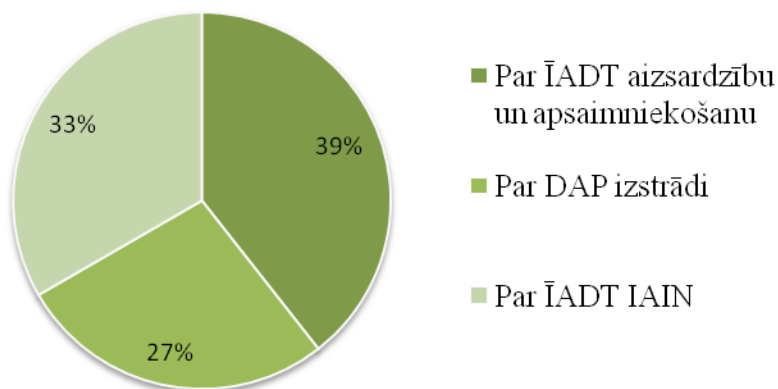
3.14.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu, kurš atbild vai kuram būtu jāatbild par dabas aizsardzības jautājumiem pašvaldībā (grafīki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

Pirmais jautājums tika uzdots ar mērķi noskaidrot, kurš speciālists pašvaldībā atbild par dabas aizsardzības jautājumiem. Pašvaldību pārstāvju atbildes (3.14.attēls, grafiks A) ir ļoti dažādas un ir minēts liels daudzums citu variantu (dabas resursu speciālists, katrs savas kompetences robežās, attīstības nodaļa, teritorijas attīstības nodaļas vadītājs, pagasta pārvalde

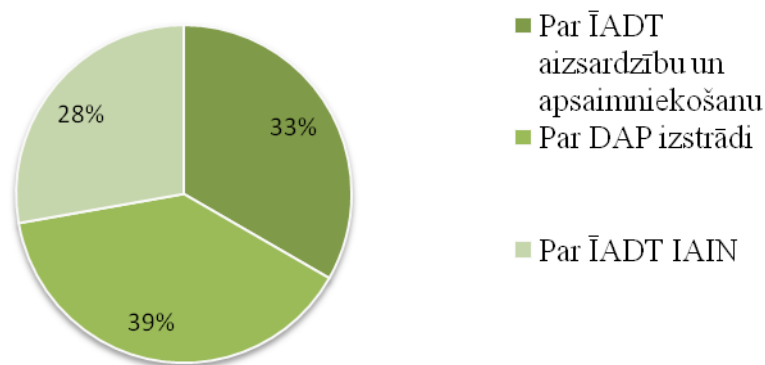
u.c. varianti) par to, kurš ir atbildīgs pašvaldībā par dabas aizsardzības jautājumiem, kas nozīmē, ka pašvaldību struktūrās ir atšķirīgi amatu speciālisti, kas atbild par šo jomu.

Vairākums plānu izstrādātāju atbild (3.14.attēls, grafiks B), ka pašvaldībā par dabas aizsardzības jautājumiem būtu jāatbild dabas aizsardzības speciālistam, taču amata nosaukumam nav tik liela nozīme, kā amata aprakstā paredzētajiem pienākumiem un speciālista izglītībai un kompetencei.

A) Vai pašvaldībai ir pietiekoša informācija?

B) Vai, Jūsaprāt, pašvaldībām ir pietiekoša informācija?

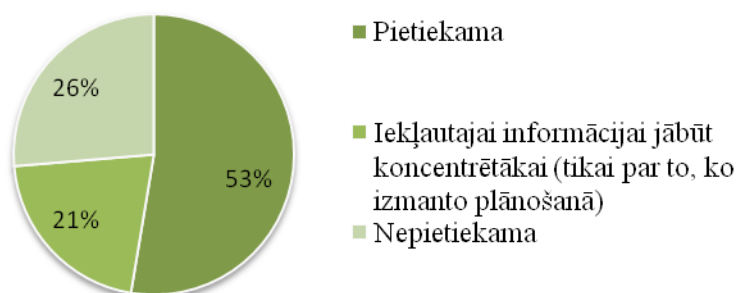
3.15.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu, vai pašvaldībai ir pietiekoša informācija? (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

Otrā jautājuma mērķis bija noskaidrot, vai pašvaldībām ir pietiekoša informācija par ĪADT aizsardzību un apsaimniekošanu, par DAP izstrādi, par ĪADT izstrādātajiem IAIN.

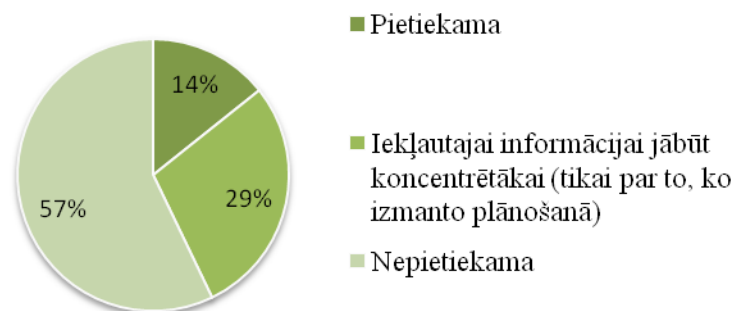
No pašvaldības pārstāvju atbildēm (3.15.attēls) var secināt, ka visvairāk informācija pašvaldībām ir pieejama par ĪADT aizsardzību un apsaimniekošanu un ĪADT IAIN, mazāk

par dabas aizsardzības plānu izstrādi, taču respondenti arī norāda, ka, ja meklē, tad visa nepieciešamā informācija ir atrodamā. Savukārt liela daļa DAP izstrādātāju atbild, ka informācija ir pieejama pietiekamā apjomā, taču komentāros min, ka pašvaldībām nav pietiekamas kapacitātes, izpratnes vai ieinteresētības tajā iedziļināties, bieži vien ĪADT aizsardzības jautājumus uzticot konsultantiem.

A) Vai, Jūsaprāt, pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas (turpmāk – TAP) dokumentos iekļautā informācija par ĪADT aizsardzību un apsaimniekošanu ir?

B) Vai, Jūsaprāt, pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas (turpmāk – TAP) dokumentos iekļautā informācija par ĪADT aizsardzību un apsaimniekošanu ir?

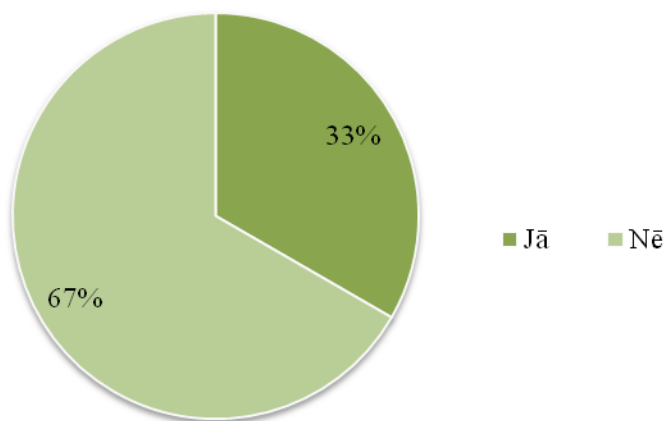

3.16.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu, vai pašvaldību TAP dokumentos ir iekļauta pietiekoša informācija par ĪADT aizsardzību un apsaimniekošanu (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

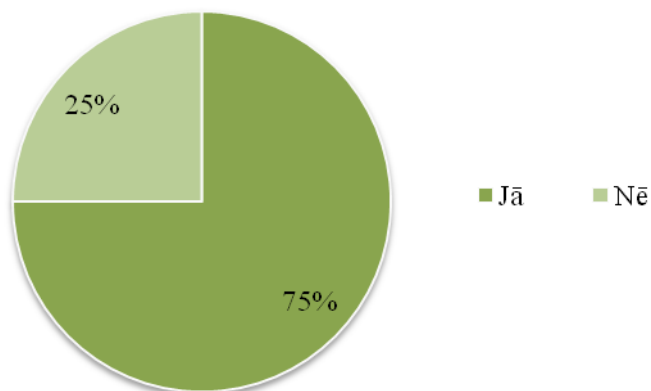
Trešais anketās iekļautais jautājums tiek uzdots, lai noskaidrotu respondentu viedokli par ĪADT iekļautās informācijas TAP dokumentos apjomu. 53 % aptaujāto pašvaldības pārstāvju atbild (3.16.attēls), ka TAP dokumentos iekļautā informācija par ĪADT aizsardzību un apsaimniekošanu ir pietiekama, taču parādās arī viedokļi, ka vajadzētu iekļaut vairāk

informāciju par aizsardzības un apsaimniekošanas pamatojumu, veikt vairāk pētījumus un izstrādāt dabas aizsardzības plānus, kā komentē pašvaldības pārstāvji – ideālā gadījumā izstrādāt tos vienlaicīgi ar TAP dokumentiem. Savukārt 57 % DAP izstrādātāju viedoklis ir atšķirīgs no pašvaldības pārstāvjiem, paužot viedokli, ka iekļautā informācija ir nepietiekama, konkrētāk minot piemērus, ka trūkst informācija par ĪADT veicamajiem pasākumiem un aizsardzības mērķiem, atļautajām un aizliegtajām darbībām, ka izstrādājot TAP, vajadzētu pievērst lielāku uzmanību ĪADT jautājumiem un informācijas aktualizēšanai, nevajadzētu ņemt informāciju no DAP tikai formāli, izpildot normatīvos aktos prasīto minimumu, bet pieaicinot ekspertus un plānot ĪADT reizē ar pārējo teritoriju.

A) Vai Jūs apmierina DAP izstrādes process?

B) Vai Jūs apmierina normatīvajos aktos noteiktais ĪADT DAP izstrādes process attiecībā uz sadarbību ar pašvaldībām?

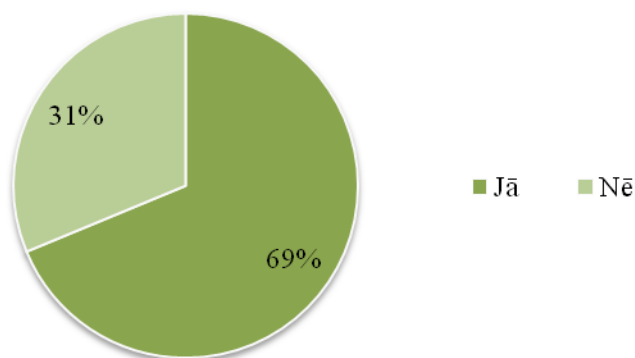

3.17.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par DAP izstrādes procesu (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

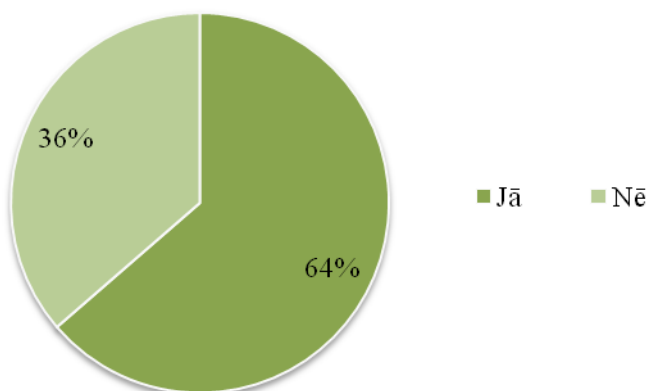
Nākamais jautājums ir veidots, lai noskaidrotu respondentu viedokļus par DAP izstrādes procesu. 67 % respondentu pašvaldības pārstāvju grupā atbild (3.17.attēls), ka viņus neapmierina DAP izstrādes process, kā trūkumus min procesa ilgumu, pašvaldības lomu un nepietiekamu iesaisti izstrādes procesa sākuma stadijā, nepietiekamu sadarbību ar zemju īpašniekiem. Būtiski, ka pašvaldību pārstāvji komentāros min arī nepieciešamību pēc plānu aktualizācijas.

Savukārt 75 % aptaujāto DAP izstrādātāju ir apmierināti ar sadarbību ar pašvaldībām DAP izstrādes procesā, taču 25 % respondentu atbild, ka nav apmierināti, sakot, ka pašvaldības loma ir vairāk formāla un pašvaldībām netiek deleģēta pietiekama atbildība.

A) Vai Jūs apmierina DAP izstrādātāju sadarbība ar pašvaldību?

B) Vai Jūs apmierina pašvaldības sadarbība ar DAP izstrādātāju?

3.18.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par DAP izstrādātāju sadarbību ar pašvaldībām (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

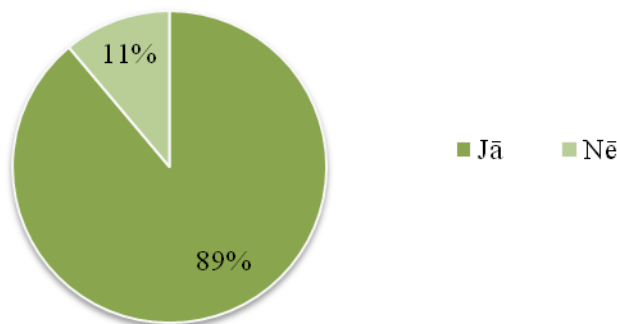
Jautājot par DAP izstrādātāju un pašvaldību sadarbību DAP izstrādes procesā, 69 % respondentu pašvaldības pārstāvju grupā ir apmierināti ar sadarbību ar DAP izstrādātājiem (3.18.attēls), atlikušie 31 % respondentu nav apmierināti, kā nepieciešamos uzlabojumus min pašvaldības iesaistīšanu DAP izstrādes sākuma stadijā. Līdzīga daļa respondentu, kas ir 64 % no aptaujātajiem DAP izstrādātājiem atbild apstiprinoši, ka sadarbība ir laba, taču tas ir atkarīgs no konkrētās pašvaldības un tās pārstāvja ieinteresētības, spējas un vēlmes iesaistīties un piedalīties plāna izstrādē.

Anketu sestajā jautājumā ir lūgts minēt būtiskākās problēmas DAP izstrādes procesā. Būtiskākās problēmas, kas minētas pašvaldības pārstāvju vidū, ir saistītas ar kapacitātes un finanšu trūkumu, dabas aizsardzības aspekta dominēšanu pār citām interesēm, sarežģīto plāna aktualizācijas procesu. Protams, problēmas tiek konstatētas, saskaņojot dabas aizsardzības prasības ar zemju īpašniekiem (īpašniekiem bieži vien nav izpratnes vai nav pietiekami skaidri paskaidrota ĪADT un tajā sastopamo dabas vērtību nozīme, kā arī nav pietiekami efektīvu kompensācijas mehānismu, lai īpašnieks neprotestētu pret stingriem ierobežojumiem ĪADT). Pašvaldību pārstāvji atzīst, ka DAP izstrādes procesā netiek ņemti vērā pašvaldības priekšlikumi un tiek ignorētas teritorijas attīstības iespēju vīzijas, turklāt pašvaldību pārstāvji arī uzskata, ka bieži vien ir vājš pamatojums teritorijas vai sugu aizsardzībai, kā arī netiek norādītas precīzas robežas aizsargājamo teritoriju funkcionālajām zonām. Savukārt DAP izstrādātāji kā būtiskākās problēmas DAP izstrādes procesā min tā formalitāti un plāna funkciju kā tādu. Zīmīgi, ka plāna izstrādāšanai ir nepieciešams veikt virkni pētījumu, taču vienas sezonas laikā iegūto datu apjoms atsevišķu sugu monitoringam var nebūt pietiekams. Problemātiska ir esošā sadarbība ar zemju īpašniekiem un viņu pārliecināšana par konkrētu pasākumu veikšanas nepieciešamību. Arī DAP izstrādātāji ir pamanījuši, ka pašvaldību intereses mēdz tikt ignorētas, dominējot vides ekspertu un NVO viedoklim. Atsevišķi eksperti norāda, ka ir trūkumi normatīvajā regulējumā un to vajadzētu pārstrādāt, taču citi saka, ka šis process dēļ n/a ir pārāk formalizēts un tādejādi pazaudē dokumenta funkciju.

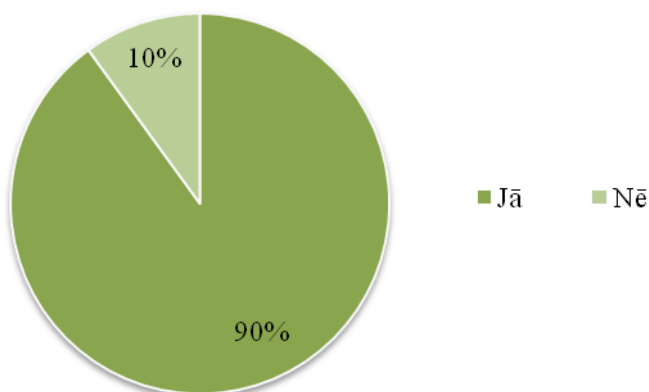
Lai noskaidrotu DAP praktisko pielietojamību, tika uzdots jautājums par DAP izmantošanu plānojot ar dabu, atpūtu un tūrismu saistītas aktivitātes pašvaldības teritorijā. 89 % pašvaldību pārstāvju atbild (3.19.attēls) apstiprinoši, ka tiek izmantots DAP, plānojot ar dabu, atpūtu un tūrismu saistītas aktivitātes pašvaldības teritorijā. Komentāros tiek minēts, ka atsevišķas ĪADT nav piemērotas atpūtai un rekreācijai, līdz ar to tur netiek plānotas šādas aktivitātes. Gandrīz tik pat liela daļa DAP izstrādātāju (90 %) atbildējuši, ka DAP tiek izmantots, uzsverot, ka izmantošanas mērķi ir atkarīgi no pašvaldību un zemju īpašnieku interesēm un ieinteresētības, reizēm ĪADT teritorijās infrastruktūra un dažādi pasākumi tiek

plānoti aktīvāk, nekā pārējās pašvaldības teritorijās, neizslēdzot iespējamību, ka dabas aizsardzības intereses tiek atstātas sekundāras.

A) Vai DAP tiek izmantoti, plānojot ar dabu, atpūtu un tūrismu saistītas aktivitātes pašvaldības teritorijā?

B) Vai, Jūsaprāt, DAP tiek izmantoti, plānojot ar dabu, atpūtu un tūrismu saistītas aktivitātes pašvaldības teritorijā?

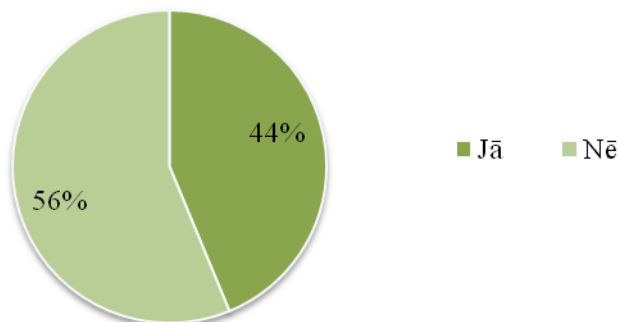

3.19.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par DAP izmantošanu, plānojot ar dabu, atpūtu un tūrismu saistītas aktivitātes pašvaldības teritorijā (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

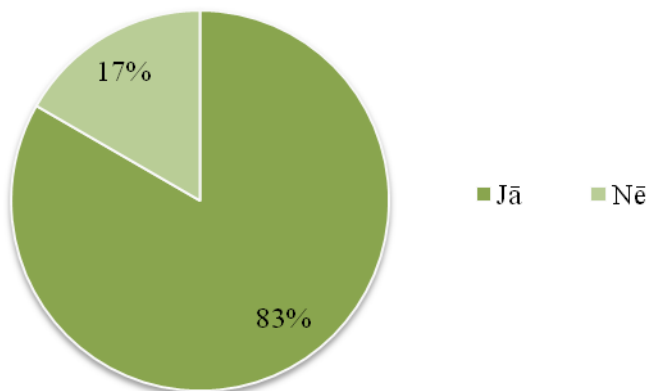
Jautājot pašvaldības pārstāvjiem, vai viņi ir saskārušies ar problēmām DAP paredzēto pasākumu, kur kā izpildītājs norādīta pašvaldība, īstenošanu, 56 % pašvaldības pārstāvju atbild (3.20.attēls), ka problēmu nav bijušu, taču 44 % šīs grupas respondentu norāda, ka ir bijušas problēmas, komentējot, ka pasākumu izpildi ierobežo finanšu līdzekļu trūkums, dažkārt nekonkrēti norādīti pasākumi vai grūtības tos saskaņot ar atbildīgajām institūcijām. Interesanti, ka veseli 83 % aptaujāto respondentu DAP izstrādātāju grupā atbildējuši apstiprinoši, ka varētu būt problēmas DAP paredzēto apsaimniekošanas pasākumu izpildē, kur

pašvaldība norādīta kā izpildītājs, uzsverot ierobežotos finanšu resursus, pašvaldības ieinteresētību un mainīgās politiskās prioritātes.

A) Vai bija problēmas ar DAP paredzēto apsaimniekošanas pasākumu izpildi, kur pašvaldība norādīta kā izpildītājs?

B) Vai, Jūsaprāt, varētu būt problēmas DAP paredzēto apsaimniekošanas pasākumu izpildē, kur pašvaldība norādīta kā izpildītājs?

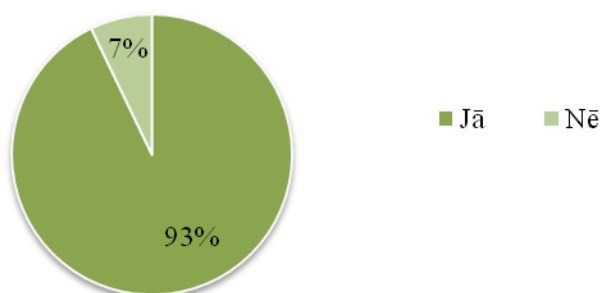

3.20.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par iespējamām problēmām DAP paredzēto pasākumu izpildē, kur pašvaldība norādīta kā izpildītājs (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

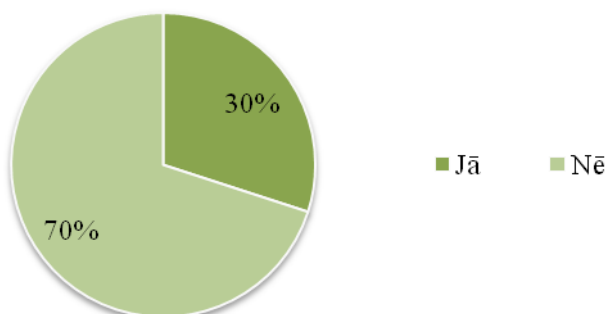
Jautājot par normatīvā regulējuma iespēju izmantošanu dabas un ainavu aizsardzību prasību iestrādāšanā TAP dokumentos, 93 % respondentu pašvaldības pārstāvju grupā ir atbildējuši apstiprinoši (3.21.attēls), ka pašvaldība izmanto iespējas dabas un ainavu aizsardzības prasību iestrādei pašvaldību TAP dokumentos, komentāros norādot, ka daudzviet šobrīd notiek TAP dokumentu izstrāde vai teritorijas plānojuma grozījumu izstrāde. Taču

pretēji pašvaldību pārstāvju viedoklim, 70 % DAP izstrādātāju uzskata, ka pašvaldība nav izmantojusi iespējas iestrādāt dabas un ainavu aizsardzības prasību iestrādāšanu TAP dokumentos, uzskatot, ka tas ir darīts formāli, bet ne pietiekami, kā trūkumu minot kompetences līmeni. Kāds respondents iesaka kā obligātu ieviest ainavu plānojumu.

A) Vai pašvaldība ir izmantojusi pašreizējā normatīvā regulējuma iespējas dabas un ainavu aizsardzības prasību iestrādei pašvaldību TAP dokumentos?

B) Vai, Jūsaprāt, pašvaldība ir izmantojusi pašreizējā normatīvā regulējuma iespējas dabas un ainavu aizsardzības prasību iestrādei pašvaldību TAP dokumentos?

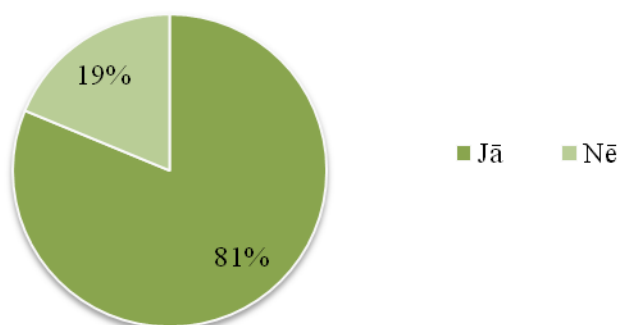

3.21.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par normatīvā regulējuma iespēju izmantošanu dabas un ainavu aizsardzības prasību iestrādei TAP dokumentos no pašvaldību puses (grafīki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

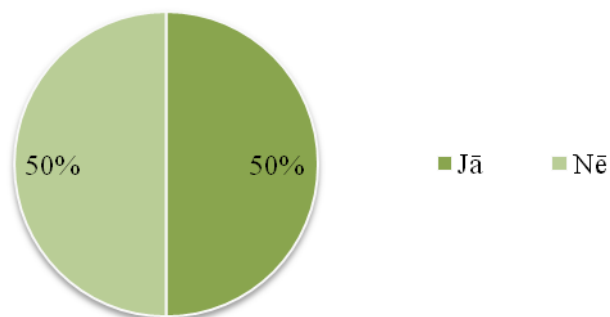
Interesanti, ka 81 % aptaujāto pašvaldības pārstāvju (3.22.attēls) piekrīt, ka DAP būtu jāizstrādā vienlaicīgi ar pašvaldības TAP dokumentiem, taču respondentu komentāros parādās pretrunas par sīkākām detaļām, jo katrs gadījums ir atšķirīgs un viens risinājums visiem gadījumiem nevar būt optimāls. Savukārt DAP izstrādātāju viedokļi dalās: puse respondentu

atbild apstiprinoši, taču otra puse nepiekrīt vienlaicīgai DAP un TAP dokumentu izstrādei, saglabājot esošo dokumentu struktūru. DAP izstrādātāji uzsver, ka vienlaicīga izstrāde ir neiespējama, jo visbiežāk viena ĪADT atrodas vairāku pašvaldību administratīvajās teritorijās, kurām saskaņot TAP izstrādi ir praktiski neiesējami. Kā arī katrs gadījums ir individuāls, atsevišķām ĪADT pietiek ar IAIN.

A) Vai uzskatāt, ka DAP būtu jāizstrādā vienlaicīgi ar pašvaldības TAP dokumentiem, saglabājot pašreizējo dokumentu struktūru?

B) Vai uzskatāt, ka DAP būtu jāizstrādā vienlaicīgi ar pašvaldības TAP dokumentiem, saglabājot pašreizējo dokumentu struktūru?

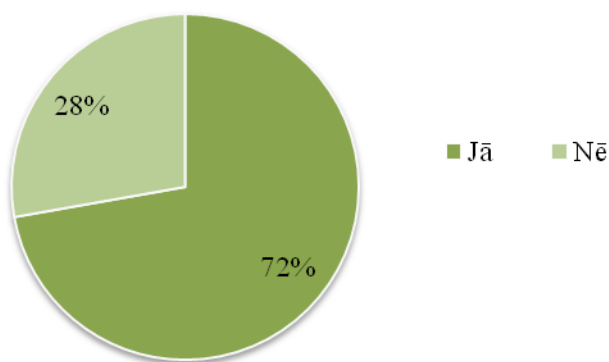

3.22.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par DAP un TAP dokumentu vienlaicīgu izstrādāšanu (grafīki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

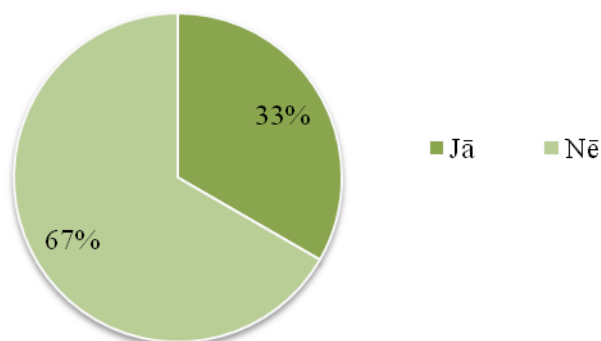
Jautājot par DAP izstrādes procesa integrēšanu TAP izstrādes procesā, 72 % respondentu pašvaldības pārstāvju grupā atbild (3.23.attēls), ka DAP izstrādes process būtu jāintegrē TAP izstrādes procesā kā neatņemama sastāvdaļa, izstrādājot vienotu dokumentu paketi, un tas jānostiprina valsts likumdošanā un jāievieš turpmākā praksē, piebilstot, ka ir

liela nozīme DAP paredzēto prasību integrēšanai TAP dokumentos. Pretēji pašvaldības pārstāvju viedoklim, 67 % no DAP izstrādātājiem uzskata, DAP izstrādes procesu nevajag integrēt TAP izstrādes procesā, daļa respondentu uzskata, ka labāk DAP izstrādāt reizē ar TAP dokumentiem un ka DAP būtu jāizmanto kā instruments teritorijas attīstības plānošanā un jāpadara tiesiski saistošs.

A) Vai uzskatāt, ka DAP izstrādes process būtu jāintegrē TAP izstrādes procesā kā neatņemama sastāvdaļa, izstrādājot vienotu dokumentu paketi, un tas jānostiprina valsts likumdošanā un jāievieš turpmākā praksē?

B) Vai uzskatāt, ka DAP izstrādes process būtu jāintegrē TAP izstrādes procesā kā neatņemama sastāvdaļa, izstrādājot vienotu dokumentu paketi, un tas jānostiprina valsts likumdošanā un jāievieš turpmākā praksē?

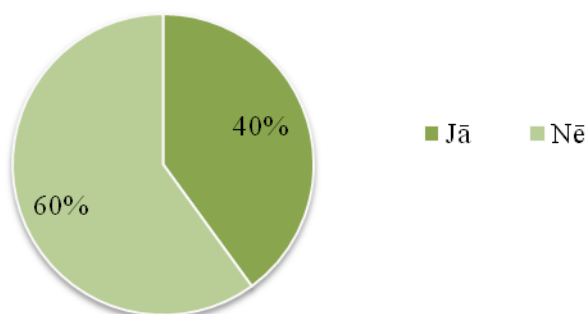

3.23.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par DAP izstrādes procesa integrēšanu TAP izstrādes procesā (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

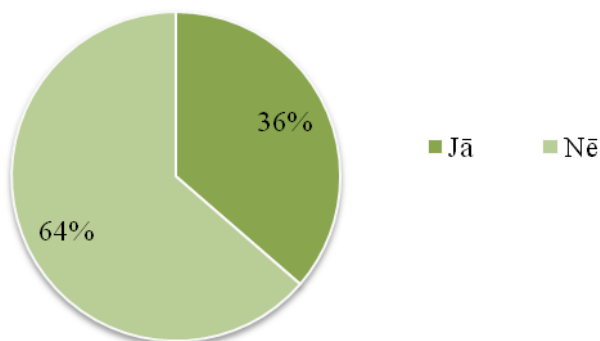
Jautājot par ĪADT DAP izstrādes tiesiskās atbildības uzņemšanos un nodošanu to pašvaldībām, pašvaldības pārstāvji 60 % gadījumu (3.24.attēls) noraida ideju, ka pašvaldībai

būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par ĪADT DAP izstrādi, uzskatot, ka tas jādara kompetentajām institūcijām. Līdzīgi kā pašvaldības pārstāvji, arī liela daļa DAP izstrādātāji (64 %) uzskata, ka pašvaldībai nebūtu jāuzņemas atbildība par ĪADT DAP izstrādi, lai pašvaldībai nerastos interešu konflikts starp ekonomiskajām interesēm un dabas vērtību saglabāšanu, taču pašvaldība varētu iniciēt DAP izstrādi.

A) Vai, Jūsaprāt, pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par ĪADT DAP izstrādi?

B) Vai, Jūsaprāt, pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par ĪADT DAP izstrādi?

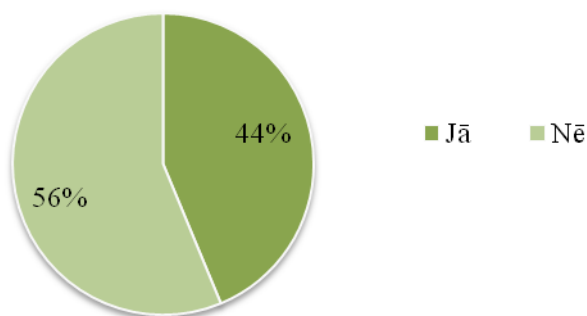

3.24.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par tiesiskās atbildības par ĪADT DAP izstrādi nodošanu pašvaldībām (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

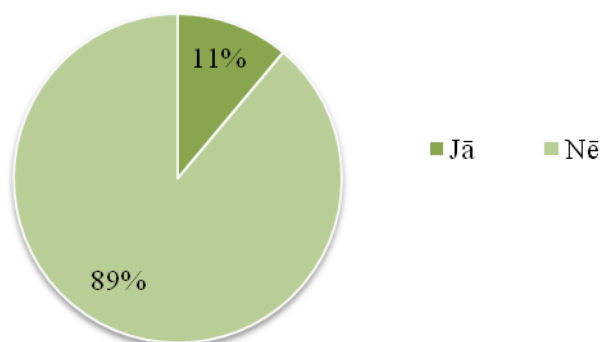
Jautājot, vai pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par ĪADT IAIN izstrādi un apstiprināšanu pašvaldības saistošo noteikumu formā, pašvaldības pārstāvju grupā respondentu atbildes nav tik viennozīmīgas – 56 % uzskata (3.25.attēls), ka nē, pašvaldībai

nebūtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par IAIN izstrādi un apstiprināšanu, taču izskan viedoklis, ka pašvaldības viedoklis varētu tikt vairāk ņemts vērā. Savukārt 89 % DAP izstrādātāju uzskata, ka pašvaldībai nebūtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par IAIN izstrādi un apstiprināšanu pašvaldības saistošo noteikumu formā.

A) Vai, Jūsaprāt, pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par IAIN izstrādi un apstiprināšanu pašvaldības saistošo noteikumu formā?

B) Vai, Jūsaprāt, pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par IAIN izstrādi un apstiprināšanu pašvaldības saistošo noteikumu formā?

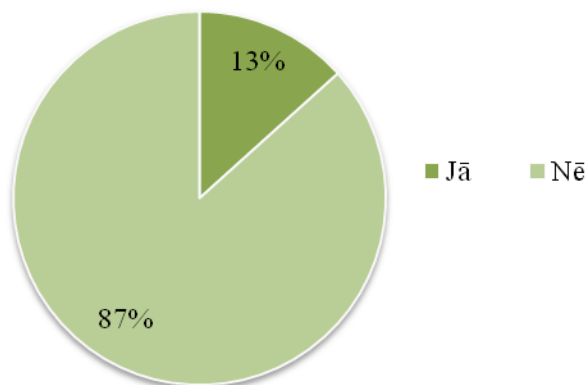

3.25.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par tiesiskās atbildības par ĪADT IAIN izstrādes un apstiprināšanas nodošanu pašvaldībām (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

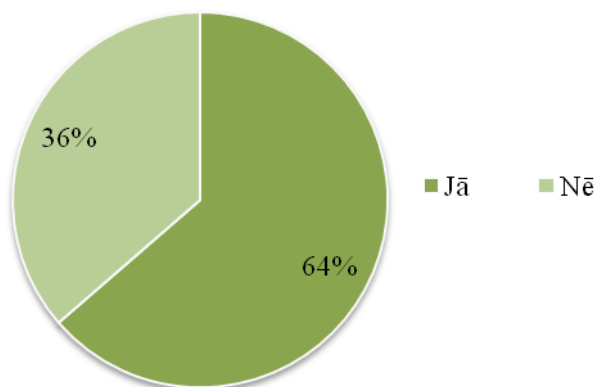
Diezgan viennozīmīgi lielākā daļa (87 %) aptaujāto pašvaldības pārstāvju nepiekrīt, ka pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par Natura 2000 teritoriju aizsardzību un apsaimniekošanu, kas ietver Eiropas nozīmes sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanu vismaz esošajā līmenī, atbilstoši Eiropas Padomes Putnu un Biotopu Direktīvu prasībām.

7 no 11 aptaujātajiem DAP izstrādātājiem piekrīt, ka pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par Natura 2000 teritoriju aizsardzību un apsaimniekošanu, kas ietver Eiropas nozīmes sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanu vismaz esošajā līmenī, atbilstoši Eiropas Padomes Putnu un Biotopu Direktīvu prasībām, turpretim respondenti ar pretēju viedokli komentāros ir spēcīgi argumentējuši, kāpēc tas nebūtu vēlams.

A) Vai, Jūsaprāt, pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par Natura 2000 teritoriju aizsardzību un apsaimniekošanu?

B) Vai, Jūsaprāt, pašvaldībai būtu jāuzņemas tiesiskā atbildība par Natura 2000 teritoriju aizsardzību un apsaimniekošanu?

3.26.attēls. Respondentu atbildes uz jautājumu par tiesiskās atbildības par ĪADT IAIN izstrādes un apstiprināšanas nodošanu pašvaldībām (grafiki parāda respondentu grupu viedokļus: A) pašvaldības pārstāvju grupā; B) dabas aizsardzības plānu izstrādātāju vidū) (izstrādājusi autore)

Anketu piecpadsmītajā jautājumā ir jautāts, kā pēc respondentu domām varētu vienkāršot attīstības plānošanas sistēmu un kāds būtu optimālākais modelis ĪADT DAP

prasību integrēšanai vietējo pašvaldību TAP dokumentos. Pašvaldības pārstāvju respondentu grupā primāri tiek norādīts, ka visām ĪADT ir nepieciešams izstrādāt un apstiprināt DAP, taču līdz šim tas nav izdarīts, pēc tam var runāt par integrāciju ar TAP dokumentiem. Par pašu integrāciju respondenti saka, ka ir svarīgi iesaistīt DAP ekspertus visā TAP dokumentu izstrādes procesā. Teritorijas plānojumā, TIAN un attīstības programmā jau esot sadaļas par dabas vērtībām, kurās tad var iekļaut konkrētākas lietas no DAP, piemēram, izstrādājot detalizētu rīcības plānu ĪADT teritorijai vai tematiskās kartes kā pielikumus teritorijas plānojumiem. Citi respondenti liek cerības uz jauno TAPIS sistēmu, kurā savadot visus TAP dokumentus, var ieintegrēt DAP datus. Vairāku respondentu viedokļi sakrīt, ka integrācijas nodrošināšanai ir jāmaina normatīvo aktu bāze un jāveic izmaiņas pieņemtajos normatīvajos aktos, lai attiecīgi tiktu nostiprinātas prasības iekļaut DAP informāciju TAP dokumentos vai vienlaicīgi izstrādāt šos dokumentus, pieņemot, kad DAP ir TAP sastāvdaļa.

Savukārt DAP izstrādātāji izsakās pretrunīgāk. Visu respondentu viedoklis sakrīt atbildot, ka nepieciešamas izmaiņas normatīvajos aktos, taču atšķirīgs ir redzējums par integrācijas procesu, kāds no ekspertiem pat izsakās, ka dabas aizsardzības plānošanas funkcijas arī esot jānodod pašvaldībām, bet VARAM un tai pakļautām institūcijām jā saglabā tikai uzraudzības funkcijas. Taču pamatā DAP izstrādātāji norāda, kad DAP ir jāpaliek kā atsevišķam dokumentam, kuru izstrādā dabas vai vides eksperti, nepakļaujoties pašvaldības spiedienam, un pēc tam DAP iestrādātās prasības būtu jāņem vērā, izstrādājot TAP dokumentus.

Kopumā anketēšanā parādās, ka pašvaldībā atbildīgajam par dabas aizsardzības jautājumiem nav nozīmes amata nosaukumam, bet gan speciālista izglītībai, kompetencei un darba pienākumiem. Gan pašvaldības pārstāvji, gan DAP izstrādātāju pauž viedokli, ka būtisks ir darbinieka noslogojums un spēja veltīt laiku dabas aizsardzības jautājumiem pietiekamā apjomā, kā arī iespējas nepieciešamības gadījumā pieaicināt attiecīgo jomu ekspertus, šis aspekts sasaucas ar pašvaldības spējām ņemt vērā DAP paredzētos pasākumus un īstenot tos. Jautājums par pašvaldības darbinieku kapacitāti un pašvaldības finanšu līdzekļiem parādās kā limitējošs faktors daudzās situācijās ĪADT plānošanā un dabas aizsardzības plānu realizēšanā. Būtiska loma ĪADT plānošanā ir arī pašvaldības un pašvaldībā atbildīgās personas par dabas aizsardzības jautājumiem ieinteresētībai, bieži vien mainoties politiskajai situācijai pašvaldības domē, mainās arī politiskās prioritātes, kas ietekmē ĪADT plānošanu un attīstību.

Krasa viedokļu dažādība parādās par TAP dokumentos iekļautās informācijas pietiekamību par ĪADT apsaimniekošanu un aizsardzību, ja lielākā daļa pašvaldības pārstāvju uzskata, ka iekļautā informācija ir pietiekama, tad DAP izstrādātāji norāda, ka tā nav. Bieži

vien nepietiekama informācija teritorijas attīstības plānošanas dokumentos ir par plānotajiem pasākumiem, aizsardzības mērķiem un to pamatojumu, sniegtajai informācijai par atšķirīgajām atļautajām un aizliegtajām darbībām funkcionālajās zonās.

Arī par dabas aizsardzības plānu izstrādes procesu viedokļi ir pretrunīgi – lielākā daļa pašvaldības pārstāvju norāda nepieciešamību izstrādāt jaunus plānus teritorijām, kurām tie nav izstrādāti, pārējām nepieciešams aktualizēt esošos DAP, taču to izstrādes un aktualizācijas procesi ir pārāk ilgi un sarežģīti, turklāt nepieciešama lielāka pašvaldības iesaiste izstrādes procesā. Savukārt DAP izstrādātāji norāda, ka pašvaldība tiek iesaistīta, taču uz pašvaldības pārstāvja atbildības paliek tas, cik daudz informācijas no darba grupas tiek nodota pārējai pašvaldībai – tās vadībai un administrācijas darbiniekiem.

Pašvaldības pārstāvji pauž viedokli, ka pašvaldības izmanto esošā normatīvā regulējuma iespējas dabas un ainavu prasību iestrādei pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, taču DAP izstrādātāji norāda, ka tas tiek darīts formāli un tas neesot pietiekami – kā obligātu vajadzētu noteikt ainavu plānojumu, kas kalpotu ne tikai dabas aizsardzībai, bet arī teritorijas attīstības plānošanai. Ideāls gadījums būtu, ja dabas aizsardzības plāns tiktu izstrādāts vienlaicīgi ar teritorijas plānojumu (šobrīd ir daži tādi gadījumi), taču tas ir neiespējami situācijās, kad ĪADT atrodas vairāku pašvaldību administratīvajās teritorijās. Kā arī uzsvars tiek likts uz to, ka būtiska loma ir IAIN pieņemšanai.

Lielākā daļa aptaujāto pašvaldības pārstāvju un dabas aizsardzības plānu izstrādātāju skeptiski raugās uz ierosinājumu pašvaldībai uzņemties tiesisko atbildību par ĪADT dabas aizsardzības plānu un IAIN izstrādāšanu un apstiprināšanu, kas nozīmētu pašvaldībai piešķirt jaunu funkciju un uzņemties galveno atbildību par īpaši aizsargājamām teritorijām. Taču ņemot vērā pašvaldību intereses (piem., ekonomiskās intereses), dabas aizsardzības jautājumi pašvaldībām iespējams nebūtu prioritāte. Līdzīgi uzskati ir par ierosinājumu pašvaldībai uzņemties atbildību par *Natura 2000* teritoriju aizsardzību un apsaimniekošanu.

Kā būtiskākās **problēmas** dabas aizsardzības plānu izstrādes procesā un realizēšanā tiek minētas:

- DAP ieviešana – sadarbība ar privātīpašniekiem, kā arī finanšu līdzekļu piesaiste DAP paredzēto pasākumu realizēšanai no ES fondiem vai pašvaldības budžeta, ja ĪADT atrodas privātīpašumā;
- Finanšu līdzekļu trūkums DAP paredzēto rīcību realizēšanai – DAP plānotie pasākumi nav sasaistīti ar budžetu;
- Plānā iekļautā informācija zaudē aktualitāti – nepieciešama daudzu plānu aktualizācija;

- DAP dokumenta statuss – tikai rekomendējošs raksturs, informatīvs materiāls sabiedrībai par ĪADT.

Interviju rezultāti. Ekspertu intervijās tika intervētas 3 ar teritorijas attīstības plānošanu un dabas aizsardzību saistītas personas (Kristīne Vilciņa, Ilze Circene un Maija Pintele), kuras ir arī iesaistītas vairākos DAP integrēšanas TP un TAP dokumentos projektos.

Intervija ar katru ekspertu izvērtās nedaudz citā virzienā, atkarībā no ekspertes specializācijas jomas un uzskatiem. Taču intervijas karkasa jautājumi pamatā bija līdzīgi, lai iegūtu dažādus viedokļus par vienu jautājumu un varētu salīdzināt tos. Pilnu katras intervijas apkopojumu var apskatīt 3., 4. un 5.pielikumā.

Viens no pirmajiem intervijas jautājumiem bija par integrācijas nepieciešamību, jautāju, vai pēc ekspertes viedokļa ir nepieciešama DAP integrācija TAP dokumentos un ja atbilde bija pozitīva, kāda visās intervijās tā bija, tad sekoja jautājumi par integrācijas izpratni, integrācijas plusiem un mīnusiem. Visas trīs ekspertes uzsvēra, ka integrācija ir noteikti nepieciešama, diskutējams jautājums ir, kā kurš saprot integrāciju un kādai tai vajadzētu būt. Visās intervijās parādās viedoklis, ka ļoti svarīga integrācijas daļa ir sadarbības veicināšana starp dažādu jomu plānotājiem (teritorijas plānotājiem un dabas aizsardzības plānotājiem, vides ekspertiem), teritorijas kopīga, kompleksa plānošana, kopīgu mērķu nospraušana, ņemot vērā ne tikai ekonomiskās attīstības aspektus. Parādās iezīme, ka līdz šim plānošanas procesā dabas teritorijas atstātas neskartas, kur pēc tam mākslīgi ienes jau gatavu ekspertu ieteikto funkcionālo zonējumu vai cenšas iekļaut paredzētos pasākumus, taču problēma ir tāda, ka šie plānošanas procesi tiek veikti neatkarīgi viens no otra, nesaistīti.

Runājot par „tehnisku” integrāciju jeb datu iekļaušanu no DAP kādā vai visos TAP dokumentos, K.Vilciņas uzskats ir, ka arī tehniski kartogrāfiskajam materiāliem ir jābūt savietojamam vienā kartē, jeb izstrādātiem pēc vieniem tehniskiem principiem. Taču I.Circene vairāk uzsver, ka katram TAP dokumentam ir savs mērķis un ir rūpīgi jāpārdomā, ko tiešām var un vajag ienest no dabas aizsardzības plāna, kas atvieglotu zemes īpašniekam uztvert uz savu zemes gabalu attiecinātos aprobežojumus, bet kas padarītu situāciju sarežģītāku. Visas ekspertes uzskata, ka zinātniskā informācija no DAP nav jāiekļauj TAP dokumentos un dabas aizsardzības plānam ir jāpaliek kā sava veida zinātniski pētnieciskam dokumentam.

Visās intervijās parādās, ka viens no integrācijas veidiem būtu pārnest daļu DAP paredzēto pasākumu uz pašvaldības attīstības programmu, taču rūpīgi jāpārdomā, kuri pasākumi būtu pārnesami un kā tos sagrupēt pēc mērķiem vai atbildīgajām personām, lai uzraudzības procesā visa atbildība netiktu uzlikta pašvaldībai arī par neizpildītiem

pasākumiem, kuri nav pašvaldības tiesiskā kompetencē. Līdzīgi daļu no DAP pasākumu tabulā aprakstītajām aizliegtajām darbībām varētu ienest TIAN, taču atkal rūpīgi jāizvērtē, cik nozīmīgus vai detalizētus pasākumus iekļaut, lai TIAN nekļūtu pārlietu detalizēts.

Runājot par dabas aizsardzības plānu, visās sarunās tiek diskutēts, ka ir nepieciešams plānā izstrādāt aktualizējamu daļu, kuru varētu mainīt atbilstoši situācijai dabā. Līdzīgi kā attīstības programmu izstrādā daļai no plānojuma perioda un pēc tam pārskata un izstrādā par jaunu. Tik pat nozīmīgs ir jautājums par pasākumu uzraudzības mehānismu un atgriezeniskās saites veidošanu starp pasākuma izpildītāju un plānotājiem.

Kā integrācijas plusi tiek minēti: sabiedrībai vieglāk orientēties vienā dokumentā, kurā iekļautas visas prasības, kas attiecināmas uz zemes īpašumu, kā arī vieglāk izprast un izsekot līdzī plānošanas procesam, noteikti sadarbība starp plānotājiem un dabas aizsardzības pārstāvjiem, saskaņoti mērķi un redzējums teritorijai (ĪADT un tai piegulošajām teritorijām), informācijas aprīte.

Mīnusu vietā tiek minēti draudi – iespējamība, ka DAP var pazust lielas pašvaldības teritorijas plānojumā vai arī tas var tikts vispārināts un zaudēt individualitāti, vēl aizvien pastāv bažas, ka plāns būs tikai „plauktā noliekams dokuments” bez praktiska pielietojuma, kā arī rūpīgi jāpārdomā, kā šo informāciju pasniegt zemju īpašniekiem, jo informācijas apjoms būs krietni lielāks, taču tai jābūt saprotamā veidā pasniegtai.

Visas ekspertes uzskata, ka dabas aizsardzības plānam ir jāpaliek kā atsevišķam dokumentam, to nevajag pilnībā integrēt TAP dokumentos, jo DAP satur zinātnisko bāzi, sugu un biotopu novērtējumus u.c., kam nav vietas pašvaldības attīstības dokumentos. Taču jautājot par plānu izstrādes kārtību, kuru dokumentu būtu labāk izstrādāt pirmo, vai abus vienlaicīgi, intervējamo viedoklis sakrīt, ka abi dokumenti pēc iespējas būtu jāizstrādā vienlaicīgi (DAP zinātnisko bāzi un pētījuma datus gan var savākt iepriekš), taču stratēģiskā daļa, plānošanas process – funkcionālo zonu izdalījums un pasākumu paredzēšana ideālā gadījumā būtu jāveic reizē ar teritorijas plānojuma izstrādi, lai panāktu plānotāju sadarbību un kompleksu teritorijas attīstību. Taču ņemot vērā esošo situāciju, ka daudzām pašvaldībām jau ir nesen izstrādāti un apstiprināti TAP dokumenti, šis scenārijs šķiet iespējams tikai teorētiski.

Runājot par ainavekoloģisko plānošanu, ekspertes atzīst, ka Latvijā šī pieeja būtu jāattīsta vairāk un tai ir liela nozīme gan izstrādājot DAP, gan teritorijas plānojumus. Ainavekoloģiskā vai ainavu plānošana, kā nu katrs izprot šo jēdzienu, var būt veiksmīgs instruments gan telpas personalizēšanai un individuālas apsaimniekošanas izstrādāšanai, gan ilgtspējīga ĪADT tīkla izveidošanai, virzoties no „salu” pieejas ĪADT plānošanā uz „tīkla” pieeju jeb vienotāku ekoloģisko procesu izpratni, uz ko tiecas *NATURA 2000*. Bieži vien sugu

aizsardzības pasākumi var būt maznozīmīgi, ja apkārtējā ainava tāpat ir fragmentēta un ir ierobežotas iespējas apdraudētai sugai izplatīties.

Kā jau minēju, visas ekspertes ir iesaistītas ar integrēšanu saistītu projektu organizēšanā vai īstenošanā, arī runājot par projektu pieredzi ekspertes atzīst, ka ir dažādi viedokļi un izpratne par integrācijas nepieciešamību un redzējumu. Taču šobrīd svarīgāks par plānotā projekta rezultātiem ir pats process, ka ir „iekustināta” šī joma un „sasāpējušie” jautājumi, ka plānotāji un dabas / vides eksperti sadarbojas un izprot viens otra jomas specifiku, kā arī cenšas sastrādāties domāt par kopīgu teritorijas un dabas attīstību, vienotiem mērķiem, uz ko tiekties.

4. DISKUSIJA

Apzinot ekspertu, DAP izstrādātāju un pašvaldību pārstāvju viedokļus, var secināt, ka ir nepieciešama DAP integrācija TAP dokumentos vai vismaz pārmaiņas DAP izstrādes un saskaņošanas procesā ar pašvaldībām. Lai varētu izstrādāt risinājumus plānošanas procesu sasaistīšanai un situācijas uzlabošanai, ir jāsaprot, ko mēs saprotam ar **sasaistītu** plānošanas procesu un dabas aizsardzības plāna **integrāciju** TAP dokumentos. Vai integrācija nozīmē plānošanas procesu sasaistīšanu, kas šķiet nozīmīgs solis ceļā uz kompleksi un pārdomāti plānotām teritorijām lielai daļai aptaujāto un intervēto personu? Vai ar procesu sasaistīšanu mēs saprotam sadarbības veicināšanu starp teritorijas plānotājiem un ekspertiem, vienlaicīgu plānu izstrādāšanu, nonākot pie kopīga teritorijas redzējuma (ĪADT un pieguļošajai teritorijai)? Varbūt integrācija ir datu pārvešana no viena gatava dokumenta otrā dokumentā, kas izpaužas kā plānoto pasākumu iekļaušana attīstības programmā, ierobežojumu ienešana TIAN un funkcionālo zonu atzīmēšana TP grafiskajā daļā, vai visi iepriekšminētie pasākumi kopumā?

Integrācija var būt un ideālajā variantā būtu abējāda – gan procesu apvienošana, radot izpratni par dabas vērtībām un noskaidrojot ekonomiskās un teritorijas attīstības virzienus, veicinot plānotāju sadarbību, gan jau gala rezultātā, kopīgi plānotu un diskutētu datu (pasākumu, ierobežojumu u.c.) ienešana TAP dokumentos.

Taču šādas integrācijas veidošanā ir jārunā par pašvaldības aktivitātēm, iesaistoties dabas aizsardzības un ĪADT plānošanas procesos. Līdz šim, skatoties normatīvo aktu regulējumu un pētot DAP izstrādes procesu maģistra darba 1.3.nodaļā, var secināt, ka pašvaldības iesaiste dabas aizsardzības plāna izstrādes procesā ir diezgan minimāla, ko apstiprina anketēšanas rezultāti. Ja plāna izstrādātājs nav pašvaldība, tad darba grupā netiek iekļauts pašvaldības pārstāvis. Bet pašvaldības ir pārstāvēta uzraudzības grupā, kura vairāk seko līdzī plāna izstrādes procesa atbilstībai dabas aizsardzības interesēm un tiesiskajam regulējumam, šajā brīdī pašvaldība var sekot līdzī arī plāna atbilstībai iepriekš izstrādātiem TAP dokumentiem, ciktāl tas nav pretrunā ar dabas aizsardzības mērķiem. Otrs etaps plāna izstrādes procesā, kurā ir iesaistīta pašvaldība, ir atzinuma sniegšana par DAP pēc plāna sabiedriskās apspriešanas. Taču tas ir atzinums par plāna projekta versiju, nevis iesaistīšanās izstrādes gaitā.

Neskaidrs ir jautājums, vai plānu saskaņošana un interešu saskaņošana arī ir integrācija? Līdzšinējā pašvaldības iesaiste DAP izstrādē, kas būtībā ir caur saskaņošanas procesu, ir vairāk formāla un vispārīga.

Šajā darba diskusijas daļā tiek aprakstīti un diskutēti četri modeļi, kā integrācijas un saskaņošanas process varētu tikt realizēts.

1.modelis – DAP un TAP dokumentu izstrādes un ieviešanas procesi sistēmas pamatā netiek mainīti, taču esošā situācija tiek papildināta ar stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk – SIVN) izstrādāšanu, izstrādājot pašvaldības teritorijas plānojumu (4.1.attēls).

Caur SIVN procesu tiek izstrādāts vides pārskats teritorijas plānojumam, kurā apraksta un izvērtē dokumenta iespējamo būtisko ietekmi uz vidi un alternatīvu iespējas, ņemot vērā izstrādātā dokumenta mērķus un potenciāli ietekmējamo teritoriju. Vides pārskats būtu jāizstrādā un stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējis jāveic teritorijas plānojuma izstrādes sākumā, balstoties uz iepriekš izstrādātu dabas aizsardzības plānu (Kārtība, kādā ..., 2004). Īstenojot šādu modeli, teritorijas plānojuma izstrādes procesā jau ir jāizstrādā vides pārskats, kur tiek ietvertas diskusijas un sabiedriskā apspriešana. Līdz ar to tiek uzlabota situācija, ka pašvaldība ir nevis atzinuma sniedzējs dabas aizsardzības plānam, bet dabas aizsardzības plāna prasības TAP dokumentā var tikt iekļautas caur stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu. Atsevišķas pašvaldības, izstrādājot TP, veic stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējumu un izstrādā vides pārskatu, taču tā nav kā obligāta prasība visos gadījumos.

4.1.attēls. 1.modeļa shēma, iekļaujot SIVN teritorijas plānojuma izstrādes procesā (izstrādājusi autore)

Šī modeļa stiprās puses ir garantija, ka plānojumā tiks ņemti vērā vides un dabas aspekti, kuri iekļauj arī īpaši aizsargājamo dabas teritoriju pasākumus un aizliegtās darbības. Turklāt procesā ir iesaistīti iedzīvotāji, vērtējot ar dabu saistītos aspektus.

Taču modelim ir arī vājās puses, padara laikietilpīgāku teritorijas plānojuma izstrādi, ar ko daudzas pašvaldības var nebūt apmierinātas.

Iespējamie draudi tiek saskatīti, ka dabas aizsardzības plāna informācija var netikt pilnvērtīgi iekļauta teritorijas plānojumā. Turklāt līdz šim SIVN veic tas pats plānošanas uzņēmums vai pašvaldība, kas izstrādā teritorijas plānojumu, līdz ar to pastāv risks, ka izstrādātais SIVN nebūs objektīvs.

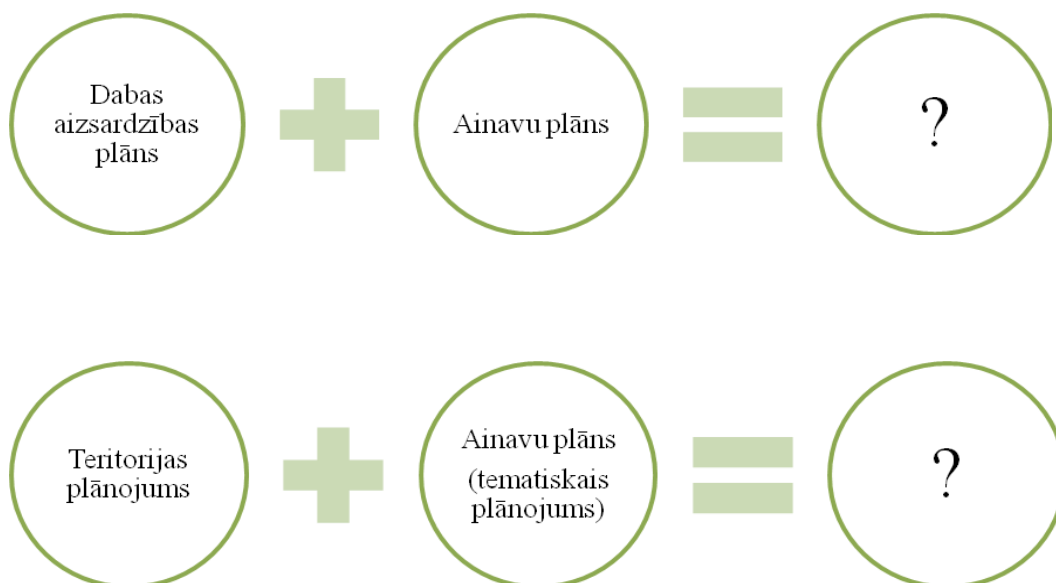
2.modelis – dabas aizsardzības un apsaimniekošanas prasību definēšana caur ainavu plānojumu (4.2.attēls). Modelis ainavu plāna izstrādāšanai ir līdzīgs SIA „METRUM” vadlīnijās apskatītajai ainavu plāna pieejai. Ainavu plānu izstrādā ĪADT, kurā tiek atzīmētas izpētes procesā apzinātās dabas vērtības. Balstoties uz pētījumos iegūto informāciju un grupējot teritoriju pēc līdzīgām pazīmēm zonās, tiek izdalītas ainavu telpas, kurām nosaka īpašus un individuālus apsaimniekošanas pasākumus. Jautājums ir, kā un kur iekļaut šo ainavu plānu – kā tematisko plānojumu dabas aizsardzības plānā un teritorijas plānojumā?

Piemēram, apskatot skotu pieredzi, viņi dabas vērtību apzināšanu un iekļaušanu TAP dokumentos veic caur zaļo tīklu shēmām. Zaļajos tīklos tiek iekļautas gan ĪADT, gan apdraudētu sugu pastāvēšanai un fragmentācijas novēršanai būtiskās pieguļošās „zaļās” teritorijas. Esošie zaļie tīkli tiek papildināti ar jauniem un iegūtie dati ienesti ģeogrāfiskās informācijas sistēmā. Uzkrātie dati ir pieejami teritoriju plānotājiem, izstrādājot TAP dokumentus (Scottish Natural Heritage, 2014). Savukārt vāciešiem dabas aizsardzības likumdošana un politika pamatā balstās uz trīs līmeņu ainavu plāniem (stratēģiskais ainavu plāns, ainavu ģenerālplāns un ainavu plāns), kur katrs ainavu plāna līmenis ir sasaistīts ar attiecīgo TAP dokumentu – attīstības programmu, reģionālo plānu, teritorijas plānojumu. Raksturīgi Centrāleiropai, arī Vācijā ainavu plānus cenšas izmantot kā instrumentus integrētai un atvērtaī plānošanai (Müssner, Plachter, 2002).

Jautājums ir aktuāls, kā īstenot ainavu plānu un ko ar to darīt tālāk. Vai izmantot, izstrādājot DAP kā informācijas slāni un aizstāt funkcionālo zonējumu ar ainavu zonām. Vai ainavu plānu kā tematisko plānu iestrādāt teritorijas plānojumā (kā datu slāni, kurš satur informāciju par ĪADT un dabas vērtībām, apvienojot ar zaļajiem tīkliem).

Stiprās puses šādai pieejai būtu spēcīga teritorijas izpēte, dabas vērtību apzināšana un to nostiprināšana kartogrāfiskā veidā. Viegli uztverama individuālu zonu ieviešana ar teritorijai raksturīgo vērtību saglabāšanai nepieciešamiem pasākumiem. Ainavu plāns kā kartogrāfisks materiāls būtu viegli „ieceļams” teritorijas plānojumā.

Vājās puses – ainavu plāna izstrādei nepieciešami būtiski papildus resursi, jautājums ir, kurš iniciēs un finansēs ainavu plānošanu? Ainavu tematiskais plāns pats par sevi nav saistošs zemes īpašniekiem. Līdz ar to tas ir galvenokārt informatīvs materiāls, ja tas netiek integrēts teritorijas plānojumā vai lokālplānojumā. Nav arī saprotams, kā dabas aizsardzības plāns tiek integrēts ainavas tematiskajā plānā.

4.2.attēls. 2.modela shēma – ainavu plāna kā tematiskā plāna sadaļa DAP un TP

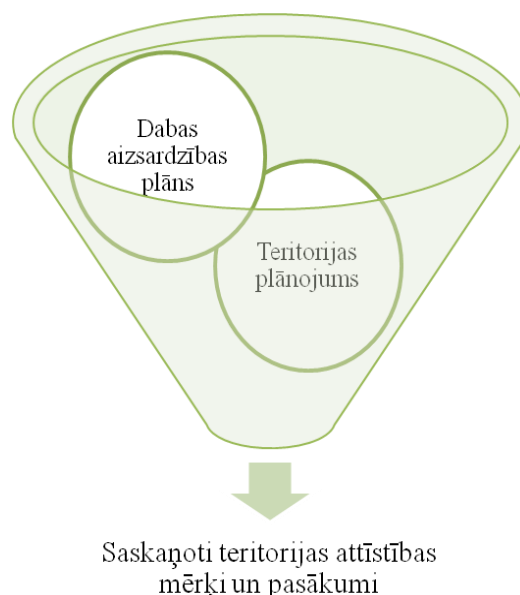
(izstrādājusi autore)

Stiprās puses šādai pieejai būtu spēcīga teritorijas izpēte, dabas vērtību apzināšana un to nostiprināšana kartogrāfiskā veidā. Viegli uztverama individuālu zonu ieviešana ar teritorijai raksturīgo vērtību saglabāšanai nepieciešamiem pasākumiem. Ainavu plāns kā kartogrāfisks materiāls būtu viegli „ieceļams” teritorijas plānojumā.

Vājās puses – ainavu plāna izstrādei nepieciešami būtiski papildus resursi, jautājums ir, kurš iniciēs un finansēs ainavu plānošanu? Ainavu tematiskais plāns pats par sevi nav saistošs zemes īpašniekiem. Līdz ar to tas ir galvenokārt informatīvs materiāls, ja tas netiek integrēts teritorijas plānojumā vai lokālplānojumā. Nav arī saprotams, kā dabas aizsardzības plāns tiek integrēts ainavas tematiskajā plānā.

Draudi – kāda veidosies sadarbība ar pašvaldībām un zemju īpašniekiem, cik daudz ieinteresēto personu viedokļi tiks ņemti vērā, izstrādājot ainavu plānus? Arī neskaidra ir pašvaldības attīstības vīziju nozīme un loma ainavu plānošanā.

3.modelis – ja teritorija tās konfigurācijas dēļ atļauj (ĪADT atrodas vienas pašvaldības teritorijā), dabas aizsardzības plāns varētu tikt izstrādāts vienlaicīgi ar teritorijas plānojumu (4.3.attēls). Skaidrs, ka dabas aizsardzības plāna datu vākšana un zinātniskā daļa būtu izstrādājama pirmā, taču stratēģiskā daļa un pasākumu sadaļa ir jāplāno kontekstā ar pārējo pašvaldības teritoriju.

4.3.attēls. 3.modela shēma – DAP izstrādāšana reizē ar TP (izstrādājusi autore)

Stiprās puses – kopīgs plānošanas process ar ieinteresēto pušu klātbūtni abu plānu izstrādē. Tiek pārstāvēti gan dabas aizsardzības jautājumi, gan pašvaldības attīstības intereses, gan zemes īpašnieku viedokļi. Pozitīvais šajā gadījumā ir tas, ka ir iespēja rast kompromisus un vienoties par kopīgu teritorijas attīstību, kas ietver arī ĪADT attīstību un saglabāšanu. Kopīgā plānošanas procesā caur sadarbību labāk var izprast, kas un kāpēc ir nozīmīgs citām iesaistītajām pusēm.

Vājās puses šim modelim ir tādas, ka sistēma strādā tikai tajos gadījumos, kad ĪADT atrodas vienas pašvaldības administratīvajā teritorijā. Citos gadījumos ir praktiski neiespējami savienot teritorijas plānojumu izstrādāšanas laikus. Šāda plānošana ir resursu ietilpīga (īpaši laika ziņā).

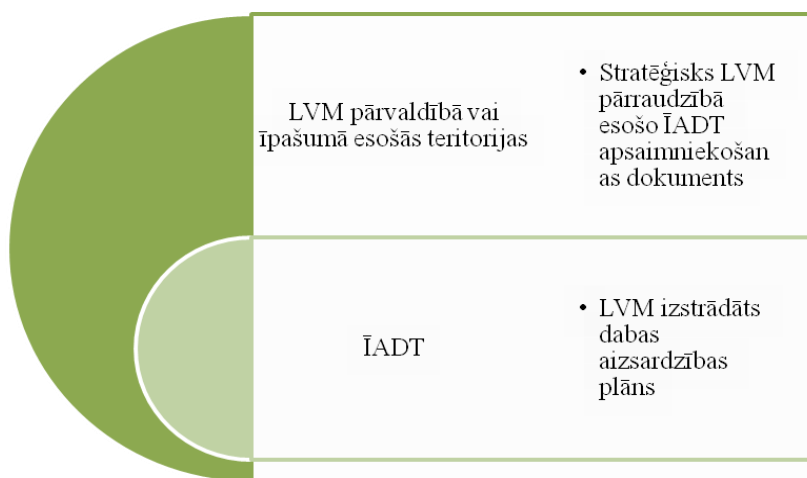
Draudi šajā modelī saistīti ar plānu izstrādes procesu finansēšanu, it īpaši dabas aizsardzības ekspertu darba finansēšanu.

4.modelis. Situācijās, kad visa ĪADT vai lielākā daļa atrodas Latvijas valsts mežu pārvaldībā vai īpašumā, ieteicamais scenārijs būtu atdot plānošanas un pārvaldības funkcijas LVM, paturot VARAM un tai pakļautām iestādēm uzraudzības funkciju pār teritoriju (4.4.attēls).

Pēc līdzīgas shēmas tiek īstenota ĪADT pārvaldība Somijā, to veic Vides ministrijai pakļautā iestāde *Metsahallitus* (Mežu un parku pakalpojumi), kas pārvalda Somijas valsts mežu teritorijas un visas valstij piederošās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. Līdz šim LVM ir zināms kā valsts uzņēmums, kuru pārvalda Zemkopības ministrija. Uzņēmums īsteno valsts intereses meža apsaimniekošanas jomā. Ir zināms, ka mežu LVM apsaimniekošanas

politikā ir iestrādātas ilgtspējīgas mežu apsaimniekošanas vadlīnijas, turklāt LVM izrāda īpašu iniciatīvu dabas vērtību saglabāšanā, veidojot ekomežus kādu īpašu dabas vērtību saglabāšanai un aizsardzībai. Attīstot šo iniciatīvu, arī valsts sistēmu dabas aizsardzības politikā varētu mainīt, sniedzot iespēju LVM pārvaldīt savās teritorijās esošās ĪADT.

Modeļa ideja, pilnvarojot LVM pārvaldīt un apsaimniekot ĪADT Latvijā, balstās gan uz detaļu ĪADT izpēti, gan ĪADT plānošanu un pārvaldīšanu. Atbilstoši aptaujāto viedokļiem, šobrīd trūkst sistemātiskas pieejas ĪADT monitoringa veikšanai un paredzēto pasākumu īstenošanai. Taču LVM sevi ir pierādījis kā stabils, uzticams uzņēmums, kuram rūp dabas vērtības un to saglabāšana.

4.4.attēls. 4.modeļa shēma – LVM plāno un pārvalda ĪADT, kuru teritorijas vai lielākā daļa no tām atrodas LVM pārvaldībā (izstrādājusi autore)

Stiprās puses šādam modelim būtu nodrošināta dabas aizsardzības plāna izstrādāšana, iespējams – plāna aktualizēšana. Tā kā teritorija atrodas LVM īpašumā, tad plānā būtu skaidri definētas atļautās un aizliegtās darbības ĪADT, atbilstoši tās aizsardzības kategorijām. Iespējams, izzūd nepieciešamība pēc IAIN apstiprināšanas, ja LVM priekš sevis dabas aizsardzības plānu apstiprina kā saistošu dokumentu. Šajā sistēmā kā stiprās puses parādās teritorijas pārvaldība, apsaimniekošanas pasākumu veikšana atbilstoši ĪADT aizsardzības mērķim. Turklāt ir cerība, ka caur šo shēmu ĪADT tiktu veikts arī monitorings par apsaimniekošanas pasākumu efektivitāti. Liels plus šim modelim ir tas, ka LVM parasti pieder lieli zemju īpašumi, kas nozīmē, ka ja ĪADT ir neliela teritorija, tad tai pieguļošās zemes ir arī LVM pārvaldībā, kuras tiek plānotas un apsaimniekotas kompleksi, ņemot vērā dabas vērtību apsaimniekošanas prasības.

Vājās puses – sadarbība ar pašvaldību plānotājiem, izstrādājot TAP dokumentus un plānojot teritorijas kopīgās attīstības intereses. Protams, ka šajā modelī arī finansiālā atbildība tiek uzlikta LVM, kas nozīmē, ka jāmeklē risinājumi, kā novirzīt dabas aizsardzībai paredzētos līdzekļus LVM uzņēmumam šo mērķu pildīšanai. Kā būtiska vājā puse būtu dabas ekspertu ticība LVM godprātīgai ĪADT pārvaldīšanai. Pie šī modeļa vājajām pusēm tiek pieskaitīts arī fakts, ka modulis nav pielāgojams visu ĪADT pārvaldībai, taču attiecināms tikai uz tām ĪADT, kuru īpašumtiesību lielākā daļa pieder LVM vai ir šī uzņēmuma pārvaldībā.

Iespējamie draudi būtu LVM interešu konflikts starp dabas vērtību saglabāšanu un mežsaimniecisko aktivitāti.

Kopumā apskatot visus četrus scenārijus, pēc autores domām, efektīvākie un šī brīža situācijai piemērotākie būtu trešais un ceturtais modelis – DAP izstrādā vienlaicīgi ar teritorijas plānojumu, kā arī ĪADT, kur lielāko daļu teritorijas pārvalda vai tā atrodas LVM īpašumā, nodot LVM pārraudzībā. Trešā scenārija gadījumā ir jābūt skaidri zināmam dabas ekspertu finansētājam, kuram, manuprāt, būtu jābūt valstij. Pozitīvais aspekts šajos modeļos ir tāds, ka plānu izstrādāšanā jau tiek iesaistītas ieinteresētās puses, kuru atbildībā ir vēlāk īstenot dabas aizsardzības plānus. Kā arī šādu scenāriju gadījumos tiek samazināta iespējamība radīt pretrunas starp teritorijas plānojumu un dabas aizsardzības plānu. Taču šie modeļi ir iespējami noteiktās situācijās un nav attiecināmi uz visu ĪADT plānošanu un pārvaldību. Ir jāturpina meklēt risinājumus citu, sarežģītāku ĪADT konfigurāciju plānošanai un pārvaldībai.

SECINĀJUMI

- Ir neskaidrs dabas aizsardzības plāna dokumenta veids, līdz ar to arī dokumenta izstrādes mērķis un uzdevumi ir diskutējami – vai DAP ir plānošanas dokuments vai zinātnisks pētījums.
- Dabas aizsardzības plāna izstrādi regulē normatīvais regulējums ar vienādām prasībām atšķirīgu ĪADT (pēc teritorijas lieluma, komplicētības un aizsargājamām vērtībām) plānošanā – dabas aizsardzības plānu izstrādē.
- Apskatot ĪADT regulējošo normatīvo aktu bāzi un veicot ekspertu intervijas tika konstatēta tendence, ka ĪADT izstrādātie IAIN ir diezgan vispārināti un netiek individualizēti – normatīvie akti regulē, kādas funkcionālās zonas drīkst izdalīt, taču nenosaka kritērijus, pēc kā tās izdala, līdz ar to praksē tiek pielāgoti tādi paši kritēriji, kas aprakstīti ĪADT kategorijas dibināšanai, šādos gadījumos pazūd mērķis dalīt ĪADT funkcionālajās zonās un noteikt IAIN, kuri ir vispārināmi un attiecināmi uz daudzām ĪADT.
- No septiņām ĪADT tikai četrām teritorijām ir izstrādāti un apstiprināti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, pārējo teritoriju aizsardzības un izmantošanas kārtību regulē MK noteikumi Nr.264.
- Telpiskās attīstības plānošanas regulējošo normatīvo aktu bāzē iekļautās prasības, kas attiecas uz ĪADT plānošanu vai informācijas iekļaušanu TAP dokumentos, ir ļoti vājas.
- Anketēšanas rezultātu kopsavilkumā parādās daudzas problēmas un negatīvi aspekti par esošo situāciju DAP izstrādē un sadarbību ar pašvaldībām, un TAP dokumentu izstrādāšanu.
- Intervijas apstiprina, ka pēdējos gados ir parādījušies vairāki pilotprojekti, kuru procesa rezultātā tiek diskutēts par DAP prasību iekļaušanu TAP dokumentos un eksperimentēts ar šādas informācijas pielāgošanu iekļaušanai TAP dokumentos, līdz tam tika īstenotas tikai n/a noteiktās prasības.
- Salīdzinoši ar anketēšanu, interviju kopsavilkumā var redzēt daudz vairāk pozitīvu iezīmju un viedokļu par pieredzi DAP izstrādāšanā un sadarbībā ar pašvaldību pārstāvjiem, izstrādājot TAP dokumentos. Arī intervijās tiek uzsvērti diskutējami jautājumi un problēmjautājumi, kuri ir jārisina, taču kopumā aina, ko veido projektos iesaistītie plānotāji un eksperti, kas aktīvi

sadarbojas viens ar otru un citu jomu pārstāvjiem, izskatās daudz cerīgāka un vērsta uz sistēmas uzlabošanu un efektīvāku rezultātu sasniegšanu.

- Teritorijas attīstības plānošanas dokumentos iekļautā informācija par ĪADT, dabas aizsardzības plāna saturu, tajā plānotajiem pasākumiem un IAIN regulējumu ir nepietiekama vai neprecīza.
- Vairākumā gadījumu, vērtējot dabas aizsardzības plānu praktisko pielietojumu ĪADT attīstībā, var secināt, ka tiek īstenoti plānos paredzētie (dabā pārbaudāmie) apsaimniekošanas pasākumi, taču arī teritorijās, kur DAP termiņš ir beidzies, ir palikuši neizpildīti (bet plānā paredzēti) pasākumi.
- Diskusijas daļā ir apskatīti četri iespējamie scenāriji plānošanas sistēmas uzlabošanai, taču ir nepieciešami papildus pētījumi un scenāriju aprobācija pilotprojektu veidā, lai pārliecinātos par to efektivitāti.

PRIEKŠLIKUMI

- Nepieciešams pārskatīt DAP izstrādi regulējošo normatīvo aktu bāzi, jo ĪADT, kurām izstrādā dabas aizsardzības plānus, ir atšķirīgas, taču pie šī brīža normatīvā regulējuma ĪADT plānošanai ir viena pieeja un noteikumi.
- Jāpārskata IAIN izstrādes process un ĪADT funkcionālais zonējums, kas ar noteikumiem ir noteikts kā standarts, taču nav izstrādāti kritēriji šo funkcionālo zonu izdalīšanai. Turklāt IAIN zaudē savu jēgu, ja metodika, kā izstrādā individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus, ir vispārējo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pārveidošana.
- Līdzīgi vajadzētu pārskatīt normatīvo regulējumu, kas nosaka TAP dokumentu saturu un izstrādes kārtību. Tajos praktiski nav iestrādātas prasības attiecībā uz ĪADT un tām izstrādāto DAP vai IAIN iekļaušanu teritorijas attīstības plānošanas dokumentos.
- Lai uzlabotu vides un dabas aizsardzības jautājumu iekļaušanu teritorijas plānojumā, balstoties uz diskusijā apskatītajiem scenārijiem, ierosinu ieviest SIVN procedūru kā obligātu, izstrādājot teritorijas plānojumus.
- Izstrādāt ainavu plānus un izmantot tos kā instrumentus teritorijas zonu identificēšanai, nosakot katrai ainavu telpai savus apsaimniekošanas pasākumus un atļautās, plānotās darbības.
- Turpināt pētījumus par ainavu plānošanas sasaisti ar teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem un meklēt risinājumus ainavu plānu īstenošanai.
- Balstoties uz „Daugavas ielejas” pilotprojekta rezultātiem, gadījumos, kad ĪADT atrodas vienas pašvaldības administratīvajā teritorijā, tās dabas aizsardzības plāna stratēģisko un priekšlikumu daļu izstrādāt reizē ar teritorijas plānojumu.
- Pilotprojekta veidā izmēģināt ceturto scenāriju, pilnvarojot LVM plānot ĪADT, izstrādāt dabas aizsardzības plānu un attīstīt ĪADT, atbilstoši dabas aizsardzības mērķiem.
- Ir jāturpina pētījumi, lai meklētu risinājumus kompleksu ĪADT, kuras atrodas vairāku pašvaldību teritorijās, plānošanai un pārvaldībai, plānošanas procesa uzlabošanai.

- Valstiskā līmenī ir jāpārskata vispārējā ĪADT pārvaldība. Iespējams jāveido jaunas „plānošanas” vienības, kurām deleģēt aizsargājamo dabas teritoriju plānošanu, pārraudzību un kontroli.

LITERATŪRAS SARAKSTS

Publicētie materiāli:

Aizkraukles novada integrētās attīstības programma 2014.-2020.gadam, 2014. Aizkraukles novada pašvaldība.

Aizkraukles novada teritorijas plānojums 2014.-2026.gadam, 2014. Aizkraukles novada pašvaldība.

Arnold van der Valk. 2002. The Dutch planning experience. *Landscape and Urban Planning* (58), 201-210

Baroniņa, V., Latvijas Dabas fonds. 2011. *Dabas lieguma „Aizkraukles purvs un meži” dabas aizsardzības plāns. 2011.-2021.* Rīga, Latvijas dabas fonds.

Bauskas novada attīstības programma 2012.-2018., 2012. Bauskas novada pašvaldība.

Bauskas novada teritorijas plānojums 2012.-2023., 2012. Bauskas novada pašvaldība.

Bāra, J., Baltijas Vides forums, 2007. *Dabas aizsardzības plāns dabas parkam „Bauska”. 2007.-2019.* ES INTERREG IIIA programma.

Buijs, A., Mattijssen, T., Arts, B. 2014. “The man, the administration and the counter-discourse”: An analysis of the sudden turn in Dutch nature conservation policy. *Land Use Policy* (38), 676-684

Borgström, S., Lindborg, R., Elmqvist, T. 2013. Nature conservation for what? Analyses of urban and rural nature reserves in southern Sweden 1909–2006. *Landscape and Urban Planning* (117), 66-80

Demichela, M., Pilone^b, E., Camuncoli^b, G. 2014. Land use planning around major risk installations: From EC directives to local regulations in Italy.

Dobeles novada teritorijas plānojums 2013.-2025., 2013. Dobeles novada pašvaldība.

Dobeles novada attīstības programma 2014.-2020., 2013. Dobeles novada pašvaldība.

Fatare, I., Krūmiņš R., Ļoļāns, U., Melluma, A., Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība. 2004. *Dabas aizsardzības plāns dabas parkam „Daugavas ieleja”*. 2005.-2015. Rīga, Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība.

Jaunjelgavas novada attīstības programma 2013.-2020.gadam, 2013. Jaunjelgavas novada pašvaldība.

Jaunjelgavas novada teritorijas plānojums 2013.-2024.gadam, 2013. Jaunjelgavas novada pašvaldība.

Jelgavas novada attīstības programma 2011.-2017, 2011. Jelgavas novada pašvaldība.

Jelgavas novada teritorijas plānojums 2011.-2023.gadam, 2011. Jelgavas novada pašvaldība.

Jelgavas pilsētas attīstības programma 2014.-2020.gadam, 2013. Jelgavas pilsētas pašvaldība.

Jelgavas pilsētas teritorijas plānojums 2009.-2021.gadam, 2009. Jelgavas pilsētas pašvaldība.

Lakovskis, P. 2013. *Ainavu ekoloģiskā plānošana un tās metodoloģiskie risinājumi mozaīkveida ainavās*. Promocijas darbs. Rīga, LU Akadēmiskais apgāds.

Metsähallitus – Forest and Park Service, Natural Heritage Services, 2000. *The Principles of Protected Area Management in Finland. Guidelines on the Aims, Function and Management of State-owned Protected Areas*. Metsähallitus.

Müsner, R., Plachter, H. 2002. Methodological standards for nature conservation: case-study landscape planning. *Journal for Nature Conservation* (10), 3-23

Ozolnieku novada attīstības programma 2012.-2018.gads, 2012. Ozolnieku novada pašvaldība.

Ozolnieku novada teritorijas plānojums, 2014. Ozolnieku novada pašvaldība.

Rove, I., Latvijas Dabas fonds. 2006. *Dabas lieguma „Lielupes palienes pļavas” dabas aizsardzības plāns*. 2007.-2017. Rīga, Latvijas Dabas fonds.

Rundāles novada attīstības programma 2012.-2018.gadam, 2012. Rundāles novada pašvaldība.

Rundāles novada teritorijas plānojums 2012.-2025.gadam, 2012. Rundāles novada pašvaldība.

Skrīveru novada attīstības programma 2014.-2020.gadam, 2013. Skrīveru novada pašvaldība.

Skrīveru pagasta teritorijas plānojums 2006.-2018.g., 2006. Skrīveru novada pašvaldība.

Straupe, I., LLU Meža fakultāte. 2008. *Dabas aizsardzības plāns dabas parkam „Tērvete” 2009.-2018.g.* LLU

Straupe, I., LLU Meža fakultāte. 2005. *Dabas aizsardzības plāns dabas liegumam „Paņemūnes meži” 2006.-2020.g.* Jelgava, LLU

Škute, A., Limnoloģijas institūts. 2003. *Dabas aizsardzības plāns dabas liegumam „Zebrus un Svētes ezers”. 2004.-2014.* Daugavpils.

Tērvetes novada attīstības programma 2012.-2018.g., 2012. Tērvetes novada pašvaldība.

Tērvetes novada teritorijas plānojums 2005.-2017.gadam ar 2009.gada grozījumiem, 2009. Tērvetes novada pašvaldība.

The Scottish Government. 2014. *Getting the best from our land. A guide to the review of Scotland's first Land Use Strategy.* APS Group Scotland.

Veidemane, K. 2013. *Izmaiņas Latvijas piekrastes ainavā 20.-21. Gadsimta mijā un mūsdienu izaicinājumi.* Promocijas darbs. Rīga, LU Akadēmiskais apgāds.

Vainio, A., Paloniemi, R. 2013. Adapting to the gender order: Voluntary conservation by forest owners in Finland. *Land Use Policy* (35), 247-256

Elektroniskie resursi:

Dabas aizsardzības pārvalde. 2014. *ĪADT.* Sk.31.10.2014. Pieejams: <http://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/>

Dabas aizsardzības pārvalde. *Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts.* Sk. 06.06.2014. Pieejams: http://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/biosferas_rezervati1/ziemelvidzemes_biosferas_rezervats/print

European Commission. 2014. *Natura 2000 network.* Sk.17.12.2014. Pieejams: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm

Finnish Forest Association. 2014. *Biodiversity*. Sk.17.03.2015. Pieejams: <http://www.smy.fi/en/forest-fi/biodiversity/>

Metsähallitus. 2015. *A network of Protected Areas Conserves Finland's Nature*. Sk.22.02.2015. Pieejams: <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/en/naturalheritage/protectedareas/Sivut/ANetworkofProtectedAreasConservesFinlandsNature.aspx>

Ministry of the Environment. 2013. *Legislation safeguarding biodiversity*. Sk.21.02.2015. Pieejams: <http://www.ymp.fi/en-US/Nature/Legislation>

Scottish Natural Heritage. 2014. *Advice for planners and developers*. Sk.08.05.2015. Pieejams: <http://www.snh.gov.uk/planning-and-development/advice-for-planners-and-developers/>

SIA „Metrum”. 2014. *Vadlīnijas dabas aizsardzības plāna integrēšanai teritorijas plānojumā*. Sk.31.10.2014. Pieejams: http://www.daba.gov.lv/upload/File/DOC/Vadlinijas_DApI-integr-TApI.pdf

The Natural Resources Institute Finland. 2012. *National Forest Programmes and other forest related programmes*. Sk.22.02.2015. Pieejams: <http://www.metla.fi/metinfo/sustainability/SF-2.htm>

The Scottish Government. 2015. *The Planning System in Scotland*. Sk.07.05.2015. Pieejams: <http://www.gov.scot/Topics/Built-Environment/planning>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. *Plānošanas reģioni*. Sk.08.05.2015.

Normatīvie akti:

Attīstības plānošanas sistēmas likums. Pieņemts 08.05.2008. Latvijas Republikas Saeima.

Dabas lieguma „Lielupes palienes pļavas” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 326. Pieņemti 13.05.2008.

Dabas lieguma „Zebrus un Svētes ezers” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 390. Pieņemti 16.05.2006.

Dabas parka „Bauska” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 827. Pieņemti 06.10.2008.

Dabas parka „Tērvete” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 589. Pieņemti 28.08.2012.

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Pieņemti 16.03.2010. Ministru kabinets.

Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 157. Pieņemti 23.03.2004.

Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 686. Pieņemti 09.10.2007.

Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 628. Pieņemti 14.10.2014.

Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Pieņemts 02.03.1993. Latvijas Republikas Augstākā Padome.

Teritorijas attīstības plānošanas likums. Pieņemts 13.10.2011. Latvijas Republikas Saeima.

Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 240. Pieņemti 30.04.2013.

Nepublicētie materiāli:

Framstad, E., 2014. Assessment of Norwegian protected areas. The Norwegian institute for Nature Research, NINA

Mulighetenes Oppland. 2014. Spatial planning in Norway. Role and importance of local municipalities. Integration of nature management plans and spatial plans. Oppland.

Overvåg, K., Arnesen T. 2014. Comments to the report „Integration of specially protected nature territories of Latvia in spatial plans”. Liellehammer.

Pudzis, E., Gruzīte, D., Trasūne, L., Venceviča, N., Zelča, A., Zvaigzne, G. 2014. Pilsētas plānotāja rokasgrāmata. 8 soļi no normatīviem līdz labās prakses piemēriem.

Scottish Natural Heritage Information Note. 2012. Green Networks in Development Planning.

Scottish Natural Heritage Information Note. 2013. Integrated habitat Nnetworks. New Tools for Development Planning.

Scottish Natural Heritage. 2013. Integrated habitat Nnetwork data use in masterplanning – case studies.

SIA „Grupa93”. 2014. koncepcijas un metodikas izstrāde ĪADT dabas aizsardzības plānu prasību integrēšanai vietējo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos. koncepcijas 1.sadaļa (I posma, I etapa starpatskaite).

PIELIKUMI

1.pielikums

Pētāmo ĪADT dati

ĪADT Zemgales plānošanas reģionā

Nosaukums	Aizsardzības kategorija	Platība, ha	Dibināšanas gads	Natura2000 teritorija	Ts raksturojums	Administratīvais iedalījums	DAP (no-fīdz)	IAIN	Izstrādātājs	Funkcionālās zonas (uzskaitījums)
Aizkraukles purvs un meži	Dabas liegums	1532	1999.	X	Augstais purvs ar pārejas un zemā purva elementiem. Purvā vairākas salas ar dažādiem meža tipiem - gāršu, vēri, dumbrāju. Lielākajā purva salā veca liepu gārša mīrojumā ar ošiem. Apkārtējiem mežiem raksturīgi ļoti daudzveidīgi meža augšanas apstākļu tipi, kas mozaikveidīgi nomaina cits citu. Liela purvu un meža augšanas apstākļu tipu daudzveidība. Daudz veco mežaudžu. Ligzdo vairāku retu sugu putni. Daudz retu augu un bezmugurkaulnieku sugu.	Aizkraukles nov. (Aizkraukles pag.)	2011.-2021.	nav	Latvijas Dabas fonds, proj.vad. Valda Baronina	Priekšlikums funkcionālajām zonām: Regulējamā režīma zona; dabas lieguma zona
Bauska	Dabas parks	1079 (Daba.g ov.lv); 892,9 ha	2004.	X	Dabas parks izveidots, lai apvienotu atsevišķus vērtīgus dabas pieminekļus (Bauskas dolomītu atsegumus, atsegumus pretī Mūsas un Mēmeles satekai, Jumpravas dolomītu atsegumus, Ziedoņu dolomīta atsegumus) un saglabātu neskartu Mēmeles, Mūsas un Lielupes upes posmu, kā arī Lielupes kultūrainavu. Bauskas dabas parks ir nozīmīgākā vieta ES Biotopu direktīvas 1.pielikuma biotopa - kaļķiežu atsegumi - saglabāšanā Latvijā, kas ir aizsargājams biotops arī Latvijā. Teritorijā atrodas arī nozīmīga upes nēģu un vimbu nārsta vieta un vairāki Latvijā īpaši aizsargājami biotopi.	Bauskas nov. (Codes un Mežotnes pag.), Rundāles nov. (Rundāles pag.)	2007.-2019.	Ir, 2008.	Biedrība "Baltijas Vides forums", proj.vad. Jolanta Bāra	Dabas lieguma zona; Dabas parka zona; Ainavu aizsardzības zona; Neitrālā zona
Daugavas ieleja	Dabas parks (ietilpst dabas liegums - Ozolkalni)	1091	1987.	X	Dabas parks izveidots, lai aizsargātu Daugavas senlejas raksturīgāko posmu, kas palicis nepārveidots, būvējot Pļaviņu HES. Galvenā vērtība senlejas pamatkrasta stāvībai nogāzei līdz Dīvajai ietekai, kur nogāzes klāj vērtīgi platlapju nogāžu un gravu meži. Teritorijā daudz dabisku, botāniski vērtīgu sausu plavu kaļķainās augsnes un mēreni mitru plavu, kurās sastopamas retas un aizsargājamas augu sugas. Konstatētas arī kaļķainas smiltāju pļavas, eitrofas augsto lakstaugu audzes. Tuvāk Aizkrauklei arī dolomītu atsegumi, avotu izplūdes vietas krastā. Izcila retu sīkspārņu barošanās vieta.	Skrīveru nov., Aizkraukles nov. (Aizkraukles pag.), Jaunjelgavas nov. (Sērenes pag.)	2010 - 2022 (2005-2015)	nav	Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība	Priekšlikums funkcionālajām zonām: Dabas lieguma zona; Dabas lieguma zona; Neitrālā zona
Lielupes palienes pļavas	Dabas liegums	352	1999.	X	Teritorijā veidota, lai saglabātu dabiskās pļavas Lielupes krastos. Konstatētas galvenokārt mēreni mitras pļavas un eitrofas augsto lakstaugu audzes (ar dižzirdzeni), kuras abas ir ES Biotopu direktīvas biotopi. Izcila reto putnu ligzdošanas vieta, kā arī atpūtas vieta migrējošiem putniem.	Jelgavas nov. (Jaunsvīrlaukas pag.), Ozolnieku nov., Jelgavas pilsēta	2007.-2017.	Ir, 2008.	Latvijas Dabas fonds, proj.vad. Ieva Rove	Dabas lieguma zona; Neitrālā zona; +sezonas liegums
Paņemūnes meži	Dabas liegums	799	2004.	X	Teritorijā konstatētas 7 ES Putnu direktīvas 1.pielikuma sugas, no tām nozīmīgākās ir melnais stārķis, baltmugurdzenis, vidējais dzenis un mazais ērglis. Nozīmīga putnu ligzdošanas vieta. Teritorijā sastopami arī vērtīgi biotopi - mitri līdz pārmitri jaukti un lapu koku meži ar būtisku platlapju īpatsvaru. Konstatēti vairāki nozīmīgi ES Biotopu direktīvas 1.pielikuma biotopi: melnalkšņu staignāji, jaukti platlapju meži, ozolu meži.	Bauskas nov. (Brunavas pag.)	2006.-2020.	nav	LLU Meža fakultāte, proj.vad. Inga Straupe	Priekšlikums funkcionālajām zonām: Stingrā režīma zona; Regulējamā režīma zona; Neitrālā zona
Tērvete	Dabas parks	1386 (MK noteikumos rakstīts)	1957.	X	Lielāko teritorijas daļu aizņem Latvijā reti sastopams priežu meža tips - dižsils. Viena no divām cepurainās neotiantes atradnēm Latvijā. Daudzu retu un aizsargājāmu, arī ES Biotopu direktīvas augu sugu atradnes. Liela biotopu daudzveidība. Ainaviski izcils objekts. Teritorijā ietilpst - Tērvetes pilskalns, Svētkalna pilskalns, Klosterkalna pilskalns. Ainaviski vērtīgi Tērvetes un Skujaines krasti.	Tērvetes nov. (Tērvetes pag.), Jelgavas nov. (Zaļenieku pag.)	2009.-2018.	Ir, 2012.	LLU Meža fakultāte, proj.vad. Inga Straupe	Dabas lieguma zona; Dabas parka zona; Neitrālā zona
Zebrus un Svētes ezers	Dabas liegums	906	1957.	X	Teritorija izveidota, lai aizsargātu Zebrus un Svētes ezerus ar apkārtējo ainavu. Dabas lieguma galveno daļu aizņem eitrofi ezeri, sastopami arī purvaini meži un minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi. 2001.gadā pēc 60 gadu pārtraukuma atkal konstatēta dzeltenā dzegužkurpīte. Ir arī neliela lēzeļa lipares populācija. Ezers ir piemērota barošanās vieta retām un īpaši aizsargājamām sīkspārņu sugām. Nozīmīga putnu aizsardzības vieta.	Dobeles nov. (Zebrenes pag., Bikstu pag.)	2004.-2014.	Ir, 2006	Limnoloģijas institūts, proj.vad. Artūrs Škute	Dabas lieguma zona; Regulējamā režīma zona; Neitrālā zona

2.pielikums

Kvalitātes izvērtējums DAP ietvertās informācijas iekļaušanai TAP dokumentos

ĪADT nosaukums	Pašvaldības	Izstrādes gads			TAP dokuments	Kvalitātes izvērtējums		
		DAP	TP	AP		Izvērsti	Formāli	Nav vai neprecīzi
DP „Bauska”	Bauskas novads	2007	2012	2012	Paskaidrojuma raksts		X	
					TIAN		X	
					Grafiskā daļa		X	
					Attīstības programma			X
	Rundāles novads	2012	2012	Paskaidrojuma raksts		X		
				TIAN		X		
				Grafiskā daļa		X		
				Attīstības programma		X		
DP „Daugavas ieleja”	Skrīveru novads	2005	2006	2006	Paskaidrojuma raksts		X	
					TIAN	X		
					Grafiskā daļa		X	
					Attīstības programma			X
	Aizkraukles novads (Aizkraukles pagasts)	2014	2014	Paskaidrojuma raksts	X			
				TIAN		X		
				Grafiskā daļa	X			
				Attīstības programma		X		
	Jaunjelgavas novads (Sērenes pagasts)	2013	2013	Paskaidrojuma raksts		X		
				TIAN		X		
				Grafiskā daļa			X	
				Attīstības programma			X	
DP „Tērvete”	Tērvetes novads	2009	2005 – 2009 preciz.	2012	Paskaidrojuma raksts		X	
					TIAN			X
					Grafiskā daļa			X
					Attīstības programma			X
	Jelgavas novads (Zaļenieku pagasts)	2011	2011	Paskaidrojuma raksts		X		
				TIAN			X	
				Grafiskā daļa		X		
				Attīstības programma			X	

DL „Lielupes palienes pļavas”	Jelgavas pilsēta	2007	2009	2014	Paskaidrojuma raksts	X
					TIAN	X
					Grafiskā daļa	X
					Attīstības programma	X
	Jelgavas novads (Jaunsvirlaukas pagasts)		2011	2011	Paskaidrojuma raksts	X
					TIAN	X
					Grafiskā daļa	X
					Attīstības programma	X
	Ozolnieku novads (Cenu pagasts)		2006	2012	Paskaidrojuma raksts	X
				TIAN	X	
				Grafiskā daļa	X	
				Attīstības programma	X	
DL „Aizkraukles purvs un meži”	Aizkraukles novads (Aizkraukles pagasts)	2011	2014	2014	Paskaidrojuma raksts	X
					TIAN	X
					Grafiskā daļa	X
					Attīstības programma	X
DL „Paņemūnes meži”	Bauskas novads (Bauskas pagasts)	2006	2012	2012	Paskaidrojuma raksts	X
					TIAN	X
					Grafiskā daļa	X
					Attīstības programma	X
DL „Zebrus un Svētes ezers”	Dobeles novads (Zebrenes pagasts, Bikstu pagasts)	2004	2013	2014	Paskaidrojuma raksts	X
					TIAN	X
					Grafiskā daļa	X
					Attīstības programma	X

Intervija ar Kristīni Vilciņu (projekta Integrētie plānojumi Dabas aizsardzības plānošanas un uzraudzības eksperte) 12.05.2015.

Intervija tiek sākta ar jautājumu Kristīnei Vilciņai: **„Vai, Jūsuprāt, ir nepieciešama dabas aizsardzības plāna integrācija teritorijas attīstības plānošanas dokumentos?** Dabas aizsardzības plānošanas un uzraudzības eksperte atbild apstiprinoši, ka integrācija ir nepieciešama – galvenokārt kā sadarbība starp plānotājiem. Gan tehniskā veidā (karšu savietojamība – izstrāde līdzīgā formā pēc vieniem tehniskiem principiem), gan pašā plānošanas procesā kā sadarbības un izpratnes uzlabošana.

Jautājot **„Kādi, Jūsuprāt, būtu integrēšanas plusi un mīnusi?”**, K.Vilciņa atbild:

„Ja ar integrēšanu saprot procesu, kurā runā un domā par iespējamu dabas aizsardzības plānu un teritorijas plānojumu integrāciju, tad vairāk ir saskatāmi plusi. Plānošanas jomas satuvinās, vienas sfēras plānotāji apgūst prasmes un zināšanas, kas ir otrā sfērā strādājošajiem, un otrādi. Ja ar integrēšanu saprot dabas aizsardzības plānu un pašvaldības teritorijas plānojumu satuvināšanos vai pat iespējamu šo plānu apvienošanu, tad:

- Iespējamie plusi: iedzīvotājiem vieglāk izprotams un vienots plānošanas process, vieglāk saprotamas atļautās un aizliegtās darbības katrā zemes gabalā, dabas aizsardzība ir tuvāka, lokālāka,
- Iespējamie mīnusi: dabas aizsardzības plāns kā plāns nelielai teritorijai “pazūd” lielajā teritorijas plānojumā, plānu mērogu atšķirības dēļ dabas aizsardzības plāns zaudē piesaisti konkrētās vietas apsaimniekošanai un ir tikai vispārīgs, deklaratīvs dokuments, ĪADT mērķi var nesakrist par pašvaldības mērķiem, svaru kausos starp attīstību ĪADT, kas nav vēlama no dabas vērtību aizsardzības viedokļa, bet dos papildu ienākumus pašvaldībai un labumu vietējiem iedzīvotājiem, un dabas vērtību aizsardzību, kas dos labumu ne tikai vietējiem iedzīvotājiem, bet arī visas valsts un Eiropas iedzīvotājiem, var uzvarēt pirmie.

Integrācijas procesā jāmeģina rast kompromisu, lai dabas aizsardzības politika, ĪADT un to plānošana tomēr pārsvarā paliek valsts kompetencē, vienlaikus pēc iespējas nodrošinot pašvaldībām un zemes īpašniekam un apsaimniekotājam izpratni un iespējas apsaimniekot savu zemi, saglabājot dabas vērtības, par neiegūto peļņu gūstot citus labumus. Lai valsts ar ĪADT pārvaldību ne tikai uzliek aprobežojumus vietējiem iedzīvotājiem, bet arī rada iespējas, kādas nav ārpus ĪADT.”.

„Kas būtu jāizstrādā pirmais - dabas aizsardzības plāns, vai teritorijas plānojums? Vai abi reizē?”, K.Vilciņa atbild, ka pašreizējā situācijā, kad visās Latvijas pašvaldībās ir izstrādāti un spēkā esoši teritorijas plānojumi, šim jautājumam ir vairāk teorētiska nozīme, jo dabas aizsardzības

plāns nevar būt pirmais. No vienas puses, dabas aizsardzības plānam būtu jābūt tam, ko ņem vērā teritorijas plānojums, tātad tas jāizstrādā pirmais. Tāpēc, ka dabas aizsardzības plāns ietver informācijas apkopojumu un zinātnisku izpēti par dabas vērtībām ĪADT, kas ir pamats lēmumu pieņemšanai par teritorijas turpmāko izmantošanu teritorijas plānojumā. No otras puses, teritorijas plānojums parasti aptver plašāku teritoriju, nekā dabas aizsardzības plāns, līdz ar to, ievērojot plānošanas pieeju no vispārīgā uz lokālo, dabas aizsardzības plāns ir izstrādājams kā teritorijas plānojuma detalizācija – tātad pēc teritorijas plānojuma. Reālajā praksē būtu labi šīs abas pieejas apvienot:

Izstrādājot dabas aizsardzības plānu situācijā, kad teritorijas plānojums jau darbojas, būtu svarīgi izvērtēt ĪADT plānotās darbības, to atbilstību dabas un ainavas aizsardzības mērķiem, kas tiek apkopoti un formulēti dabas aizsardzības plāna izstrādes procesā. Dabas aizsardzības plānā ir iespēja ņemt vērā teritorijas plānojumā ietvertu plašākas apkārtnes pašreizējās situācijas izvērtējumu, tajā skaitā teritorijas kultūrvēsturisko un ainavisko izvērtējumu. Ir iespēja arī izvērtēt teritorijas plānojumā plānotās darbības ne tikai ĪADT, bet arī iespējamās plānoto darbību ārpus ĪADT ietekmes uz ĪADT un sniegt priekšlikumus teritorijas plānojuma grozījumiem;

Izstrādājot teritorijas plānojumu vai tā grozījumus situācijā, kad pašvaldībā ietilpst ĪADT, bet tai nav spēkā esoša dabas aizsardzības plāna, plānotājiem jābūt ļoti uzmanīgiem un jāievēro piesardzības princips, plānojot ĪADT teritoriju. Tāpēc, ka visbiežāk nav pietiekamas informācijas par dabas vērtībām vai arī informācija nav interpretēta atbilstoši plānošanas vajadzībām, piemēram, ir zināmas kāda īpaši aizsargājama biotopa aizņemtās teritorijas, bet nav zināmas tā aizsardzības prasības;

Izstrādājot teritorijas plānojumu vai tā grozījumus situācijā, kad pašvaldībā ietilpstošai ĪADT ir spēkā esošs dabas aizsardzības plāns, plānotājiem jāņem vērā dabas aizsardzības plānā noteiktās rīcības dabas vērtību aizsardzībai, kā arī var droši plānot dabas tūrisma un citu infrastruktūru vietās, kur to paredz dabas aizsardzības plāns.

Ideālā situācijā gan teritorijas plānošanas, gan dabas aizsardzības plānošanas procesam vajadzētu būt nepārtrauktam, nemitīgi aktualizējot plānus, tiklīdz rodas kādas izmaiņas dabā, ekonomikā, rodas jaunas zinātnes atziņas vai iegūti secinājumi no plānu ieviešanas monitoringa u.tml.

Uz jautājumu „**Vai dabas aizsardzības plānam un teritorijas plānojumam būtu jāpaliek kā diviem atsevišķiem dokumentiem, kā līdz šim, vai jāmēģina apvienot abi vienā?**” K.Vilciņas atbilde ir pārliecinoša, ka būtu jāpaliek diviem atsevišķiem dokumentiem, jo tiem ir katram atšķirīgi mērķi un tie tiek izstrādāti dažādām teritorijām (kurām arī ir savi aizsardzības vai attīstības mērķi). Atkarībā no situācijas sarežģītības un ģeogrāfiskā novietojuma (ja īpaši aizsargājamā dabas teritorija atrodas tikai vienas pašvaldības teritorijā), tad varētu veikt šo viena

dokumenta integrāciju otrā (dabas aizsardzības plānu integrēt teritorijas plānojumā), taču citos gadījumos nē.

Runājot par dabas aizsardzības plāna izstrādi ir skaidrs, ka tā izstrādē ir jāpieaicina dabas aizsardzības eksperti, biotopu eksperti u.c. eksperti, taču jautājot, kas varētu virzīt dabas aizsardzības plāna izstrādi, atbilde nav tik viennozīmīga, ka tiem ir jābūt dabas aizsardzības ekspertiem. Ir svarīgi, lai plāna izstrādes virzītājam, darba organizatoram un koordinatoram ir pieredze un izglītība dabas aizsardzības vai vides jomā, taču atsevišķos gadījumos, kad teritorija, kurai izstrādā dabas aizsardzības plānu, ir „sarežģītāka” (kur saskaras vairākas intereses – dabas aizsardzības, ekonomiskās attīstības u.c.), svarīgāka ir plāna vadītāja kompetence dažādu interešu saskaņošanā un organizatora darbā, nekā sugu un biotopu vērtēšanā, taču viņam noteikti ir jāsaprot dabā notiekošie procesi.

K.Vilciņa uzsver, ka gan dabas aizsardzības plānam, gan teritorijas plānojumam vajadzētu būt elastīgākiem – sastāvēt no maināmas dokumenta daļas, kuru var pārskatīt un atjaunot atbilstoši situācijai dabā. Teritorijas attīstības plānošanā šo funkciju veic attīstības programma, kas tiek sagatavota īsākam laika periodam, nekā teritorijas plānojums, toties dabas aizsardzības plāna apsaimniekošanas pasākumi ir pārskatāmi tikai tādā pašā procedūrā, kā viss plāns. Šobrīd dabas aizsardzības plānu mainīgo daļu neparedz Ministru kabineta noteikumi. Veidojas situācijas, kad nav iespējams veikt apsaimniekošanas pasākumus, kas nav paredzēti dabas aizsardzības plānā, tomēr atbilst dabas vērtību saglabāšanas mērķiem, kas noteikti plānā, jo šo pasākumu veikšanai jāizstrādā jauns plāns, kas prasa ievērojamu laika un finanšu līdzekļu patēriņu. Pastāv risks, ka šādi apsaimniekošanas pasākumi tā arī netiek veikti. Taču svarīgi ir ne tikai izstrādāt dabas aizsardzības plānu, bet arī to ieviest. Finanšu līdzekļu trūkuma gadījumos plāni tiek nolikti plauktiņos un netiek pildīti plānos paredzētie pasākumi. Pretēji teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem, dabas aizsardzības plāna īstenošanai nav ekonomiskā virzītāja, jo dabas aizsardzības plāna pasākumi visbiežāk neveicina ekonomisko izaugsmi. Turpinot sarunu par plānos paredzētajām rīcībām un iespējamiem finanšu līdzekļiem, K.Vilciņa min dažādus atbalsta pasākumus, kas ir pieejami lauksaimniekiem un mežsaimniekiem. Šobrīd paredzēts jauninājums Latvijas Lauku attīstības programmā 2014.-2020.– atbalsta saņēmējiem jāiziet apmācības par bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošanu, lai veicinātu izpratni un izglītotu zemju īpašniekus par dabas vērtību apsaimniekošanu. Ja kādreiz Lauku atbalsta dienests (LAD) raudzījās tikai uz to, lai zālājs būtu apsaimniekots atbilstoši noteikumiem, tad tagad ir būtiski apsaimniekot zālāju tā, lai tas saglabātos kā Eiropas nozīmes biotops, kas ietver arī zināšanu apguvi par dabas vērtību uzturēšanu zālāja apsaimniekotājam. Pateicoties iespējamai līdzekļu piesaistei no Eiropas Savienības fondiem projektos, kuros mērķis ir samazināt antropogēno slodzi ĪADT, ir palielinājusies dažu pašvaldību interese un aktivitāte, līdzdarbojoties dabas aizsardzības plānu izstrādē, kas nozīmē, ka, iekļaujot

dabas aizsardzības plānos ĪADT paredzētos infrastruktūras izbūves pasākumus, vēlāk to īstenošanai ir vieglāk iegūt nepieciešamās atļaujas. K.Vilciņa uzsver, ka nevajag aizrauties ar infrastruktūru un citiem plānotiem pasākumiem vietās, kur tas nav vajadzīgs, kur pirms tam nav bijusi liela cilvēku aktivitāte, un saglabāt pēc iespējas neskartu dabu. Pretējā gadījumā var neizpildīt projekta mērķi samazināt antropogēno slodzi, bet gan ar izbūvēto infrastruktūru tieši piesaistīt lielāku apmeklētāju aktivitāti. Tik pat svarīgi ir saprast, vai ar projekta realizāciju noteiktais mērķis tiek sasniegts.

„Kāda nozīme, jūsuprāt, ir ainavekoloģiskai plānošanai?”

K.Vilciņa saka, ka ainavekoloģiskajai plānošanai jāpievērš lielāka uzmanība gan izstrādājot “lielo” ĪADT dabas aizsardzības plānus, gan arī, izstrādājot “lielo” novadu teritorijas plānojumus vai reģionu plānojumus. Ainavekoloģiskā pieeja ir būtiska, lai saplānotu ilgspējīgu ĪADT tīklu, kur arī teritorijām ārpus ĪADT ir būtiska nozīme ekoloģisko procesu un funkciju nodrošināšanā. Tas ļautu virzīties no “salu” pieejas ĪADT plānošanā uz “tīkla” pieeju jeb uz vienotāku ekoloģisko procesu izpratni. Jo bieži vien nav nozīmes nosargāt kādu izolētu retas sugas atradni, ja tā pārlieku fragmentētās ainavas dēļ tāpat aizies bojā ilgākā laika posmā, kaut arī pati atradnes teritorija saglabāsies neskarta.

Jautājot par **Norvēģijas finanšu instrumenta projekta “Integrētie plānojumi”** aktivitātēm koncepcijas plānu integrēšanai izstrādē, attīstību un sasaisti ar iepriekš SIA „Metrum” izstrādātajām vadlīnijām dabas aizsardzības plānu integrēšanai teritorijas plānojumos, K.Vilciņa stāsta, ka šobrīd koncepcijas izstrādes koordināciju ir pārņēmusi Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), kas gatavo jaunu iepirkumu un tehnisko specifikāciju, liekot akcentu uz plānošanas sistēmas juridisko izvērtējumu un dabas aizsardzības plānu sadaļu pilnveidošanu. Taču līdz šim projektā ir daudz kas paveikts ne tikai koncepcijas izstrādē, bet arī citās jomās. Šobrīd turpinās dabas aizsardzības plānu izstrāde pilotteritorijās. Izstrādājot dabas aizsardzības plānus, to darba uzdevumā no iepriekš publicētajām vadlīnijām ir iekļauta prasība izstrādāt ainavu struktūrplānus aizsargājamo ainavu apvidiem un dabas parkam “Abavas senleja”, kā arī dabas aizsardzības plānos tiks detalizēti izstrādāta sadaļa „Priekšlikumi teritorijas plānojumiem”. Tajā tiks ietverti ieteikumi teritorijas plānojumam, piemēram, zemes dalīšanai, apbūves iespējām, tādā formā, kas būs pēc iespējas saprotama teritorijas plānotājiem un iekļaujama apbūves noteikumos.

Runājot par vispārējām sistēmas izmaiņām un SIA „Grupa93” piedāvātajiem kardinālākajiem scenārijiem, K.Vilciņa saka, ka šī brīža risinājums nav nododot visu atbildību par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) plānošanu, atļauto un aizliegtodarbību tajās noteikšanu saistošajos noteikumos pašvaldībām, jo tad ĪADT zaudēs savu pašreizējo statusu (no definīcijas par ĪADT – Latvijā ģeogrāfiski noteiktas platības, kas atrodas īpašā valsts aizsardzībā...), jo to pārvaldība faktiski nonāks pašvaldību rokās, kurām, kā norāda koncepcijas 1.redakcijas secinājumi, šobrīd nav tādas kapacitātes. Kā variantu K.Vilciņa min Norvēģijas piemēru – reģionālās

pašvaldības (Latvijas gadījumā apriņķi vai plānošanas reģioni ar augstāku kapacitāti, nekā šobrīd), kurām deleģēt daļu no ĪADT plānošanas un uzturēšanas.

Kopumā runājot par šī un citu projektu aktivitātēm par DAP integrēšanu teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, K.Vilciņa komentē, ka neatkarīgi no koncepcijas un projekta rezultātiem (ir ļoti daudz un dažādi viedokļi, kas parādās plānotāju un iestāžu starpā par to, kādai vajadzētu būt integrācijai, vai vajadzētu tādai būt), ir ļoti vērtīgi, ka plānotāji satiekas un strādā kopā, plāno kontekstā. Arī pašvaldībām ir vērtīgi, ka tiek rādīts, kā veidot sadarbību ar dažādiem ekspertiem. Tik pat nozīmīga ir zemes īpašnieku iesaistīšana, izglītošana un intereses veicināšana. Taču atkal nauda ir limitējošs faktors, zemes īpašnieki bieži izvēlas to rīcību, kas ir ekonomiski izdevīgāka. Svarīgi ir izglītēt zemes īpašniekus par visām iespējamām saņemt kompensācijas vai citu atbalstu par tiem saimnieciskās darbības aprobežojumiem, kas noteikti dabas vērtību aizsardzībai.

Vēl pārrunājot dažādas plānošanas situācijas dzīvē, kas radušās nesaskaņotu interešu dēļ, K.Vilciņa norāda, ka, ja laicīgi domā, plāno un informē par saviem plāniem, tad var mēģināt rast kompromisu starp dabas aizsardzību un teritorijas attīstību, piemēram, nozīmīgu infrastruktūras objektu izbūvei. Taču ir rūpīgi jāizvērtē dabas vērtības, norādot, ka dabas vērtības ir jāvērtē un jāaizsargā kompleksi, ņemot vērā biotopu fragmentācijas nelabvēlīgo ietekmi.

Intervija ar Maiju Pinteli (VARAM Telpiskās plānošanas politikas nodaļas vecākā eksperte) 19.05.2015.

Viens no pirmajiem intervijas jautājumiem M.Pintelei ir: „**Vai jūsu prāt ir nepieciešama dabas aizsardzības plāna integrācija teritorijas attīstības plānošanas dokumentos? Kā Jūs redzat integrāciju?**”. M.Pintele atbild, ka kaut kādā mērā noteikti jā, bet visu plānu integrēt nekad nevarēs un tas nav vajadzīgs. Taču ir lietas, kuras noteikti vajag integrēt, tā ir informācija, kas attiecas konkrētāk uz DAP paredzētajām aktivitātēm, kas skar zemes īpašniekus. Lai zemes īpašnieks varētu vienuviet atrast aprobežojumus, plānotos pasākumus u.c. lietas, kas attiecas uz viņa īpašumu. Taču zinātnisko informāciju no DAP nav nepieciešamības informēt TAP dokumentos. Vajadzētu rast risinājumu, kā aktualizēt esošos DAP, līdzīgi, kā tas tiek darīts ar attīstības programmām, pārskatīt tās un atjaunot noteiktā termiņā. Ja runā par integrēšanu, tad atļautās un plānotās darbības, kā arī kādus aizliegumus un aprobežojumus vajadzētu ienest teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos un kā jau iepriekš minēja M.Pintele, daļu no tā attīstības programmā. Varbūt, ja dabas aizsardzības plānā parādās kāds stratēģisks redzējums, to var ienest pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģijā.

Jautājot par **plusiem un mīnusiem** šādai integrācijai, M.Pintele piebilst, ka būtisks jautājums ir, cik daudz no DAP var uzticēt pašvaldībai, iekļaujot teritorijas attīstības plānošanas dokumentos. Izskatās, ka M.Pintele uzskata, ka informāciju, ko iekļauj pašvaldības TAP dokumentos, automātiski tiek nodota arī pašvaldības atbildībā, un šo jautājumu viņa saskata kā draudu. Intervējamā uzsver, ka arī šo jautājumu par atbildības nodošanu pašvaldībām tā juridisko pusi cer atrisināt ar Norvēģu finanšu instrumenta projektā izsludinātajā projektā paredzēto koncepcijas izstrādi. Taču atgriežoties pie integrēšanas plusiem, M.Pintele saka, ka viennozīmīgi tas būtu ieguvums sabiedrībai – skaidrāk redzēt vienā dokumentā, ko drīkst un ko nedrīkst savā īpašumā darīt. Jo šobrīd sabiedrībai šķiet netverami liels skaits dažādu dokumentu, kurus grūti pat apzināt, ka tādi ir. Kur nu vēl izsekot līdzī, kas kurā ir rakstīts un kad tiek pieņemts kāds jauns dokuments. Līdzīgas problēmas esošajā situācijā tiek saskatītas dokumentu izstrādes procesos, kad notiek neskaitāmas sabiedriskās apspriešanas, kuras mulsina iedzīvotājus, jo bieži vien ir neskaidra zemes īpašnieku loma apspriešanā un neziņa, vai viņu viedoklis tiks ņemts vērā. Kā ministrijas pārstāve atzīst, pēc individuālo noteikumu projekta publiskās apspriešanas, lai to apstiprinātu Ministru kabinets, tas tiek skaņots vēl ar daudzām iestādēm, pilnveidots un grozīts, līdz ar to gala variantā tur var nebūt iekļautas sākumā publiskajā apspriešanā paustās domas. Arī šo procesu vajadzētu pārskatīt un padarīt iedzīvotājiem caurskatāmāku.

Jautājot par DAP un teritorijas plānojumu: „**Kā Jūs redzat šos 2 dokumentus – tiem būtu jāpaliek diviem atsevišķiem vai jāintegrē informācija vienā dokumentā?**”. M.Pintele saka, ka noteikti būtu jāpaliek kā 2 atsevišķiem dokumentiem, jo DAP ir kā zinātnisks pētījums, kas ietver sugu un biotopu izvērtējumus utt., kam īsti nav vietas un nepieciešamības tikt iekļautam pašvaldības attīstības dokumentos. Taču pasākumu sadaļa būtu iekļaujama TAP dokumentos. Laba ideja, kas izskanēja no SIA „Grupa93” projekta ietvaros izstrādātās koncepcijas, bija par pasākumu grupēšanu pa mērķu kategorijām. Taču, protams, šie jautājumi ir vēl diskutējami, kas būtu jāpārnes uz TAP dokumentiem, kādā formā un cik lielā apjomā. Arī to intervējamā cer noskaidrot no jaunajiem koncepcijas izstrādātājiem.

Jautājot par **DAP un TP izstrādes laiku**, kuram būtu jābūt pirmajam vai abi dokumenti ideālajā situācijā būtu izstrādājami vienlaicīgi, atbilde ir: DAP zinātniskā bāze un pētījuma daļa noteikti būtu jāizstrādā vispirms, taču plānošanas sadaļas DAP un TP būtu labi izstrādāt vienlaicīgi, lai teritorijas tiktu skatītas kompleksi (ĪADT + tai piegulošā teritorija), lai tiktu nosprausti vieni mērķi un izveidotos sadarbība starp jomu plānotājiem. Maija arī atzīmē, būtiski, ka pēdējā laikā ir raksturīgi pašvaldībām grozīt teritoriju plānojumus ik pēc 3-4 gadiem atkarībā no pieejamiem fondu līdzekļiem. Ja aktīvāka pašvaldība projektu piesaistē, tad biežāk tiek veikti grozījumi TP.

Jautājot par to, **kam būtu jāizstrādā DAP**, M.Pintele atbild, ka primāri plāna izstrādātājam būtu jābūt dabas aizsardzības cilvēkam, sadarbojoties ar plānotājiem. Runājot par sadarbību, Maija atzīmē, ka liela loma un brīnišķīgs process veidojas, ja cilvēki – plānotāji, eksperti spēj sadarboties. Taču nozīme ir cilvēku personiskām īpašībām, raksturiem, spējai sadarboties un pieredzei sastrādāties.

Runājot par integrāciju, Maija uzsver, ka tā nenoniecina DAP vērtības. Koncepcijas izstrādes mērķis ir drīzāk padarīt dokumentu lietojamāku sabiedrībai un aktīvāk lietotu, nekā tas tiek šobrīd praksē pielietots, īstenots.

Sarunas gaitā tiek minēti būtiski aspekti plānu īstenošanā – ka TAP finansē pašvaldības, bet DAP – valsts, un finanses valstij ir tik, cik ir. Dabas aizsardzības pārvaldei būtu jāseko līdzi plāniem, to aktualitātei un izpildei, taču esošā kapacitāte to neļauj. Ja šobrīd nav visām ĪADT izstrādāti dabas aizsardzības plāni, tad ir maz cerības, ka izdosies uzlabot situāciju, veicot plānu izpildes uzraudzību. Arī esošais norvēģu finanšu instrumenta projekts ir palīgs esošās situācijas uzlabošanai, jo projekta ietvaros tiek izstrādāti DAP 15 ĪADT.

Maija min faktu, ka pašvaldības bieži vien savās stratēģijās ieraksta attīstīt tūrismu, balstoties uz ĪADT, taču citos plānošanas dokumentos (piem. attīstības programmās) neparādās, kā soli pa solim šo vīziju varētu sasniegt.

Runājot par mana pētījuma virzību, M.Pintele uzslavē Zemgales plānošanas reģionu, kā aktīvu projektu pieteicēju, finansējuma meklētāju no ES fondiem u.c. avotiem, lai attīstītu

infrastruktūru ĪADT. Taču vienlaicīgi rada bažas jautājums par šo objektu uzturēšanu, ja projekta ietvaros ir paredzēts finansējums uzturēšanai pirmajiem gadiem, tad kas notiks vēlāk un kurš uzturēs šos objektus? Pašvaldības? Dabas aizsardzības pārvalde? Cik kura pašvaldība ir turīga..

Jautājot Maijai, kāda viņasprāt ir **nozīme ainavekoloģiskai plānošanai**, Maija atbild, ka ainavekoloģiskā plānošana ir gana svarīga, jo viss ir mainīgs, bet ainava pastāv visur. Lai gan Latvijā ir maz izstrādāti ainavekoloģiskie plāni, tas ir svarīgs aspekts arī DAP izstrādē un var būt viens no kritērijiem veicamo pasākumu plānošanā. Runājot par pasākumu plānošanu ĪADT, nonākam pie secinājuma, ka vajadzētu piesaistīt teritoriju plānotāju kā konsultantu, lai nesaplānotu maznozīmīgus infrastruktūras objektus tur, kur tas nav nepieciešams un lieki nepiesaistītu kādu aktivitāti.

Uz manu jautājumu, kāds ir intervējamās viedoklis par **dabas aizsardzības tematisko plānojumu** kā sadaļu teritorijas plānojumam, atbilde ir, ka tas ir atkarīgs no pašvaldības iniciatīvas, ko ar šiem tematiskajiem plāniem darīs. Ja dara kā Rīga, kas sagatavo tematiskos plānojumus un saliekot kopā kā slāņus veido teritorijas plānojumu, tas šķiet noderīgi un būtiski, sākumā detalizēti izpētīt katru nozari, taču ja šo informāciju neizmanto kā slāni teritorijas plānojumam, tad tam nav liela nozīme, jo tematiskais plānojums arī nevar būt saistošs iedzīvotājiem, to apstiprina ar domes lēmumu nevis ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem.

Intervija ar Ilzi Circeni (SIA „METRUM” Plānošanas projektu vadītāja, Latvijas Teritoriālpilnotāju asociācijas valdes locekle) 19.05.2015.

Pirms konkrētu jautājumu uzdošanas iesākās filozofiska rakstura saruna par dabas aizsardzības plānu (turpmāk – DAP), kas tas ir pēc būtības, pēc mērķa un funkcijām. Kā arī radās jautājums par dokumenta nosaukumu. Vai dabas aizsardzības plāns ir plānošanas dokuments? Vai tas ir aizsardzības vai sava veida attīstības (dabas attīstības) dokuments? Stratēģisks redzējums teritorijai vai apsaimniekošanas pasākumu kopums un ierobežojošo darbību apraksts?

Tuvinot sarunu jautājumam par **DAP un teritorijas attīstības plānošanas (turpmāk – TAP) dokumentu integrāciju** un jautājot I.Circenei viņas viedokli, vai integrācija ir nepieciešama, Ilze pārlicinoši atbild, ka integrācija ir vajadzīga. Jautājums ir, ko mēs ar to saprotam. Ja tā ir vienkārši mehāniska datu pārvešana no DAP uz TAP dokumentiem, tad nē. Viena teritorija ir jāskatās kompleksi visās jomās, līdzīgi kā plānojot māju. Nedrīkst nodalīt attīstības plānošanu no dabas plānošanas kā kaut ko atšķirīgu. Ir svarīgi caur kopīgu procesu vienoties par teritorijas attīstības mērķiem. Integrācija caur datu pārvešanu nav pareizais virziens, uz ko tiekties. Ir jāskatās, kādus datus pārnest, atsevišķus jā, varbūt, bet visus noteikti nē, jo katram plānošanas dokumentam, tāpat arī DAP, ir savs mērķis un dokumenta saimnieks. Te parādās jautājums arī par teritorijas plānojumu, kas tas ir un kāds ir tā mērķis, vai tas ir kādas noteiktas Latvijas daļas (novada, pilsētas) attīstības dokuments, kurā tiek atspoguļotas pašvaldības, valsts u.c. intereses vai arī – pašvaldības, tātad konkrētajā brīdī pie varas esošās pārstāvniecības redzējums par to, kā tiks attīstīta teritorija.

Pie integrācijas vai datu pārvešanas svarīgs būtu jautājums, kas notiek tālāk ar teritorijas attīstības plānošanas dokumentos iekļauto informāciju. Ja DAP paredzētos pasākumus atspoguļotu attīstības programmā, tos vajadzētu grupēt pēc atbildīgā, lai vēlāk, veicot programmas uzraudzību un izvērtēšanu, būtu skaidri nodalāms, kā kompetencē ir katra uzdevuma izpilde vai neizpilde. Svarīgi ir veidot atgriezenisko saiti ar pasākumu atbildīgajiem, lai redzētu, kā ir virzījusies pasākumu izpilde, kas notiek ar izveidoto objektu uzturēšanu utt.

Jautājot **par integrācijas plusiem un mīnusiem**, I.Circene saka, ka būtu daudz pozitīvu ieguvumu savstarpējai dokumentu integrēšanai – saskaņoti mērķi, iespējamu pretrunu novēršana, informācijas aprīte, plašāka komunikācija. Jautājot par negatīviem aspektiem, Ilze min limitējošus faktorus, kas var kavēt integrācijas procesu – lielāks resursu patēriņš (laiks un finanšu līdzekļi).

Jautājot par dabas aizsardzības plāna un teritorijas plānojuma izstrādi **„Vai tavuprāt vajadzētu palikt pie 2 atsevišķiem dokumentiem un integrēt informāciju no viena otrā, vai mēģināt abus dokumentus salikt kopā?”**I.Circene atbild, ka viņasprāt, ir jāpaliek 2

atsevišķiem dokumentiem. Nevar integrēt visu no DAP tādā izpratnē, ka visu atbildību pārliet pašvaldībai. Katrai iestādei, arī pašvaldībai ir savas funkcijas, intereses un mērķi.

Jautājot, kāds ir I.Circenes **viedoklis par ainavekoloģiskās plānošanas nozīmi**, Ilze saka, ka jēdzienam “ainava” un līdz ar to arī ainavu plānošanai ir dažādas izpratnes. SIA „METRUM” izstrādāto vadlīniju kontekstā ainavas idejiski ir kā lietussargs pāri visam (arī atļautajām un aizliegtajām darbībām). Ainavu plānošana šajā gadījumā ir izmantota kā instruments, lai identificētu atsevišķas teritorijas pēc vienotām pazīmēm – dabas, kultūras, saimnieciskās, vizuālās u.c. nozīmes. Runājot par ĪADT funkcionālo zonējumu, Ilze saka, ka pieņemtā prakse neder visām teritorijām, jo teritorijas ir ļoti dažādas. Standarta funkcionālais zonējums tiek izdalīts atkarībā no noteikumu groza. Pie noteikta veida un daudzuma aprobežojumiem tiek definēta konkrēta funkcionālā zona, taču šajā brīdī pazūd MK noteikumu nosaukuma jēga „Individuālie apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumi”. Turpinot darbu pie Norvēģu finanšu instrumenta projekta un izstrādājot DAP dabas parkam „Abavas ieleja”, jācenšas izstrādāt individuālākus IAIN, kurus nevar attiecināt citām ĪADT. Ilze atzīmē trūkumu DAP izstrādes normatīvajā regulējumā – noteikumi par DAP izstrādi ir pilnīgi vienādi visos gadījumos, taču dabas aizsardzības plāns ir izstrādājams dažādām teritorijām, kas ir pietiekami atšķirīgas un būtu nepieciešams arī savādāks uzstādījums plāna izstrādei.

Sarunas nobeigumā I.Circene pastāsta par pieredzi Abavas ielejā . Ilze atzinīgi vērtē gūto pieredzi arī iepriekšējā projektā, integrējot Aizkraukles novada teritorijas plānojumu ar DAP, īpaši novērtējot iespēju sadarboties ar ekspertiem un dabas aizsardzības speciālistiem. Ilze saka, ka, ja kādreiz plānotāji un dabas aizsardzības pārstāvji maz sadarbojās, tad tagad caur dažādiem projektiem šo jomu speciālisti tiek biežāk, saprot nepieciešamību strādāt un plānot kopā, iepazīst otru darba specifiku. Te liela loma parādās cilvēciskajam faktoram.